

Spółeczny dizajn.

**Seria terapeutycznych
książek kucharskich
dla dzieci**

Promotor:
dr hab. Sławomir Kosmyka,
prof. nadzw.

Autor:
mgr Hanna Niemierowicz

SPIS TREŚCI

Wstęp	05
01. Społeczny dizajn. Jak było na początku	09
Form follows function	13
Grafika i jej społeczny dwu-wymiar	20
02. Społeczny dizajn. Dziś	34
Podsumowanie	56
03. Opis części praktycznej	59
04. Część praktyczna	77
Aneks 01 Arkusz badania gotowości szkolnej	115
rok szkolny 2016/17	116
rok szkolny 2017/18	120
Aneks 02	122
Bibliografia	126
Spis ilustracji	130

WSTĘP

„Nigdy wcześniej tak wielu z nas nie miało aż tylu rzeczy co teraz, choć coraz mniejszy robimy z nich użytek. Domy, w których spędzamy tak niewiele czasu, są wypełnione przedmiotami. Plazma w każdym pokoju zamiast supernowoczesnych telewizorów (...), ergometry, na których nigdy nie ćwiczymy, stoły, przy których nie jadamy, kuchenki, na których nie gotujemy. To nasze zabawki. Niosą nam ukojenie w nieustannej presji zdobywania na nie pieniędzy i sprawiają, że – w pogoni za nimi – dziecinniejemy”¹. Niniejsze słowa wypowiedziane przez Deyana Sudjica stały się poniekąd inspiracją do zaprojektowania mojej pracy doktorskiej.

Mając na uwadze moje wcześniejsze doświadczenia projektowe, pracę zawodową, obserwacje zjawisk zachodzących w obszarach dizajnu na przestrzeni kilkunastu lat doszłam do wniosku, że praca ta, opracowana w ramach studiów doktoranckich, powinna pokazać moją drogę dojrzewania projektowego od momentu zakończenia studiów magisterskich. Ma ona zaprezentować, jak na przestrzeni tego okresu zmieniło się moje podejście do procesu projektowego, jaką świadomość zdobyłam, a nie tylko sprawność plastyczną i manualną.

Chciałam, aby ten projekt był czymś więcej niż jedynie estetyczną formą czy dekoracyjnym elementem. Moim celem było zaprojektowanie nie tyle produktu, ale pomocy dydaktyczno-logopedycznej.

¹ Deyan Sudjic, *Język rzeczy. Dizajn, luksus, moda i sztuka. W jaki sposób przedmioty nas uwodzą?*, Karakter, Kraków 2013, s. 5.

Mając na uwadze coraz częstsze problemy z koncentracją, percepcją wzrokową oraz to, że „wśród polskich dzieci obserwuje się (utrzymujący się na podobnym poziomie od prawie czterdziestu lat) wysoki wskaźnik zaburzeń mowy²” ideą mojej pracy badawczej i projektowej było zapoznanie się z problematyką rozwojową u dzieci przedszkolnych oraz jej poprawa. Część praktyczna składa się z trzech terapeutycznych książek kucharskich dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Ich funkcją jest przede wszystkim (po wcześniejszej diagnozie u specjalisty) wsparcie w terapii, ale mogą one również służyć stymulacji i profilaktyce w rozwoju czynności psychoruchowych i narządów artykulacyjnych dzieci.

W wyniku tych działań powstał interdyscyplinarny projekt łączący moje doświadczenia projektowe z podstawową wiedzą pedagogiczną niezbędną do doboru i interpretacji ćwiczeń oraz zadań umieszczonych przeze mnie w książkach.

Praca teoretyczna jest jednocześnie tłem i bazą dla części praktycznej, w której podjęłam próbę stosowania zasad projektowania społecznego. W części teoretycznej przedstawiłam rozwój projektowania zaangażowanego społecznie. Poczynając od lat 20-tych XX w. na współczesności kończąc, zaprezentowałam zmiany zachodzące nie tylko w samym projektowaniu, ale też ewolucję roli i świadomości dizajnera.

Konstrukcję pracy oparłam na trzech rozdziałach. Rozdział pierwszy poświęciłam historycznemu ujęciu tematu. Prezentuję w nim prace pionierskie w kontekście projektowania społecznego. Przedstawione projekty korzystają z nigdy wcześniej niestosowanych, innowacyjnych metod, mających na celu ułatwienie funkcjonowania mniejszym grupom społecznym, bądź większej grupie odbiorców. Są to rozwiązania zarówno z dziedziny form przemysłowych, jak i projektowania graficznego. Stały się one ikonami dizajnu, nie tylko społecznego. Pisząc o projektowaniu zaan-

gażowanym, nie sposób było się do nich nie odnieść i nie przywołać w niniejszej pracy takich osobowości jak Victor Papanek, Otto Neurath, czy Ken Garland.

W drugim rozdziale mojej pracy zaprezentowałam nurty jakie dostrzegłam podczas poszukiwań związanych z projektowaniem społecznym w XXI wieku. Ruchy te, poniekąd związane z rozwojem technologicznym i łatwością dostępu do podstawowych nadrzędni produkcyjnych, w rewolucyjny sposób zmieniają rolę projektanta i relację pomiędzy dizajnerem, a konsumentem-prosumentem. Analizuję również zmiany, którym podległa funkcja odbiorcy, niegdyś pasywnego adresata, teraz aktywnego i świadomego użytkownika.

W trzecim rozdziale opisałam część praktyczną mojej pracy – jej wizualną stronę, a przede wszystkim cele i założenia. Przedstawiłam zależność między przygotowaniem posiłków, a terapią logopedyczną, sensoryczną i psychoruchową. Opisałam też funkcje i rozwój zmysłów, narządów artykulacyjnych i psychoruchowy u dzieci. Wykazałam jaki wpływ na rozwój małego człowieka ma odpowiednia stymulacja i terapia polegająca na prostych, codziennych czynnościach, jakimi są przygotowywanie nieskomplikowanych posiłków i ich konsumpcja. W rozdziale tym opisałam również wszystkie przepisy zawarte w zaprojektowanych przeze mnie książkach i cele jakie mają spełniać.

Dodatkowo do pracy dołączyłam dwa aneksy. Pierwszy z nich to dwa arkusze podsumowujące gotowość szkolną dzieci w wieku 5- i 6-ciu lat w latach 2016-2018.

Ukazują one kondycję dzieci pod kątem rozwoju społeczno-emocjonalnego, ruchowego oraz poznawczego. Arkusze otrzymałam z Przedszkola Miejskiego nr 84 w Łodzi i wyodrębniłam z nich dane potrzebne do mojej pracy projektowo-badawczej. Pomogły mi one w doborze ćwiczeń wspierających rozwój dzieci.

Drugi aneks to zdjęcia dzieci przygotowujących dania z zaprojektowanych przeze mnie książek.

² Logopedia. Pytania i odpowiedzi. Tom I, pod redakcją Tadeusza Gałkowskiego i Grażyny Jastrzębowskiej Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003, s. 307

01

SPOŁECZNY DIZAJN.

JAK BYŁO
NA POCZĄTKU

Nie sposób pisać o społecznym dizajnie, nie przyglądając się pierwotnej funkcji samego dizajnu oraz jego przemianom. Niektórzy twierdzą, że projektowanie pojawiło się wraz z wytwarzaniem narzędzi przez człowieka pierwotnego. Świadomość samego dizajnu zrodziła się jednak dużo później, z początkiem rewolucji przemysłowej (XVIII w.). Wtedy też zaczęły powstawać pierwsze towarzystwa wzornictwa przemysłowego, głównie w Skandynawii, z czasem rozprzestrzeniając się na inne kraje Zachodniej Europy. Ówczesni projektanci interesowali się przede wszystkim nadawaniu przedmiotom, głównie meblom, pięknych form. Artykuły te – bardzo dekoracyjne, świadczyły o próbie odrodzenia tradycji rzemiosła artystycznego (ruch Arts & Crafts). Zapowiedzią zmiany w podejściu do projektowania były szkoły rzemiosła artystycznego (*Kunstgewerbeschulen*), a Bauhaus, jako pierwsza uczelnia, uznał projektowanie za istotny element produkcji przemysłowej.

Dziś słowo dizajn stało się terminem powszechnym, wręcz nadużywanym. Odnosi się do przeróżnych dziedzin, dyscyplin, działań. Począwszy od klasycznie rozumianego wzornictwa, przez projektowanie antropologiczne po projektowanie myślenia (design thinking). Pojęcie to wciąż ewoluuje, a produkty będące efektem działalności projektantów, przyrastają w sposób rekordowy. Dizajnerzy już nie tylko zaspokajają potrzeby (one już dawno zaspokojone zostały), ale zaspokajają pragnienia.

Taki stan rzeczy odważnie podsumował projektant, nauczyciel i teoretyk dizajnu – Victor Papanek (1923–1998). Już w latach 70-tych XX w. zauważył, że „istniejąco prawda dziedziny działalności bardziej szkodliwe niż wzornictwo przemysłowe,

ale jest ich bardzo niewiele”³. Nie mógł wiedzieć, że będzie jeszcze gorzej, że możliwości technologiczne doprowadzą do zalania świata produkcją masową. Odpowiedzią na skomercjalizowaną rzeczywistość, konsumpcjonizm wykreowany przez projektantów właśnie, był i jest społeczny dizajn. Jego narodziny można zauważyć w latach 70-tych minionego wieku. Wtedy to pojawiło się myślenie skoncentrowane na użytkowniku (*human-centred design*) oraz problemach społecznych. Od czasów rewolucji przemysłowej kierunek rozwoju dizajnu był wyznaczany przez potrzeby rynkowo-handlowe.

W drugiej połowie lat 60-tych ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych nieodpowiedzialna polityka gospodarcza oraz rynek zdominowany przez wielkie korporacje, niszczące wolną konkurencję, doprowadziły do rozwarstwienia świata i społeczeństwa. Odpowiedzią na ten stan rzeczy była książka Victora Papaneka *Design for the Real World* (1971). Autor zwrócił w niej uwagę środowiska projektantów na opuszczone przez przemysł, technologię oraz dizajnerów, obszary na świecie i w społeczeństwie. Kraje Trzeciego Świata, ludzie starsi i niepełnosprawni często byli pomijani i wykluczani z życia. Papanek przeprowadził ostry atak na świat projektantów, którzy przekształcili się w stylistów. Opisał też problemy i wyzwania, z którymi powinni się zmierzyć (nędza, głód, stan środowiska naturalnego, niepełnosprawność itp.).

Falę krytyki oraz kwestionowanie roli projektantów podjął również amerykański dwutygodnik *Fortune*, który zamieścił artykuł zapowiadający koniec wzornictwa przemysłowego. Krótco potem, w 1976 roku, w *Cooper-Hewitt National Design Museum* w Nowym Jorku, otworzono głośną wystawę o tytule *MAN transFORMS*, która podkreślała wagę procesu w projektowaniu, dyskredytując końcowy produkt. Wystawa podważyła definicję dizajnu i jego wpływy oraz relacje ze społeczeństwem⁴.

3 Victor Papanek, *Dizajn dla realnego świata*, Recto Verso, Łódź 2012, s. 9.

4 Alison J. Clarke, *Design Anthropology, Object Culture In The 21st Century*, Springer-Verlag, Wien 2011, s. 75.

Kolejnym aspektem, który stawia społeczny dizajn w opozycji do powszechnie rozumianego projektowania, jest jego egalitaryzm. Dizajn w służbie społeczeństwu dotyczy głównie ludzi wykluczonych, więc powinien być dla nich łatwo dostępny. Tu pojawia się kolejna ważna i zarazem wrażliwa kwestia będąca częścią społecznego projektowania. Jeśli projekt, rozwiązanie ma być łatwo dostępne, dobrze by było, gdyby było wytwarzane lokalnie. Bruce Nussbaum, profesor innowacji i dizajnu w *Parsons School of Design*, poddał krytyce projektowanie dla Trzeciego Świata, mówiąc, że jest to rodzaj nowego imperializmu i kolonializmu⁵. Twierdził, że przeprowadzamy inwazję na te kraje, proponując im nasze metody, nie zawsze będące uzdrawiającą receptą. Idealnym rozwiązaniem są projekty, które zakładają wykonanie i produkcję danego artykułu samemu. *Nurt Do-it-yourself (DIY)* być może deprecjonuje zawód projektanta, ale jednocześnie czyni projektowanie bardziej demokratycznym.

Victor Papanek miał świadomość znaczenia lokalności w dizajnie społecznym. Wiele początkowych realizacji zaprojektowanych pod jego kierunkiem nie sprawdziło się w praktyce⁶. Lokalni projektanci, czy po prostu mieszkańcy dużo lepiej radzili sobie z rozwiązywaniem swoich własnych problemów. Trzeba im było tylko dać ku temu odpowiednie narzędzia. Drugim ważnym aspektem zauważonym i podkreślanym przez Papaneka jest produkcja. Nie należy wytwarzać produktów dla ludzi, ale z ludźmi, angażując ich również w proces produkcyjny. Jednym z ciekawszych przykładów takiego właśnie zrównoważonego dizajnu jest radio puszkowe zaprojektowane przez Victora Papaneka i Georga Seeger’a dla Trzeciego Świata. Odbiornik nie wymagający prądu, ani baterii, mieścił się w blaszanej puszcze, w której palący się wosk, dzięki termoogniwu, wytwarzał energię potrzebną do zasilania tranzystora. Radio, jak określił sam twórca, było brzydkie. Jednak projektanci nie narzucili swoich preferencji estetycznych użytkownikom radia, którzy sami dekorowali

5 Bruce Nussbaum, *Is Humanitarian Design the New Imperialism?* www.fastcodesign.com, (07.06.2010)

6 V. Papanek, *op. cit.*, s. 17.

„puszki” zgodnie z własnymi upodobaniami (il. 01). Po pewnym czasie również całe radio zaczęło produkować lokalnie⁷.

Pisząc o ojcu społecznego projektowania nie można pominąć jego projektów dla niepełnosprawnych. Projektant twierdził, że projektowanie dla mniejszości, jest tak naprawdę projektowaniem dla większości. „Prawie wszyscy jesteśmy dziećmi, a edukacji potrzebujemy całe życie. Prawie wszyscy wkraczamy w wiek dorastania, wiek średni i starość. Wszyscy potrzebujemy usług i pomocy nauczycieli, lekarzy, stomatologów i szpitali. Wszyscy należymy do grup o specjalnych potrzebach”⁸. Ta maksyma towarzyszyła również jego studentom i współpracownikom.

Fińscy projektanci, Jorma Vennola, (znany z projektów dla fińskiej marki *Iittala*) oraz Pekka Korpijaakko zaprojektowali serię zabawek dla zdrowych i opóźnionych w rozwoju dzieci. Zabawki wykonane były z wysokiej jakości drewna, a zabawa nimi nie tylko sprawiała przyjemność, ale także pozwalała ćwiczyć mięśnie rąk poprzez skręcanie, obracanie, przewlekanie, naciskanie i przepychanie przeróżnych sznurków, kołków, guzików (il. 02, 03).

Jorma Vennola angażował się w wiele projektów dotyczących dzieci z upośledzeniami, w tym z porażeniem mózgowym. Wraz z Victorem Papankiem oraz interdyscyplinarną grupą studentów zaprojektował i zbudował mobilną konstrukcję do ćwiczeń, zabaw oraz rehabilitacji (il. 04, 05). Zanim projektanci podjęli się tego zadania, spotkali się dziećmi oraz ich rodzicami, aby przekonać się, że takiego sprzętu w szpitalach, czy klinikach rehabilitacyjnych brakuje i jest on bardzo potrzebny. Razem ze specjalistami z zakresu psychologii i neuropsychologii dziecięcej dizajnerzy ustalili, co będzie najbardziej atrakcyjne, przyjazne i użyteczne dla małych pacjentów. Głównym atutem całej konstrukcji była możliwość jej przenoszenia. Prosty sposób montażu, demontażu, oraz gabaryty po złożeniu, ułatwiały transport

⁷ *Ibidem*, s. 217-218.

⁸ *Ibidem*, s. 130.

modułu z kliniki do kliniki, domu, czy nawet ogrodu. Dodatkową zaletą obiektu była możliwość modyfikowania różnych elementów i dostosowywania ich do rezultatów osiągniętych przez dzieci. Na przestrzeni kilku lat pojawił się także model przeznaczony do samodzielnego montowania przez rodziców.

Jednym z bardziej znanych projektów Papanka była seria pojazdów dla dzieci z paraplegią (porażenie dwukończynowe, najczęściej dotyczy kończyn dolnych), tetraplegią (paraliż czterokończynowy), dzieci spastycznych i cierpiących na porażenie mózgowie. Pojazdy, wprawiane w ruch przez pacjentów, często uzależnionych od opiekunów, dawały im niezależność oraz ogromną satysfakcję z możliwości samodzielnego przemieszczania się. Przyjemność szła w parze z użytecznością, gdyż aby wprawić pojazd w ruch, trzeba było wykazać się wielką motywacją i zdeterminowaniem. Poruszanie pojazdów ćwiczyło zarówno używane, zdrowe kończyny, jak i te z niedowładem (il. 06-08).

Form follows function?

W dizajnie społecznym nie wygląd, forma produktu jest ważna, a proces tworzenia i przeznaczenie. Projektując jednak dla ludzi niepełnosprawnych ważnym jest, aby nie naznaczać ich odmienności. W tym przypadku złotym środkiem jest harmonizacja formy i funkcjonalności. Mistrzynią tego zabiegu jest Maria Benktzon (1946-) Projektantka zaistniała w świecie odpowiedzialnego dizajnu swoją pracą dyplomową. W roku 1968, w Szkole Sztuki Stosowanej w Sztokholmie, zaprezentowała kolekcję odzieży dla kobiet cierpiących na osteoporozę. Szwecja była krajem, gdzie problemy mniejszości społecznych znajdowały się w centrum zainteresowania projektantów. (To właśnie tam, a nie w USA, udało się znaleźć wydawcę książki Victora Papanka). Kolekcja Marii Benktzon nie przeszła bez echa i wyznaczyła projektową drogę autorki. Dizajnerka zasłynęła dzięki projektom służącym ludziom niepełnosprawnym.

⁹ „Forma podąża za funkcją” cyt. za Horatio Greenough, *ibidem*, s. 25.

il. 01

Victor Papanek
radio puszkowe / 1968

il. 02, 03

Jorma Vennola, Pekka Korpjaakko
seria zabawek dla firmy AARIKKA / 1970

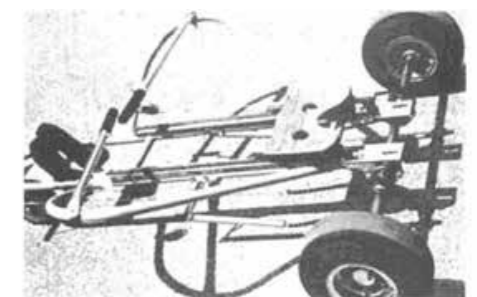
il. 04, 05

Jorma Vennola, Victor Papanek
mobilna konstrukcja do ćwiczeń rehabilitacji / 1968

il. 06-08

Victor Papanek
seria pojazdów / 1968

W 1979 roku wraz z projektantem Svenem-Erikiem Juhlinem założyła firmę *Ergonomi Design Gruppen (EDG)*, która w profesjonalny sposób zaangażowała się w rozpoznawanie potrzeb ludzi z ograniczeniami ruchowymi. Firma włączała w proces badawczy specjalistów z wielu dziedzin: lekarzy, terapeutów, psychologów, techników, wykwalifikowanych pedagogów, opiekunów społecznych i projektantów.

Głównym celem *EDG* było umożliwienie ludziom niepełnosprawnym samodzielnego funkcjonowania. Jednocześnie chodziło o stworzenie estetycznych, lepiej opracowanych produktów, które swoim „odmiennym” wyglądem nie stygmatyzują użytkowników. Jednym z pierwszych projektów była zastawa stołowa oraz zestaw sztućców *Eat and Drink* przeznaczony dla osób z niedowładem chwytu (il. 09, 10).

W 1997 roku *Handikaps Institutet* (Szwedzki Instytut dla Niepełnosprawnych) zaprosił *Ergonomi Design Gruppen* do wspólnych badań nad codziennym funkcjonowaniem osób kalekich. Podczas obserwacji okazało się, że najbardziej krępującym aspektem życia niepełnosprawnych jest przymusowe uzależnienie od osób trzecich (przede wszystkim podczas codziennej higieny). W wyniku dokładnych analiz powstała seria przyborów do higieny osobistej *Beauty* (il. 11).

Prace Marii Benktzon są funkcjonalne i eleganckie zarazem. Sama podkreśla, że nie ma ludzi niepełnosprawnych, tylko produkty są niedoskonałe, a idealną formę uzyska się jedynie współpracując ściśle z użytkownikiem.

Projektantka, wcześniej zawodowo aktywna z *Ergonomi Design*, teraz z *Veryday*, tworzy artykuły przeznaczone do codziennego domowego użytku. W 2000 i 2005 roku otrzymała nagrody za produkty innowacyjne, ergonomiczne oraz przyjazne konsumentom¹⁰.

Zastanawiającym jest fakt, że niewielu znanych dizajnerów podejmuje się projektowania dla niepełnosprawnych. Wertując strony w Internecie, przeglądając magazyny o projektowaniu, trudno natknąć się na sławne nazwiska projektantów,

¹⁰ Joanna Ocias, *Forma jako wyraz troski o użytkownika*, „2+3D”, nr 9, Kraków 2003, s. 46-51.

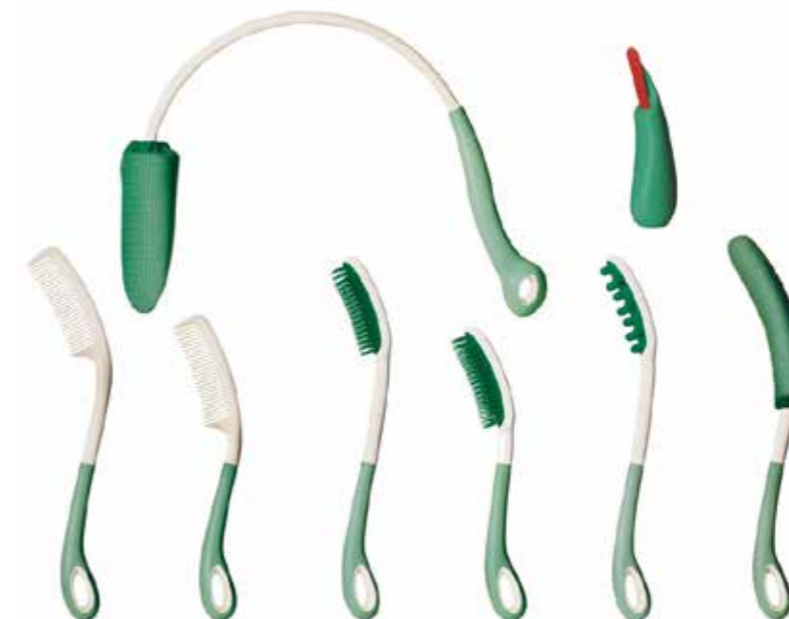
il. 09, 10

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin
sztućce *Eat and Drink* / 1978

il. 11

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin
seria przyborów do higieny osobistej *Beauty* / 1997

il. 12, 13

Charles, Ray Eames
szyny ortopedyczne / 1943

il. 14
Maria Chomentowska
krzesło z pulpitem / 1943

il. 15
Maria Chomentowska
zestaw krzeseł i stolików / 1943

którzy poświęciliby część swojej kariery projektom społecznym. Okazuje się, że ekskluzywny dizajn nie wchodzi w dyskurs z projektowaniem inkluzywnym, a sławy dizajnu nie są zainteresowane stworzeniem kolejnego kultowego produktu dla ludzi wykluczonych. Często dzieje się jednak na odwrót: młodzi projektanci zyskują rozgłos dzięki nowatorskim rozwiązaniom dla niepełnosprawnych.

Jednymi z pierwszych byli Charles i Ray Eamesowie. Ich eksperymenty ze sklejką, jej formowaniem zainteresowały Marynarkę Stanów Zjednoczonych. Podczas II Wojny Światowej zamówiła ona u Państwa Eamesów nosze i szyny ortopedyczne do unieruchamiania złamanych kończyn. Zaprojektowali swoje ortezy ze sklejki, które stworzyli za pomocą kleju żywicznego i ukształtowali formę przy pomocy procesu wykorzystującego wysoką temperaturę i ciśnienie. Listwy pomiędzy drewnem umożliwiały pracownikom medycznym przeciąganie taśmy poprzez szczelinę i zabezpieczenie nogi czy ręki pacjenta (il. 12-13). Zlecenie umożliwiło użycie nowych technologii, które udoskonaliły technikę modelowania sklejki – będącej charakterystycznym materiałem wykorzystywanym w późniejszych projektach przez parę projektantów¹¹.

Polską projektantką, której nie mogę pominąć, jest Maria Chomentowska (1924–2013). Oprócz projektowania mebli, które trafiały do wielu polskich mieszkań, angażowała się również w opracowanie wyposażenia szkół. W latach 60-tych ubiegłego wieku projektantka przygotowała dla Ministerstwa Oświaty projekty mebli szkolnych uwzględniające wymiary klas, liczbę uczniów oraz analizy antropomorficzne. Chomentowska zaprojektowała serie: szkolnych ławek, krzeseł, stolików. Na szczególną uwagę zasługuje krzesło z pulpitem (il. 14). Piękna forma, jak i funkcjonalność krzesła nadal zaskakują swoim ponadczasowym stylem.

Równie ciekawym projektem jest komplet trójkątnych stolików i krzesełek dla dzieci młodszych (il. 15). Można je w dowolny sposób zestawiać ze sobą w zależności od potrzeb – nadają się do zajęć w większej grupie, jak i tych indywidualnych. Niestety, prawdopodobnie ze względu na ograniczenia techniczne polskich zakładów meblarskich,

¹¹ The War Years, www.eamesoffice.com (07.06.2010)

większość projektów pozostała na etapie prototypów, bądź limitowanych produkcji testowanych w wybranych placówkach szkolnych¹².

Grafika i jej społeczny dwu-wymiar

Pisząc o projektowaniu społecznym nie wolno zapomnieć o projektach dwuwymiarowych. Grafika otacza nas bowiem na każdym kroku. Używając słów, obrazów, znaków, symboli, koloru i formatu niepostrzeżenie kształtuje naszą wrażliwość i odbiór świata. Społeczne projektowanie graficzne coraz częściej wkracza w naszą codzienność. Nie zauważamy go, gdyż jak na funkcjonalny dizajn przystało - jest ono niewidzialne. Pomaga nam, ułatwia pewne czynności, bierzemy go za „normę”, nie zastanawiając się nad jego istnieniem.

Społeczny wymiar grafiki projektowej można podzielić na kilka kategorii. Są to różnego rodzaju kampanie, plakaty społeczne, druki edukacyjne, pomoce dydaktyczne, sfera medyczna, instrukcje, znakowanie przestrzeni. Główną i podstawową domeną takich projektów powinna być czytelność. „Typografia jest narzędziem komunikowania. Musi być klarownym przekazem w jak najbardziej wyrazistej formie. Klarowność podkreślić należy szczególnie, ponieważ to ona stanowi istotę naszego pisma w zestawieniu z pierwotnym zapisem obrazkowym (...) Czytelność – przekaz nigdy nie może ucierpieć z racji przyjętych a priori założeń estetycznych”¹³.

Pionierem działań nie tylko społecznych był Otto Neurath (1882–1945). Jego wkład w dziedzinę polityki, ekonomii, teorii nauki, socjologii i filozofii społecznej jest nieoceniony. Wyjątkowo innowacyjne były jego pomysły dotyczące komunikacji wizualnej. Pragnieniem Neuratha było stworzenie systemu znaków graficznych, który będzie czytelny dla wszystkich, niezależnie od wieku, narodowości, wykształcenia czy statusu majątkowego. W latach 20-tych XX w. komunikacja wizualna czy infografika nie były rozwiniętymi dziedzinami. Neurath wraz

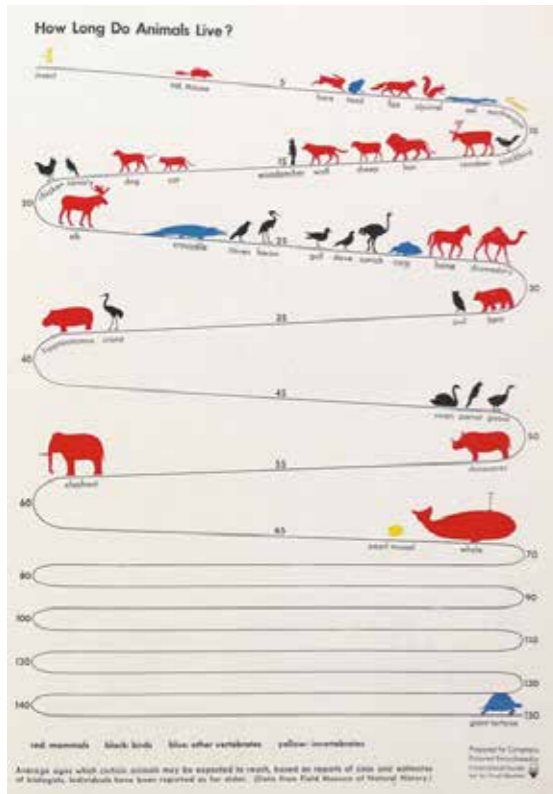
¹² Anna Maga, *Pod znakiem IWP, Maria Chomentowska*, „2+3D”, nr 29, Kraków 2008, s. 68–73.

¹³ cyt. za László Moholy-Nagy, *Widzieć/Wiedzieć. Wybór najważniejszych tekstów o dizajnie*, Jacek Mrowczyk, Przemek Dębowski, *Karakter*, Kraków 2015, s. 17.

z interdyscyplinarnym zespołem złożonym z analityków, techników i naukowców stworzył nowy język wizualny oparty na symbolach, które zestawione ze sobą budowały bardziej skomplikowany przekaz. Również diagramy były konstruowane w innowacyjny (jak na ówczesne czasy) sposób. Ilość nie była przedstawiana za pomocą wielkości znaku, lecz jego zwielokrotnia, kolor używany był dla wyróżnienia bądź nadania wagi danej informacji, a krojem pisma wykorzystywanym do tytułów i legend była jednoelementowa *Futura* zaprojektowana przez Paula Rennera. Ten nowy międzynarodowy język graficzny Neurath nazwał „metodą wiedeńską”, lecz w połowie lat 30-tych XX w. nadano mu nazwę *ISOTYPE* (*International System of Typographic Picture Education*). Wśród najbliższych współpracowników Neuratha była jego przyszła żona, Marie Reidemeister oraz jeden z najlepszych niemieckich projektantów symboli graficznych – Gerd Arntz. Wspólnie stworzyli uniwersalny, demokratyczny język wizualny łączący naukę i grafikę w harmonijną całość (il. 16, 17). „Bez wielu nowych dróg komunikowania się i edukowania nie możemy mieć nadziei na większą demokratyzację życia kulturalnego. Nasze obecne ograniczenia stanowią barierę dla otwartej dyskusji nad wspólnymi problemami, oraz dla rozpowszechniania prostych lecz ważnych faktów. W każdym kraju są dwie grupy ludzi: jedna bardzo mała, posiadająca dostęp do wiedzy naszych czasów, oraz druga, bardzo duża, która ledwo słyszała o osiągnięciach współczesnej cywilizacji. Potrzebujemy nowej metody przekazywania informacji, która będzie łatwa do nauczenia, powszechna i dokładna”¹⁴.

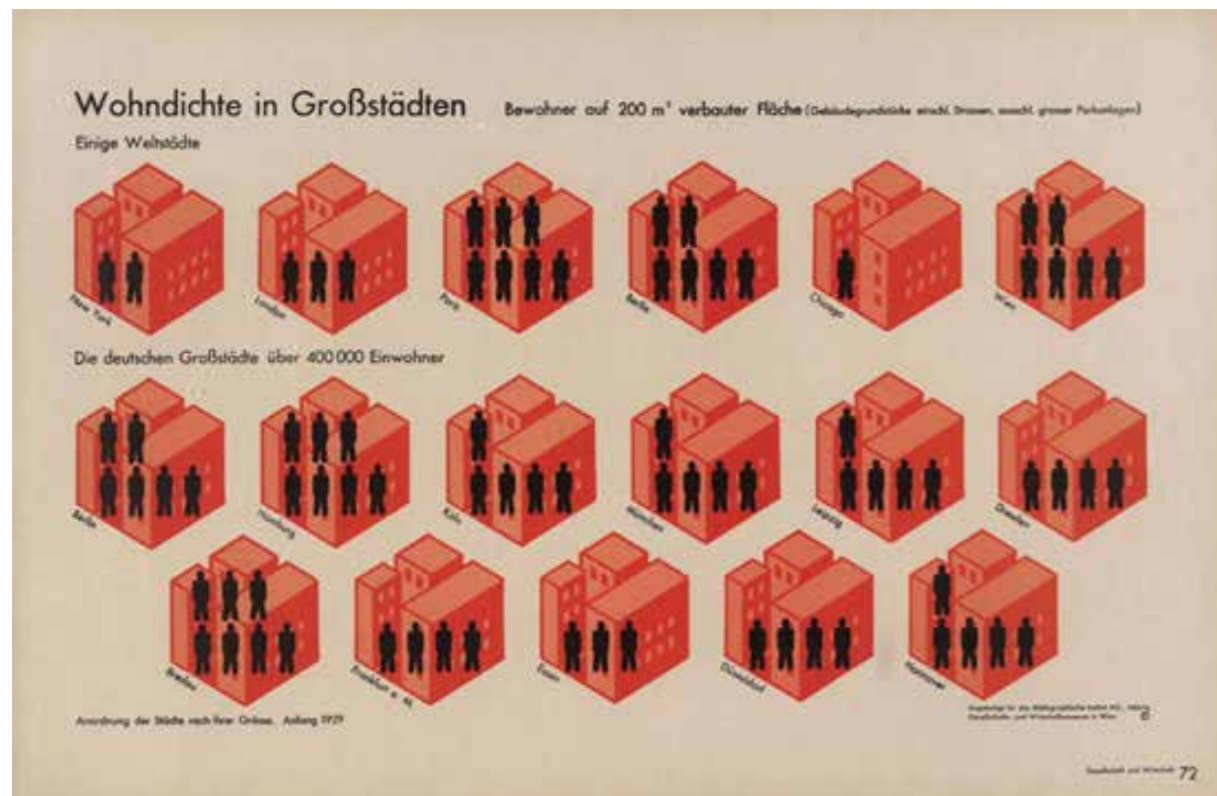
Neurathowie byli świadomi utopijności swoich założeń, wierzyli jednak, że prosty i bardzo logiczny system powinien być zrozumiały pod każdą szerokością geograficzną. Przekonała się o tym (już po śmierci męża) Marie Neurath, której rząd zachodniej Nigerii, w 1955 r. zlecił zaprojektowanie informacji wizualnych dotyczących zdrowia, edukacji, rolnictwa i zasad głosowania. Okazało się że system Isotype był czytelny i zrozumiały dla tamtejszej ludności (il. 18).

¹⁴ cyt. za Otto Neurath, Alan Záruba, *Isotype, Demokracja dla wszystkich*, „2+3D”, nr 18, Kraków 2006, s. 25–28.

il. 17
Otto Neurath
 infografika: długość życia zwierząt / ok. 1930

il. 16
Otto Neurath
 infografika: gęstość zaludnienia w dużych miastach / 1930

il. 18
Marie Neurath
 plakat wyborczy / ok. 1955

Kolejnym projektem, który przeszedł do historii, i wyznaczył kierunek w obszarze projektowania informacji wizualnej, był projekt mapy londyńskiego metra autorstwa Henry Beck'a. W latach 30-tych minionego wieku Beck był etatowym pracownikiem londyńskiego metra, gdzie pracował na stanowisku inżyniera kreślarza. W wolnych chwilach oddawał się swojej pasji – tworzeniu i ulepszaniu mapy metra, aby była ona bardziej czytelna i użyteczna. Projektant zastąpił płataninę wijących się linii (il. 19) prostymi odcinkami – poziomymi, pionowymi i 45-stopniowymi (il. 20). Zmienił także skalę, ustawiając stacje w równych odległościach od siebie. Rezultatem był lapidarny, płaski projekt, który wyeliminował dokładność topograficzną, ułatwiając czytelność.

Ken Garland, angielski grafik i biograf Becka, stwierdził, że najbardziej innowacyjną funkcją mapy była soczewka wypukła, która nieproporcjonalnie powiększyła obszar wokół centrum Londynu. W efekcie mapa miała więcej światła i przestrzeni, a londyńskie peryferie wydawały się bliższe centrum miasta, co dla użytkowników metra było miłą wizją podróży.

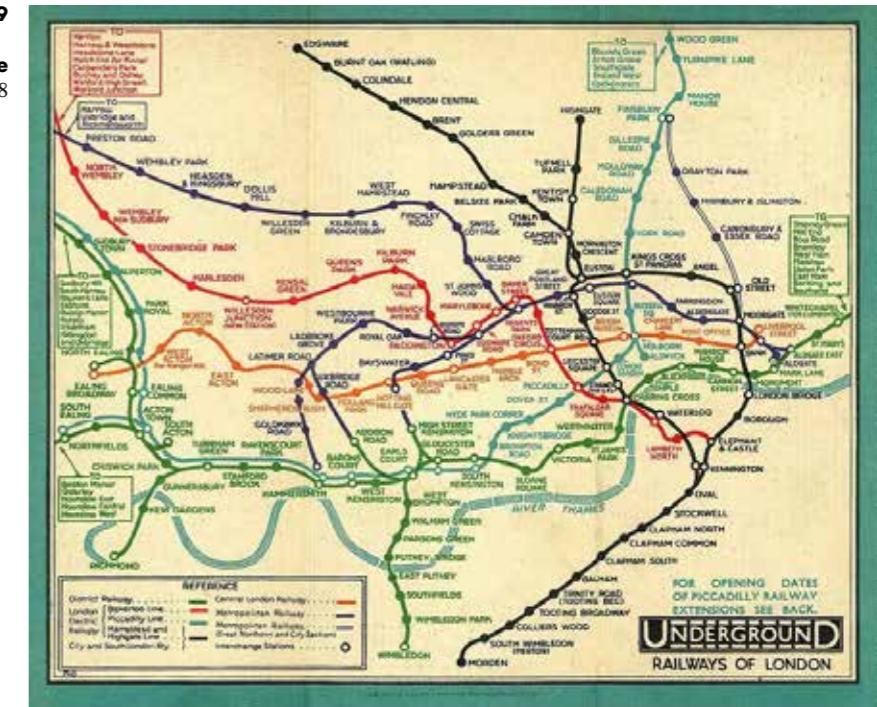
Zarząd metra nie od razu zaakceptował projekt. Urzędnicy obawiali się, że mapa będzie zbyt radykalną zmianą oraz zarzucali projektowi, że nie oddaje geograficznych odniesień i odległości między stacjami. Ostatecznie zgodzili się wydrukować ją w kieszonkowym formacie w styczniu 1933 r., a wkrótce potem stała się nowym standardem w całym Londynie. Zainspirowało to również inne miasta do przeprojektowania swoich map na wzór beckowskiej¹⁵.

Dzisiejsza wersja mapy do tej pory bazuje na projekcie pomysłodawcy, co świadczy o genialności i ponadczasowości koncepcji.

Mapa Becka stała się również inspiracją dla włoskiego projektanta Massimo Vignelli (1931–2014), który to, w 1970 roku „okiełznał” chaotyczny język wizualny nowojorskiego metra (il. 21). Po paru latach analiz i badań potrzeb pasażerów, Vignelli wraz ze swoim współpracownikiem Bobem Noordla, stworzył całościowy system komunikacji wizualnej metra w Nowym Jorku. Projekt mapy opierał się na

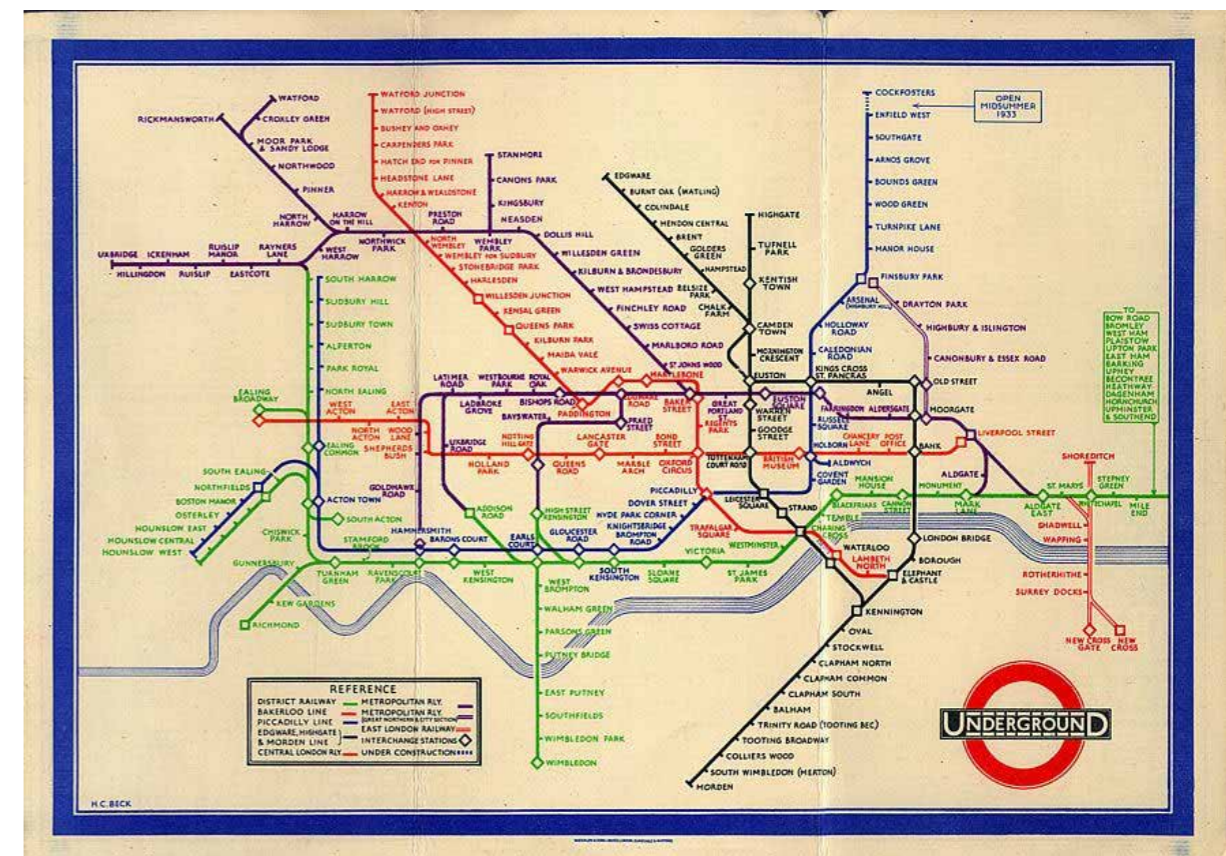
il. 19

F. H. Stingemore
mapa londyńskiego metra / 1908

il. 20

Henry Beck
mapa londyńskiego metra / 1933

15 Amar Toor, Meet Harry Beck, the genius behind London's iconic subway map, www.theverge.com, (21.01.2018)

założeniach „beckowskiego diagramu”. Pomijał topograficzne odległości i szczegóły nadając planowi jasną i czytelną formę (il. 22). Oprócz mapy, projektanci przedstawili kompleksowy schemat znaków oraz *wayfinding*. Używając prostego, bezszeryfowego grotesku (Akzidenz Grotesk, Günter Gerhard Lange, 1896), ograniczając punktację fontu do trzech rozmiarów oraz minimalizując paletę kolorystyczną, uzyskali czysty i nieskomplikowany system, ułatwiający podróżnym odnalezienie właściwej drogi (il. 23, 24). Niestety, nowa mapa nie została pozytywnie odebrana przez nowojorczyków, i w roku 1979 zastąpiono ją wersją bardziej dokładną i realistyczną¹⁶.

W 1964 roku ducha społecznego zaangażowania i refleksji nad rolą projektanta w konsumpcyjnym świecie rozwijających się korporacji obudził Ken Garland (1929–). W swoim tekście *Najpierw rzeczy pierwsze*, który stał się z czasem manifestem projektantów, zawarł troski i wątpliwości dotyczące roli grafika.

„My, niżej podpisani, jesteśmy projektantami, grafikami, fotografami i studentami, wychowanymi w świecie, w którym metody i narzędzia reklamy uporczywie przedstawiane są nam jako najbardziej intratny, efektywny i pożądaný sposób wykorzystania naszych talentów. Jesteśmy bombardowani przez publikacje promujące to przekonanie, wychwalające pracę tych, którzy oddali swoje umiejętności i wyobraźnię, by sprzedawać rzeczy, takie jak: jedzenie dla kotów, leki na problemy żołądkowe, detergenty, środki na porost włosów, wielokolorową pastę do zębów, krem przed goleniem, krem po goleniu, diety odchudzające, diety na przybranie wagi, dezodoranty, napoje gazowane, papierosy, kapy, kanapy, kanapki. (...) Uważamy, że są istotniejsze kwestie, którymi możemy poświęcić swój talent. Oznakowanie ulic i budynków, książki i periodyki, katalogi, instrukcje obsługi, pomoce naukowe, filmy, specjalistyczne publikacje, przez które możemy promować nasz handel, naszą edukację, naszą kulturę i szerszą wiedzę o świecie. (...) Nie jesteśmy rzecznikami zniesienia agresywnej reklamy konsumenckiej: nie jest to wykonalne.

¹⁶ Richard Poulin, *Graphic Design and Architecture, A 20th Century History: A Guide to Type, Image, Symbol, and Visual Storytelling in the Modern World*, Rockport Publishers, Beverly 2012, s. 157, 158

il. 21

oznaczenia
w nowojorskim
metrze / 1960

il. 22

Massimo Vignelli
mapa nowojorskiego metra / 1970

il. 23, 24

Massimo Vignelli,
Bob Noordla

oznaczenia
w nowojorskim
metrze / 1970

Uptown

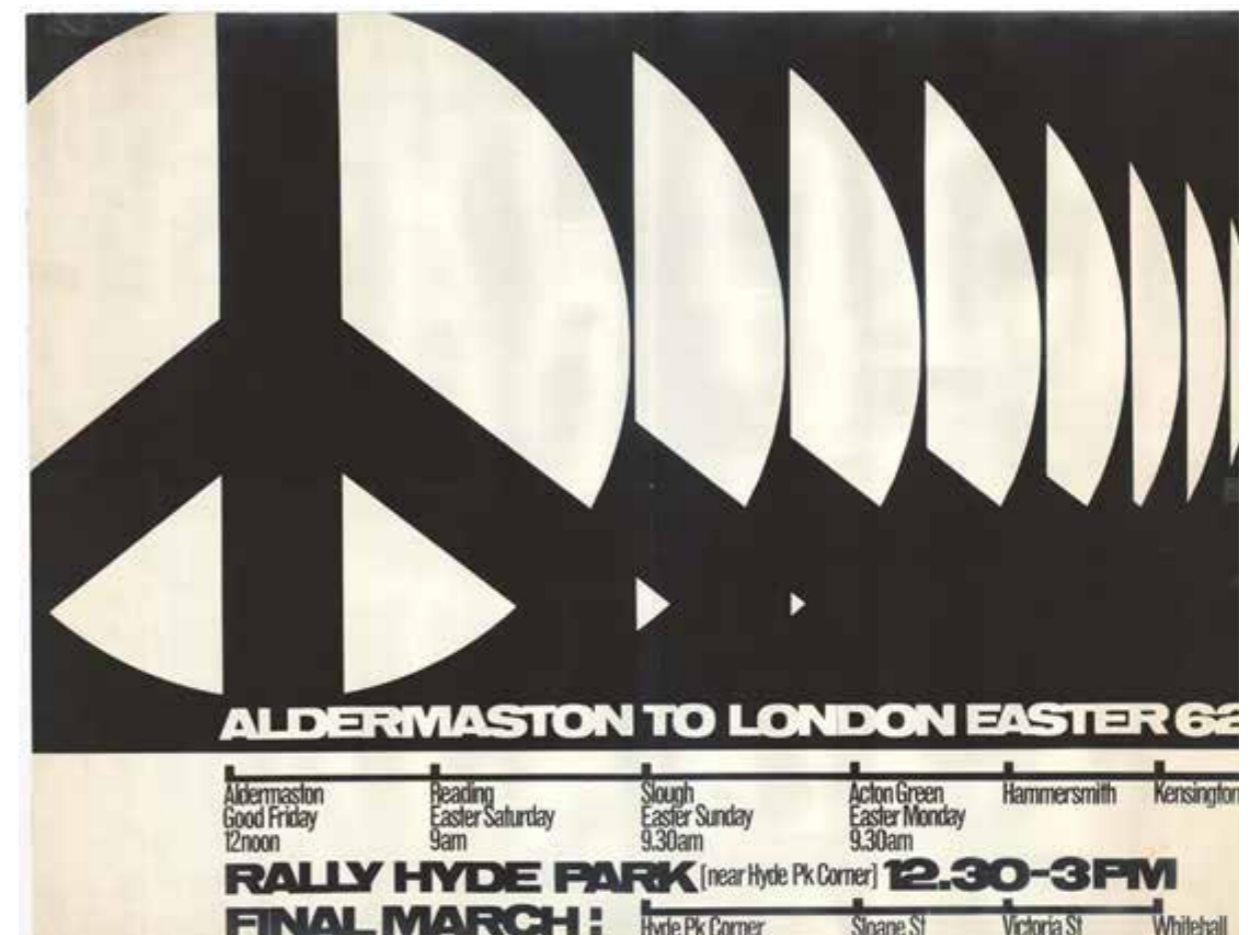

Nie chcemy też pozbawiać życia frajdy. Postulujemy, by odwrócić nasze priorytety na rzecz bardziej użytecznych i trwałych form komunikacji¹⁷.

Pod manifestem podpisali się najznamienitsi projektanci, m.in.: Edward Wright, Geoffrey White czy Robert Chapman. Sam Ken Garland był częścią nowej generacji projektantów, którzy mieli zbudować podstawy nowoczesnego, brytyjskiego projektowania graficznego. W latach 50-tych ubiegłego wieku był dyrektorem artystycznym magazynu *Design*, będącego częścią *Council Of Industrial Design*. Dekadę później założył własne studio graficzne, a od 1962 roku związał się z brytyjskim ruchem *Nuclear Disarmament* (Nuklearne Rozbrojenie), dla którego stworzył charakterystyczny język wizualny, a plakat *Aldermaston to London Easter* stał się symbolem graficznym tamtych czasów (il. 25). Oprócz zaangażowania w działania społeczno-polityczne Garland był i jest znany ze świetnych projektów zabawek oraz gier karcianych dla firmy *Galt Toys*. Projektant był również odpowiedzialny za graficzną komunikację firmy tworząc dla niej dynamiczną identyfikację wizualną, co jak na tamte czasy było dość niestandardowym i rewolucyjnym rozwiązaniem (il. 26, 27). „Kiedy pracowaliśmy dla Galt Toys, mimo używania jednego logo, przekreśliśmy je, robiąc różnorakie wersje, aby nigdy nie pozostało takie samo. Muszę powiedzieć, że w tych wariantach jest coś więcej niż tylko kaprys. Z entuzjastycznym zaangażowaniem moich współpracowników całkowicie poświęciłem się rozbijaniu tyranii, której zwykle podlegały logotypy. Czułem, że najlepiej, aby używano ich jako punkt wyjścia do pomysłów projektowych, a nie jako nienaruszalny, chroniony podmiot¹⁸.”

Linia produktów obejmująca całą gamę zabawek edukacyjnych, gier, produktów szkolnych i wyposażenia od tej pory kierowała się skandynawską etyką czystej funkcjonalności i naturalnych materiałów. Zabawki i gry były nowoczesne, atrakcyjne i trwałe, skoncentrowane na dziecku, jasne i kolorowe, wykorzystujące proste kształty graficzne, ilustracje i kroje pism.

Warta wspomnienia jest gra *Connect* – przykład jednego z bestsellerów (il. 28). To dwaście kwadratowych kart, każda z prostym linearnym motywem, które można łączyć w pozornie nieskończone kombinacje. W grze widać niezaprzecalnie graficzne odniesienie do londyńskiego metra Harry’ego Becka. To pomysłowe wykorzystanie pojedynczej jednostki, która nieustannie rozwija się z ograniczonych środków graficznych do nieograniczonych możliwości, zostało rozwinięte w kolejnych grach zaprojektowanych przez Garlanda.

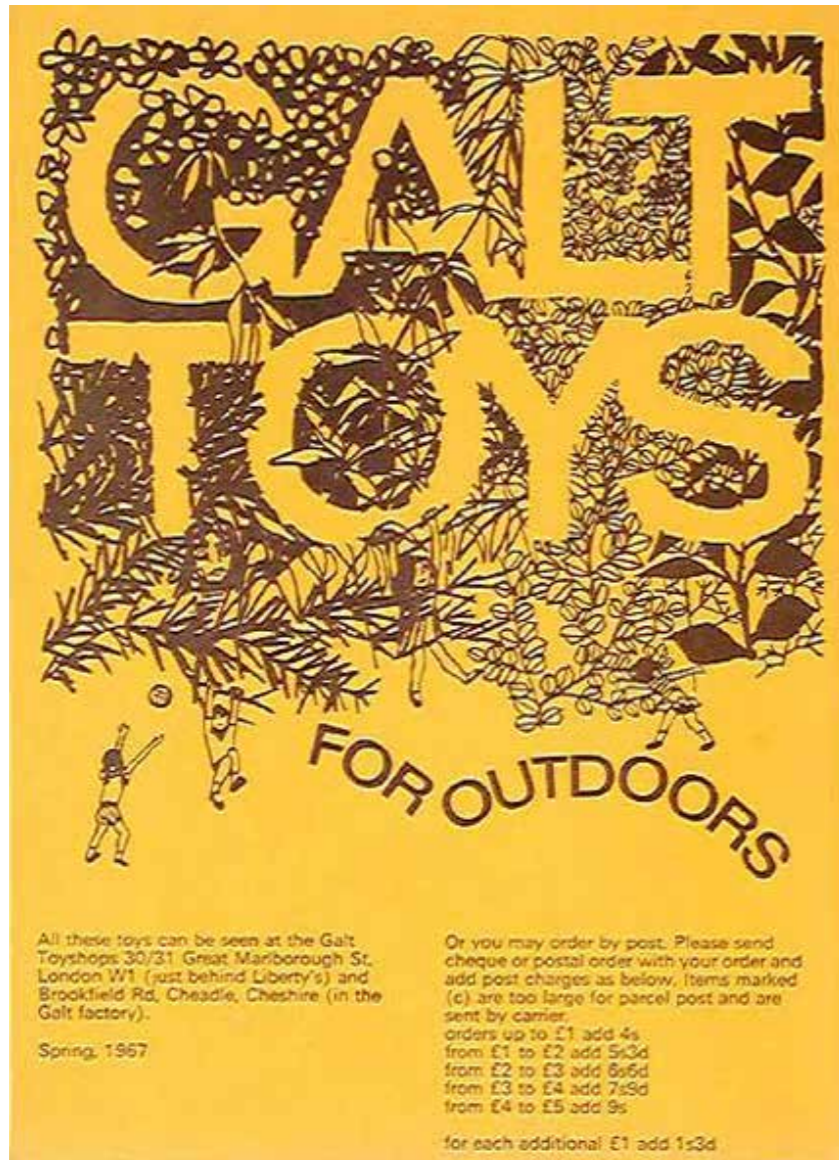
il. 25

Ken Garland

plakat *Aldermaston to London Easter* / 1960

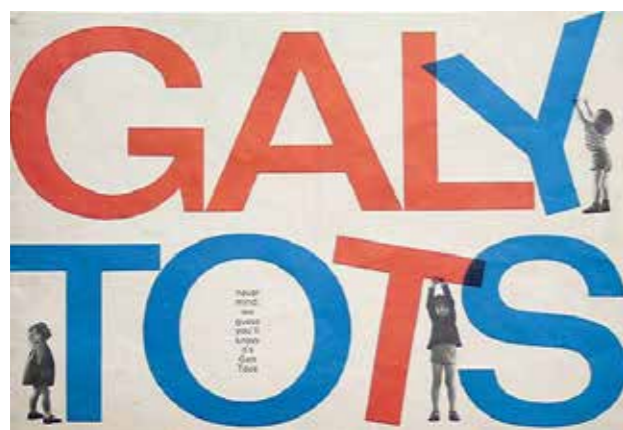
17 cyt. za Ken Garland, J. Mrowczyk, P. Dębowski, *op.cit.* s. 331

18 cyt. za Ken Garland, www.eyemagazine.com/blog/post/playing-with-the-logo, (21.01.2018)

il. 26, 27

Ken Garland
identyfikacja marki
Galt Toys / 1961

il. 28

Ken Garland
Gra Connect / 1961

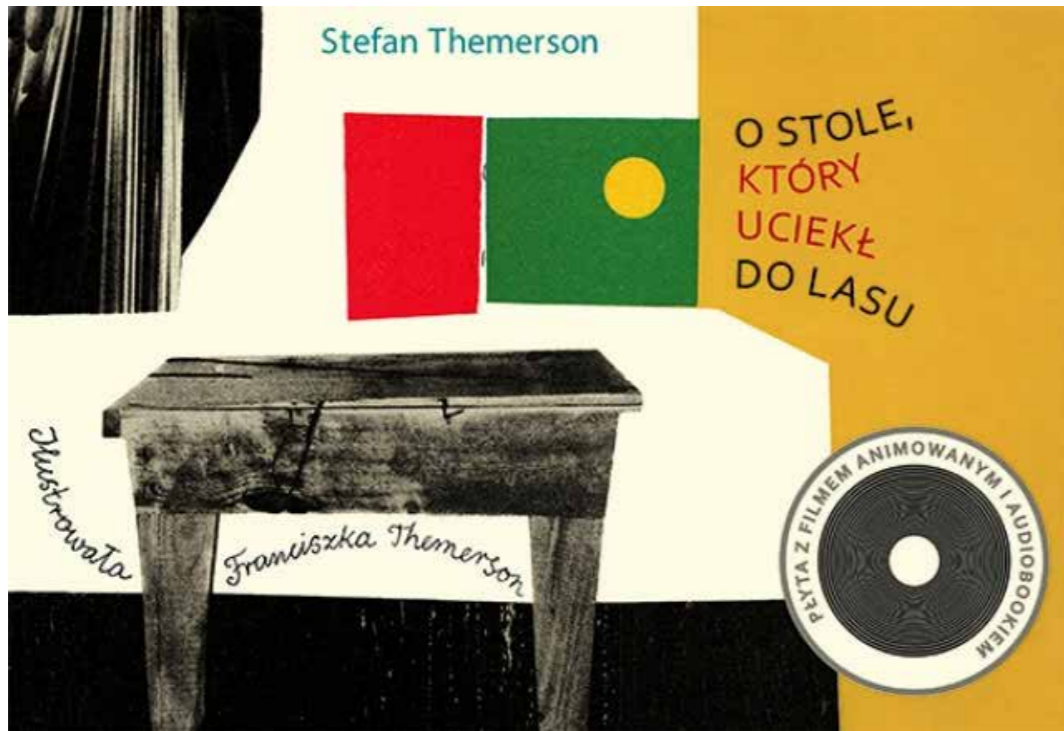

Dla młodszych odbiorców projektowała również para polskich awangardzistów – Stefan (1910-1988) i Franciszka (1907-1988) Themersonowie. Małżeństwo tworzyło wspólnie ponad sześćdziesiąt lat, przekraczając i łamiąc zasady przeróżnych dziedzin artystycznych. On pisał, reżyserował, fotografował. Ona ilustrowała, malowała, projektowała (scenografie, książki, kostiumy).¹⁹ W swoich książkach Themersonowie traktują dziecko jak dojrzałego czytelnika. Objasniają problemy i zagadnienia w niebanalny sposób, tworząc atrakcyjne wizualnie i wciągające historie. Książki, po niemalże stu latach, są nadal bardzo aktualne. Lapidarne i pełne poczucia humoru ilustracje Franciszki Themerson są ponadczasowe i niezmiennie zachwycające, a narracja Stefana Themersona, swoją nielinearną formą, pobudza wyobraźnię i angażuje małego odbiorcę (il. 29-31).

Pisząc o społecznym projektowaniu nie mogłam pominąć opisanie projektu, który na stałe wpisał się w nasz rodzimy, polski krajobraz – systemu oznakowania dróg w Polsce. Jego autorem oraz towarzyszącej mu ponad dwustu stronicowej instrukcji był Marek Sigmund, któremu Ministerstwo Transportu zleciło projekt w 1975 roku. Zakres działania był ogromny, dotyczył mianowicie wszystkich znaków drogowych w Polsce. Marek Sigmund był wcześniej autorem licznych broszur i książek o tematyce drogowej, dzięki czemu posiadał odpowiednią wiedzę do przygotowania tak dużego projektu. Znaki zaprojektowane przez Sigmunda były testowane z użyciem dymu i potwierdziły swoją czytelność w trudnych warunkach atmosferycznych (il. 32). Podczas projektowania znaków powstał również krój pisma, dziś tak charakterystyczny dla dróg w Polsce. Wszystkie elementy liter zostały zaprojektowane w taki sposób, aby ułatwić ich powielanie przy użyciu jedynie ekierki, linijki i cyrkla. Miało to niewątpliwie ogromny wpływ na kształt znaków, których forma jest wybitnie zgeometryzowana, a wszystkie krzywizny są częścią okręgu²⁰ (il. 33). Dziś, posiadając inne technologie multiplikacji, geometryczność pisma nie znajduje uzasadnienia i wymagałaby poprawy. Brak kontrastu w liniach budujących litery, jak i brak korekty optycznej wpływają na gorszą czytelność kroju, szczególnie w mniejszej punktacji. Niemniej jednak, cały projekt zalicza się do jednych z ważniejszych w historii projektowania w Polsce i jest charakterystycznym elementem przestrzeni publicznej naszego kraju.

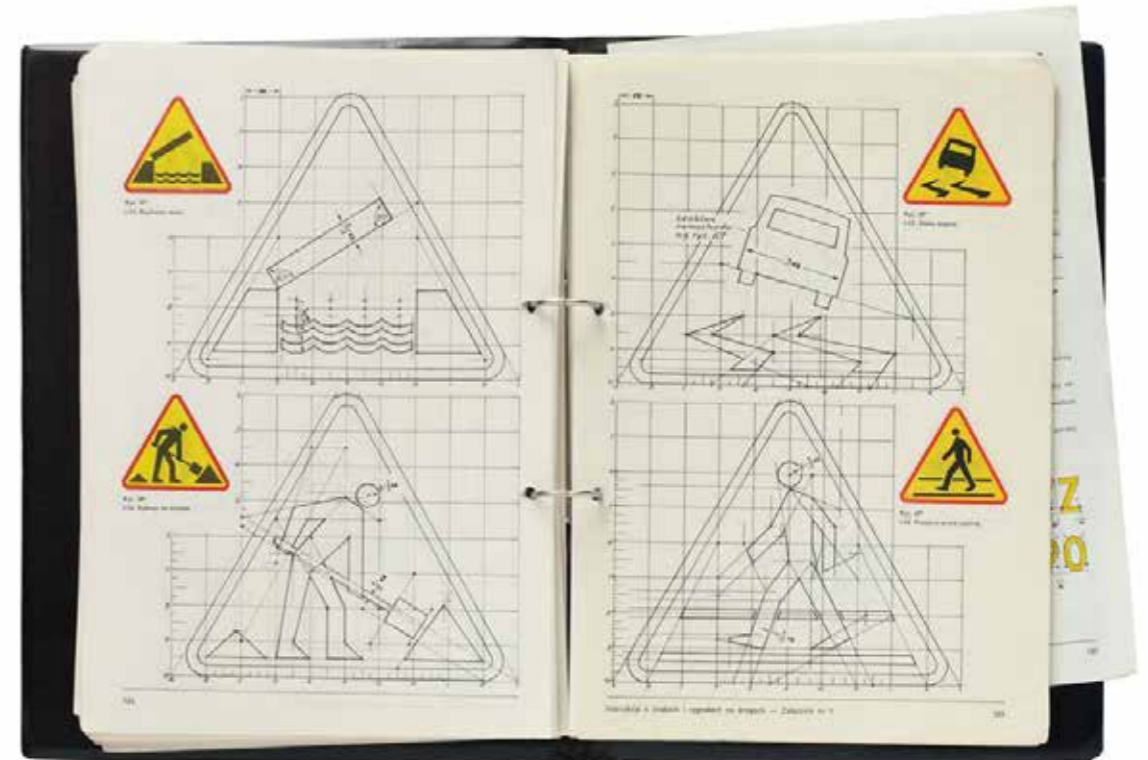
¹⁹ www.culture.pl/pl/tworca/stefan-themerson i www.culture.pl/pl/tworca/franciszka-themerson (14.04.2018)

²⁰ Agata Szydłowska, Marian Misiak, *Panewropa, Kometa, Hel, Karakter*, Kraków 2015, s. 116

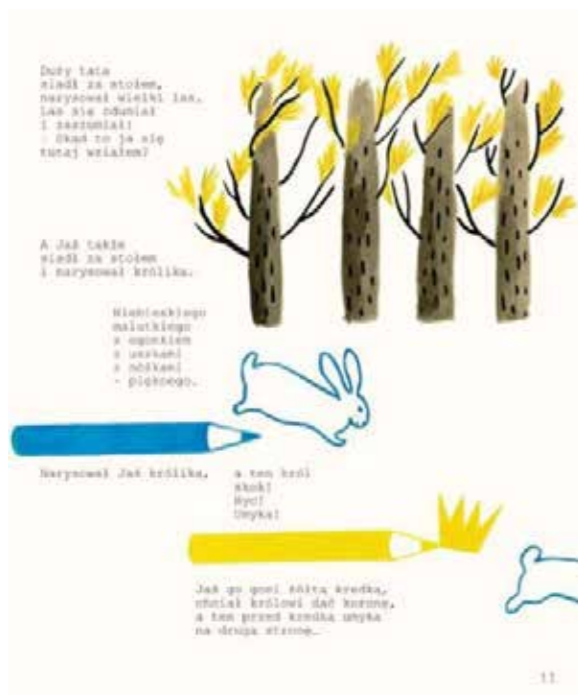
il. 29

Stefan i Franciszka Themerson
okładka książki *O stole, który uciekł do lasu*
ok. 1930 / reprint 2013

il. 32, 33

Marek Sigmund
projekt znaków drogowych i kroju pisma / 1975

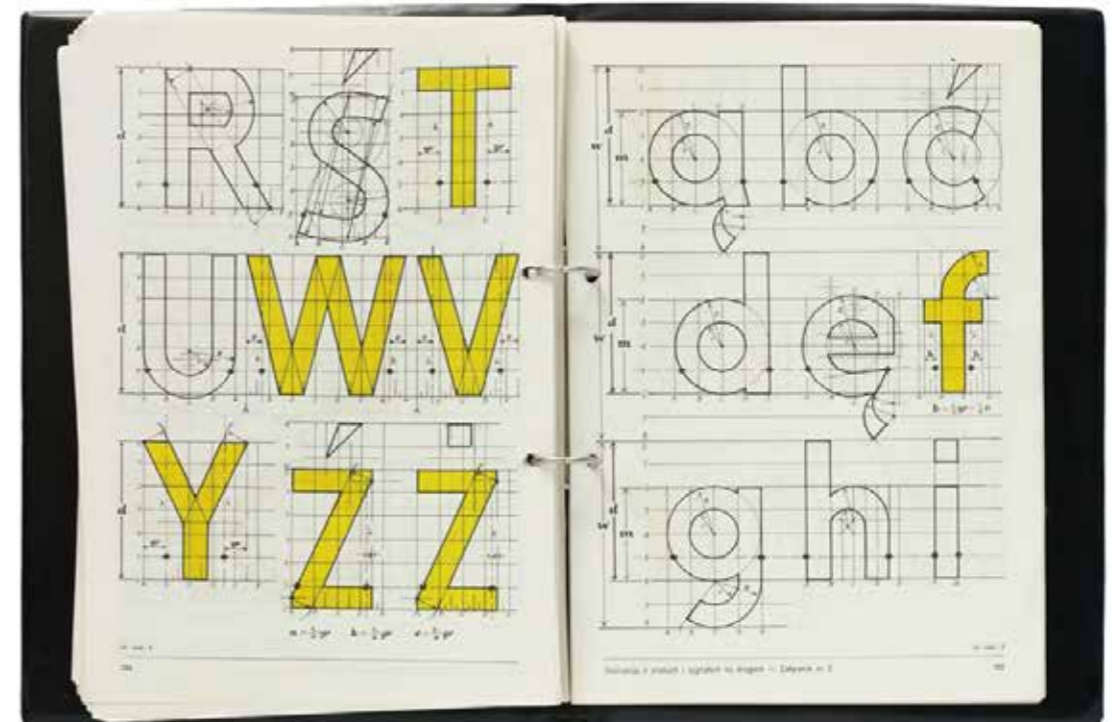
il. 30

Stefan i Franciszka Themerson
strona książki *Żółte, zielone, czerwone, niebieskie - niezwykle przygody*
ok. 1930 / reprint 2013

il. 31

Stefan i Franciszka Themerson
strona książki *Narodziny liter*
ok. 1931 / reprint 2014

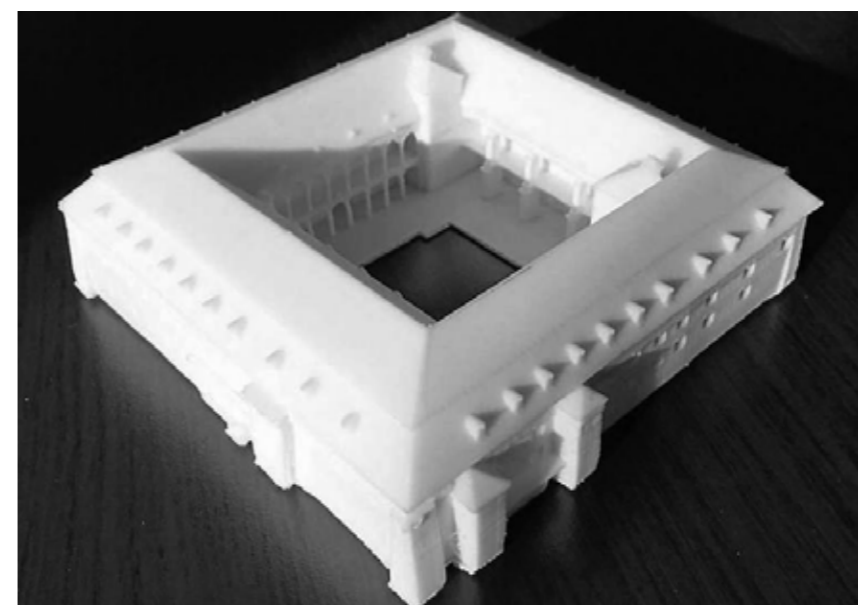
02

SPOŁECZNY DIZAJN.
DZISIAJ

Czytając książki poświęcone projektowaniu, wertując strony designerskich czasopism oraz te w Internecie trudno zdecydować się na wymienienie tylko paru nazwisk projektantów parających się społecznym projektowaniem. Coraz więcej (przede wszystkim młodych) dizajnerów „poświęca się” służbie słabszym i niepełnosprawnym. Świadczy o tym rosnąca liczba nagród przyznawanych takim właśnie projektom na różnego rodzaju festiwalach dizajnu (Dubaj, Nowy Jork, i nasz rodzimy Design Festiwal w Łodzi), czy też nacisk położony przez szkoły na kształcenie świadomych projektantów, czego efektem jest rosnąca liczba dyplomów poświęconych społecznemu dizajnowi. Nie będę nawet próbowała wyróżnić tylko niektórych z nich. Zauważam jednak pewne tendencje i kierunki. Jedne związane z rozwojem technologicznym, inne ze świadomością konsumencką, a niektóre z powrotem do rzemiosła i prostych rozwiązań technologicznych. Przeciwnie bieguny rozwojowe, pliki źródłowe i przerzucenie ciężaru na odbiorcę wiodą prym w dzisiejszym projektowaniu społecznym.

Do technologicznych przełomów z pewnością można zaliczyć druk w technice 3D, który zrewolucjonizował podejście do produkcji i projektowania. Początkowo była to jedynie metoda szybkiego prototypowania, używana zarówno do budowania form jak i modeli. Wraz z udoskonaleniami wykonania prototypów przez drukarki 3D, stała się także metodą drukowania gotowych obiektów, w tym zabawek, ubrań, czy nawet czekoladek. Technologia oprócz przyspieszenia procesu prototypowania pomysłów w znaczny sposób zminimalizowała koszty i czas produkcji. Rozwój druku 3D istotnie wpłynął, m.in. na produkcję i rozwój tyflografik – ilustracji dotykowych

dla niewidomych. Ułatwiają one osobom niewidzącym „zobaczyć” świat, poznać konkret za pomocą zmysłu dotyku. Z tego typu rozwiązań korzysta coraz więcej muzeów i placówek dydaktycznych. Poznanie dotykowe pomaga zrozumieć kształty, relacje między nimi oraz rozwija wyobraźnię. Dobrym przykładem wykorzystania tyflografik jest Zamek w Niepołomicach, gdzie osoby niewidome będą mogły w niedalekiej przyszłości poznawać i „oglądać” ten właśnie zabytek²¹ (il. 34).

il. 34
Model wydrukowany w technice 3D
Projekt tyflografiki zamku z Niepołomicach / 2017

Druk 3D jest również wykorzystywany przez branżę protetyczną. Dzięki redukcji kosztów produkcji zaczęto drukować protezy rąk. Stworzenie tradycyjnej protezy jest bardzo drogie, ponieważ wymaga precyzyjnej obróbki pojedynczych form metalu, wytwarzaniem matryc, odlewami czy formowaniem wtryskowym. Należy jeszcze dodać koszty pracy. Sektor protez nie jest duży, dlatego by produkcja się opłacała, cena jednostkowa jest stosunkowo wysoka. Na rynku istnieją protezy bioniczne, jak i te pozbawione elektroniki. Ciekawym przykładem wykorzystującym

21 www.dziennikpolski24.pl/region/region-wielicki/a/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123/ (03.02.2018)

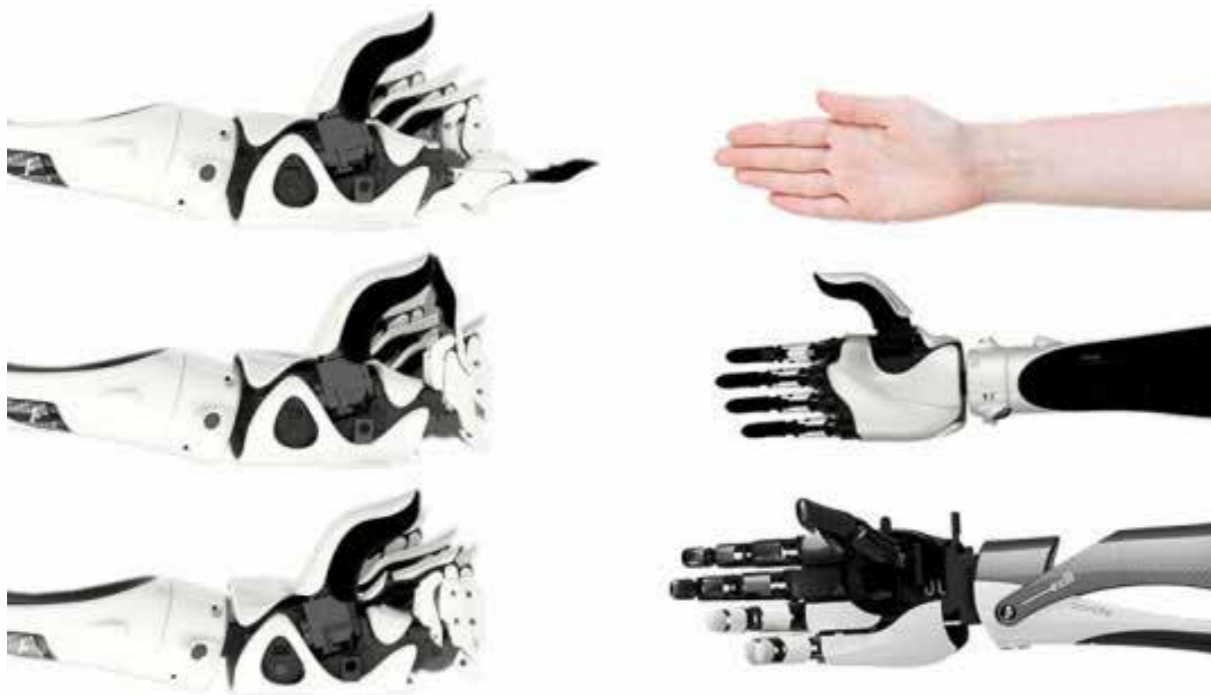

il. 35

Fundacja Enabling the future
proteza ręki / 2015

il. 36

Exiii
proteza ręki HACKberry / 2015

właśnie druk w technice 3D jest proteza ręki *HACKberry*, której twórcą jest młody Japończyk, Genta Kondo. Jego pomysł opiera się na prostszym i tańszym rozwiązaniu niż tradycyjne protezy bioelektryczne, które przekazują impulsy z mózgu powodujące skurcz mięśni. Czujnik w ręce *HACKberry* odbiera już sam skurcz, przez co jego działanie jest nieco opóźnione względem tradycyjnych, komercyjnych protez. Natomiast sama nauka posługiwania się protezą jest dużo szybsza niż 3-miesięczny trening uczący posługiwania się protezami bioelektrycznymi, bo zajmuje około 10 sekund. Syntetyczna ręka zaprojektowana przez Japończyka jest niezwykle precyzyjna, dzięki niej można zapiąć guziki czy zawiązać sznurówki²².

Drugim, wartym wspomnienia przykładem, jest organizacja *e-NABLE (Enabling The Future)*, której wolontariusze rozsiani po całym świecie, drukują bądź składają już wydrukowane części protezy. Sztuczna ręka, w przeciwieństwie do ręki *HACKberry* nie posiada żadnej elektroniki, przez co jej funkcjonalność jest nieco ograniczona. Nie oznacza to jednak, że nie ułatwia ona wykonywania pewnych czynności, takich jak jazda na rowerze, otwieranie drzwi, podnoszenie przedmiotów. Poprzez ruch samego nadgarstka system linek umożliwia zginanie i prostowanie palców. Nie ma możliwości ich pojedynczego zginania czy poruszania nimi bez ruchu nadgarstka. Rozwiązanie to, dzięki znacznej redukcji kosztów, może być wykorzystywane w krajach Trzeciego Świata, gdzie sporo ludzi straciło kończyny w wyniku działań militarnych.

Zarówno proteza *HACKberry*, jak i *Enable* nawet nie próbuje imitować prawdziwej ręki. Protezy znacznie różnią się od wyglądu naturalnej kończyny, co wbrew pozorom staje się ich dodatkowym atutem. W protezie *Enable* komponenty ręki można drukować w różnych kolorach, a jej elementy wymieniać i modyfikować, dzięki czemu użytkownicy, a szczególnie dzieci, którym dedykowany jest ten program, czują się superbohaterami i nie są stygmatyzowane²³ (il. 35). Proteza *HACKberry* ma nieco inny wygląd (il. 36). „Ludzie, którzy utracili dłoń lub rękę, zazwyczaj chcą

22 <http://sof.edu.pl/strefa-designu> (25.11.2017)

23 <http://enablingthefuture.org/> (09.06.2016)

ją ukryć, dlatego większość protez ma udawać prawdziwą rękę. Nasze projekty różnią się od takich rozwiązań, ponieważ chcemy, aby ludzie pokazywali swoją niepełnosprawność w innym świetle, aby się jej nie wstydzieli. Nasz projektant chciał połączyć wygląd naturalnej ręki z robotyczną formą. Gdyby zaprojektował coś całkowicie inspirowanego robotem, byłoby to zbyt ekscentryczne dla większości ludzi. Potrzebował naprawdę wiele czasu, by stworzyć gładkie, ascetyczne krzywizny zachowujące organiczną harmonijność, które nie wyglądają jak Frankenstein.”²⁴ Oba przedsięwzięcia korzystają z kolejnego, obiecującego zjawiska jakim jest idea **Open Source**. Ludzie na całym świecie mogą pobrać pliki, ewentualnie dokonać modyfikacji, i wydrukować protezę nie płacąc za dostęp do źródła. W ten sposób, oprócz udostępniania plików potrzebującym, możliwe jest usprawnianie protez przez specjalistów z całego świata jak i dopasowywanie komponentów sztucznych rąk do indywidualnego odbiorcy. Takim przykładem jest firma *vBionic* z Polski, która na podstawie protezy *Hackberry* zaprojektowała mniejszy model dedykowany młodszym dzieciom. Ruch **Open Source** kojarzony jest przede wszystkim z oprogramowaniem i softwarem.

Analogiczna do niego idea **Open Design** umożliwia natomiast produkcję na niewielką skalę pod każdą szerokością geograficzną. W zależności od licencji, jaką autor zastosował do swojej pracy – konsument (nazywany też prosumentem) może ją albo rozpowszechnić zachowując oryginalną formę dzieła, bądź zmodyfikować według własnych upodobań. Określenie **Open Design** narodziło się w Holandii. W 1994 roku powstało *Waag Society* zajmujące się rozwojem kreatywnych technologii dla społecznych innowacji. W 2009 roku Premsela *Waag Society* razem z *The Netherlands Institute for Design and Fashion* i *Creative Commons Holland* zorganizowały konkurs *(Un)limited Design Contest*, stosując reguły **Open Designu**: dzielenia się plikami źródłowymi, tak aby zainteresowani mogli je pobrać, modyfikować, ulepszać bądź wyprodukować we własnym zakresie. Z czasem projekty w duchu **Open Design** zaczęły być coraz bardziej popularne i dostrzegane na różnego rodzaju

24 cyt. za Genta Kondo: www.youtube.com/watch?v=pm-eckRwVmc (03.02.2018)

festiwalach i targach dizajnu. Rozwój ruchu **Open Design** przyspieszyła również inicjatywa mobilnych laboratoriów – *Fablabów*. Są one produktem bostońskiego *Massachusetts Institute of Technology*. Laboratoria powstały w ramach konkursu *How to make (almost) anything*. Wyposażone są w narzędzia (nie przekraczające 50 tys. dolarów) umożliwiające produkcję dowolnego przedmiotu (bądź serii), co z kolei ułatwia proces wytwarzania i pozwala na indywidualizację produktu. Proces produkcyjny uniezależnia się w ten sposób od produkcji masowej i jej ograniczeń. Pracownie *Fablab* istnieją w każdym większym mieście, ale również znajdują się w miejscach trudno dostępnych, gdzie ułatwiają produkcję na niewielką skalę i służą oddolnym projektom badawczym²⁵.

Istnieje także coraz więcej platform, które za pomocą otwartych źródeł i plików ułatwiają projektowanie i personalizację produktów użytkownikom. Przykładem tego typu rozwiązań jest *SketchChair*²⁶ – oprogramowanie, które pozwala każdemu z łatwością zaprojektować i zbudować własne krzesło oraz wyprodukować je metodą cyfrową (il. 37). Użytkownik projektuje swoje krzesło, testuje je, a następnie eksportuje projekt do internetowej biblioteki projektów – *SketchChair Design Library*. Wszystkie krzesła są do pobrania i edycji przez każdego, dzięki czemu ich projekty ewoluują, poprzez nieustanne modyfikacje i udoskonalenia. Projekt można następnie wykonać za pośrednictwem sieci producentów mebli „garażowych” *Ponoko*²⁷. Mimo, że ruch ten jest nadal marginalny jego siła przybiera na znaczeniu i przede wszystkim burzy znany dotąd porządek i relacje na linii projektant-konsument. O mocy oraz rozwoju idei **Open Design** świadczą projekty tak znamienitego holenderskiego studia jak *Droog design*. Studio wypracowało swoją markę na początku lat 90-tych XXw. Typowe, holenderskie konceptualne wzornictwo zachwyciło odbiorców. Projektanci zawsze tworzyli w duchu *DIY* angażując użytkownika i tworząc projekty skierowane przeciwko producentom. Zaczęli też szukać sposobów na obniżenie kosztów, przy jednoczesnym zachowaniu ekskluzywnego charakteru i wysokiej jakości projektów. Jednym ze sposobów takiego działania było ominię-

25 Anna Nacher, *Biegać, skakać, latać, pływać – zmieniać, wdrażać, udostępniać*, „2+3D”, nr 45, Kraków 2012, s. 64-69.

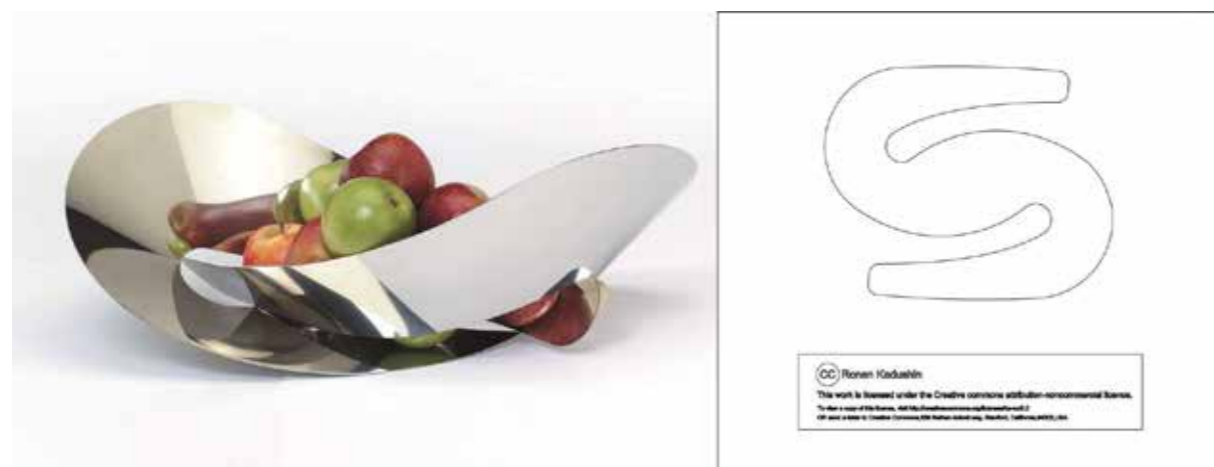
26 www.sketchchair.cc/ (3.02.2018)

27 www.ponoko.com/laser-cutting (3.02.2018)

il. 37

SketchChair
element platformy
SketchChair / 2015

il. 38

Ronen Kadushin
misa stalowa / 2015

cie pośredników poprzez decentralizację produkcji, dystrybucji i sprzedaży, czyli poprzez przyjęcie otwartego modelu projektowania. Tak powstał projekt *Design for Download*, który miał na celu stworzenie pierwszej platformy do pobrania projektu, oferującej dostęp do nowych, łatwych w użyciu parametrycznych narzędzi do projektowania - umożliwiających projektowanie amatorom²⁸.

Ronen Kadushin, izraelski dizajner i edukator, udostępnia projekty na swojej stronie (www.ronen-kadushin.com) i zachęca odbiorców do pobierania dzieł, modyfikowania ich i ponownego udostępniania²⁹. Projekty Kadushina są przemyślane w ten sposób, aby można było je powielać używając dostępnych technologii (il. 38). Idea *Open Designu* w nieco innej formie i skali wykorzystywana jest też przez grafików. Za przykład mogą posłużyć różnego rodzaju akcje społeczne. Pliki udostępniane przez projektantów są drukowane w rzeczywistości i udostępniane w sieci, głównie w mediach społecznościowych. Działają na zasadzie *Viralu*, który stał się nieodzowną częścią zabiegów stosowanych przez internautów. Ciekawą egzemplifikacją tego typu działań jest identyfikacja, będąca początkowo jedynie plakatem, dla *Ogólnopolskiego Strajku Kobiet*, zaprojektowanego przez Olę Jasionowską (il. 39). Plakat można było bezpłatnie pobrać i wydrukować, dzięki czemu Strajk zyskał rozpoznawalną i widoczną w mediach społecznościowych oprawę graficzną. Projekt krążył po całym świecie i doczekał się też paru modyfikacji. Autorka twierdzi, że: „normalnie, dla grafika to nie jest miła sytuacja, gdy ktoś bierze sobie twoją pracę i ją przerabia. Ale w tym przypadku to jest super. Każdy ma jakąś cechę charakterystyczną danej kultury. Na przykład na plakacie z Paragwaju jest profil dziewczyny z warkoczem, a na tym ze Stanów widać Afroamerykankę”³⁰ (il. 40, 41). Ukazuje to nam jak silne pole rażenia ma *Facebook* i inne portale społecznościowe. Graficy umiejętnie je wykorzystują nadając swoim pracom i ideom rozpęd. Przykładem tego typu akcji jest kampania *Israel-Loves-Iran* zapoczątkowaną niewinnym zdjęciem autora Ronny'ego Edry ze swoją córką. Fotografia została opatrzona napisem *Iranians we*

28 www.designhistory.nl/2014/open-design-a-history-of-the-construction-of-a-dutch-idea/ (28.01.2008)

29 Ake Rudolf, *Projektowanie dla społeczeństwa otwartego*, „2+3D”, www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spoleczenstwa-otwartego (06.02.2018)

30 cyt. za Olę Jasionowską, www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html?disableRedirects=true (04.02.2018)

will never bomb your country. We love You i umieszczona na Facebooku (il. 42). Post spotkał się z lawiną komentarzy, polubień i udostępnień. Ronny zaczął otrzymywać zdjęcia od fejsbukowiczów z prośbą o zrobienie kolejnego plakatu (il. 43). „Umieszczamy plakaty na Facebooku, a ludzie sami przesyłają je dalej, linkują, lajkują i udostępniają. Tak powstaje kampania³¹” – mówi autor. Obecnie strona ma już prawie 120 tysięcy polubień i doczekała się różnych swoich międzynarodowych multiplikacji (*Palestine Loves Israel, Poland Loves Iran, Brasil Loves Iran*). Projektant docenia siłę portali społecznościowych, jednak zauważa też nowe wyzwania z nimi związane: „...teraz nie musisz już niczego drukować, by coś powiedzieć. Dzisiaj jest dużo łatwiej. Z drugiej strony masz tyle wpisów, filmów i obrazów na Facebooku, że konkrekcja jest ogromna. Musisz być naprawdę sprytny i trafić w sedno. Tak powstał ten pierwszy plakat. Na początku oczywiście nie była to żadna kampania, to był tylko pojedynczy plakat³². Pokazuje nam to, że rola projektanta, mimo narzędzi dostępnych również dla amatorów, nie jest zagrożona.

Nurtem, który również zwrócił moją uwagę w kontekście projektowania społecznego i niejako nawiązuje do roli aktywnego konsumenta-użytkownika to *Up-cycling*. Ruch ten kładzie nacisk na „ożywianie” przedmiotów, naprawianie ich lub nadawanie im nowej, zupełnie innej funkcji. *Up-cycling*, podobnie jak *Open Design*, stoi w opozycji do masowej produkcji i związanej z nim konsumpcji. W świecie „jednorazówek”, produktów, które kupujemy i za chwilę wymieniamy na nowe, ruch ten znalazł sobie szeroką rzeszę zwolenników i aktywistów. Dzięki nim powstała holenderska strona internetowa *Platform 21*, która zachęca ludzi do naprawiania hasłem: *Stop recycling, start repairing!* i udziela rad oraz informacji jak to robić³³.

Projektanci też nie pozostali obojętni na ten trend i przyszli z pomocą oferując rozwiązania, które „uzdrawiają” stare czy zniszczone przedmioty. Jednym z takich

31 cyt. za Ronny Edry, Michał Korta, *Poster Fighters*, „2+3D”, nr 48, Kraków 2013, s. 40-51.

32 cyt. za Ronny Edry, *op. cit.*, s. 42.

33 Roberta Barban, Magda Kochanowska, *Mieć czy używać*, „2+3D”, nr 45, Kraków 2012, s. 70-74.

il. 39

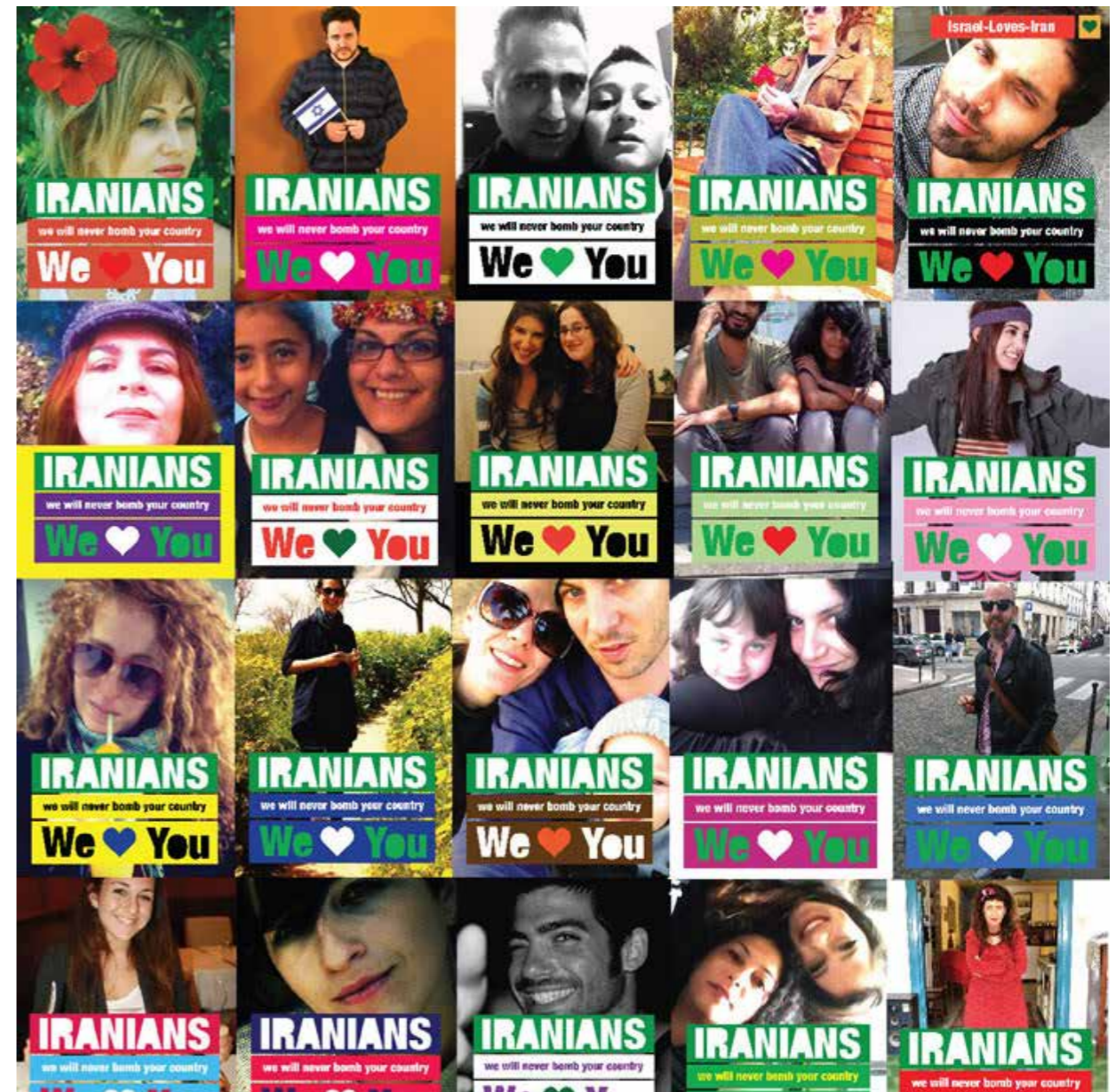
Ola Jasionowska
plakat *Ogólnopolski strajk kobiet* / 2017

il. 40, 41

na podstawie plakatu Oli Jasionowskiej
plakaty: *Międzynarodowy strajk kobiet* / 2017

il. 42

Ronny Edry
plakaty *Iranians we will never bomb your country. We love You* / 2012

il. 43

Ronny Edry
plakaty *Iranians we will never bomb your country. We love You* / 2012

produktów jest tworzywo *Sugru*, wymyślone przez Jane Ní Dhulchaointigh, która za ten pomysł otrzymała *London Design Medal 2012*³⁴. Materiał *Sugru* jest mieszanką polimerowych silikonów, których właściwości sprawiają, że tworzywo może być dowolnie formowane i spajane, m.in. z metalem, ceramiką, szkłem, drewnem, skórą i innymi tworzywami sztucznymi. *Sugru* swoją konsystencją przypomina plastelinę, a po 24 godzinach zastyga, pozostając nadal elastyczne i wodoodporne. Na stronie www.sugru.com możemy znaleźć porady i pomysły jak stosować tworzywo, aby było wykorzystane w praktyczny i estetyczny sposób (il. 44).

Kolejnym interesującym produktem przywracającym przedmiotom drugie życie jest *New kintsugi repair kit* produkowany przez holenderski duet *Humade*³⁵. *Kintsugi* to japońska metoda sklejania potłuczonej ceramiki. Technika ta, będąca jednocześnie sztuką, polega na łączeniu rozbitych elementów spoiwem o złotym kolorze³⁶. Zestaw do ratowania ceramiki przedstawia wielowiekową japońską tradycję w nowym świetle, ukazując, że złote „blizny” mogą mieć urok, dodając niepowtarzalny charakter potłuczonym przedmiotom (il. 45). Podobno z czasem, w Japonii, *kintsugi* stało się tak cenioną sztuką, że kolekcjonerzy ceramiki celowo tłukli naczynia, aby oddać je w ręce rzemieślników i otrzymać efekt niepowtarzalnej „pajęczyny”. Sztuka *Kintsugi* jest elementem dalekowschodniej estetyki *wabi-sabi*, która odnajduje piękno w przedmiotach niedoskonałych, dalekich od ideału, tymczasowych i kruchych. Głorzyfikuje autentyczność w przeciwieństwie do zachodnioeuropejskiej chęci retuszowania wszelkich wad i defektów. Filozofia *wabi-sabi* dostrzeżona przez *lifestylowe* magazyny promowana jest jako wnętrzarski trend 2018 roku³⁷.

Do nurtu *Up-cycling* można też zaliczyć ciekawe rozwiązanie zastosowane w telefonie *Fairphone*. Przeciwnie do swojej konkurencji, u której niemożliwa jest wymiana części bądź ich naprawa, w tym telefonie, każdy popsuty element można zastąpić nowym, bez konieczności wyrzucania całego urządzenia. W wersji *Fairphone 2* telefon

ma system modułowy, polegający na wielokrotnym modyfikowaniu i naprawianiu sprzętu. Pomysłodawcy telefonu przywiązują dużą rolę do ograniczenia odpadów technologicznych oraz zwiększenia świadomości społecznej. Utylizacja wszelkich sprzętów elektronicznych, jak wiemy, bardzo negatywnie wpływa na środowisko. Celem tego typu założeń jest zminimalizowanie kosztów części zamiennych. W przypadku uszkodzenia telefonu, jego elementy są dostępne za niewielkie pieniądze, a prosta konstrukcja urządzenia ułatwia naprawę we własnym zakresie bez potrzeby serwisowania telefonu w salonie.

Innego typu rozwiązaniem społecznego designu są projekty angażujące ludzi społecznie wykluczonych, bądź korzystające z produkcji lokalnej, która ułatwia znalezienie pracy miejscowej ludności. Przeciwwstawiając się dizajnerskiemu kolonializmowi projektanci coraz częściej biorą pod uwagę wiedzę i doświadczenie lokalnych mieszkańców, których rozwiązania i pomysły są dużo bardziej praktyczne od gotowych koncepcji wypracowanych z dala od „egzotycznych” problemów. Ciekawym rozwiązaniem i przykładem jest piecyk solarny fundacji *Solar Power*³⁸. Piecyk został zaprojektowany z myślą o wioskach położonych na Wyżynie Tybetańskiej, gdzie pozyskiwanie energii jest bardzo utrudnione. Niewielkie elektrownie wodne dostarczają energię, która jest w stanie zasilić jedynie żarówkę, a brak dróg uniemożliwia dostarczenie paliwa czy drewna. Tybet, położony na wyżynie o wysokości około 4000-5000 metrów nad poziomem morza, jest bliżej Słońca niż jakiegokolwiek inne miejsce na świecie. Otrzymuje około 3000 godzin słonecznych rocznie, z 185 kilokaloriami na centymetr kwadratowy promieniowania słonecznego. Te specyficzne właściwości geograficzne i środowiskowe wykorzystwała Fundacja tworząc piecyk solarny. Błyszczące pasy metalu ukształtowane są w formę miniaturowej naziemnej anteny satelitarnej, którą kieruje się w stronę słońca. W środku „anteny” znajduje się żelazny pręt z podstawką, na której stawia się pojemnik z wodą. Gdy słońce odbija się od metalowej powierzchni, ciepło jest jednocześnie magazynowane i odbijane do pojemnika z wodą.

34 www.sugru.com/ (06.02.2018)

35 www.humade.nl/ (06.02.2018)

36 www.przeciwywistosc.pl/kintsugi-filozofia-zlotych-blizn/ (06.02.2018)

37 www.fpiec.pl/design/wabi-sabi-najwazniejszy-trend-2018 (06.02.2018)

38 Andrzej Śmiątek, *Empatia*, „2+3D”, nr 43, Kraków 2012, s. 96-98.

il. 44

Jane Ní Dhulchaointigh
Sugru / 2012

il. 45

Humade
New kintsugi repair kit / 2011

Sama forma produktu nie jest zbyt urodziwa (il. 46), lecz w pełni spełnia swoją funkcję z poszanowaniem warunków środowiskowych i ekonomicznych. Fundacja *Solar Power* zbiera bowiem fundusze na produkcję piecyków, które produkowane są przez miejscowych rzemieślników, a lokalni tragarze dostarczają gotowy produkt do wiosek. Również w Polsce działają fundacje, których osią działalności jest aktywność prospołeczna. Wartą wspomnienia jest Fundacja *Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”*. „Fundacja wspiera podmioty ekonomii społecznej, spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne, firmy nastawione na działalność o charakterze społecznym oraz organizacje pozarządowe. Fundacja prowadzi w Cieszynie przedsiębiorstwo społeczne, realizuje projekty ukierunkowane na aktywizację poprzez pracę i edukację osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pomaga w tworzeniu nowych miejsc pracy, wspiera powrót do społeczeństwa osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym”³⁹. W byłych industrialnych budynkach Fundacja zorganizowała warsztaty stolarskie i metalowe, w których wykonywane są przedmioty, bądź ich elementy dla zleceniodawców. Produkowane są one przez ludzi dotkniętych wykluczeniem społecznym, najczęściej bezrobotnych. W 2009, dzięki współpracy studentów z warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych i izraelskiego *Institute of Technology* z Holon, powstały projekty uwzględniające możliwości technologiczne i produkcyjne Fundacji (il. 47, 48). Niektóre z nich zostały wdrożone do produkcji i są sprzedawane pod marką Fundacji *WellDone*. Przedmioty można kupić w większych miastach w Polsce, a marka była zaprezentowana, m.in. na targach *iSaloni* w Mediolanie w 2015 r., co pokazuje jak wzrasta zainteresowanie dizajnem społecznie zaangażowanym⁴⁰.

Oprócz widocznych trendów i kierunków, którymi podąża projektowanie społeczne, warto też wymienić przykłady dobrze zaprojektowanych produktów, które są ponad ideami i modami. Ucieleśniają one przede wszystkim dobry, przemyślany dizajn, gdzie projektant wczuł się w rolę pacjenta, czy chorego. Jedną z firm mającą

39 www.welldone.co/pl/o-fundacji.html (06.02.2018)

40 Michał Stefanowski, *Dobre rzeczy*, „2+3D”, nr 35, Kraków 2010 s. 90-102

il. 46

Fundacja Solar Power
piecyk solarny / 2011

il. 47

Agnieszka Wiczuk dla WellDone
Choinka świecznik, świecznik choinka
/ 2009

il. 48

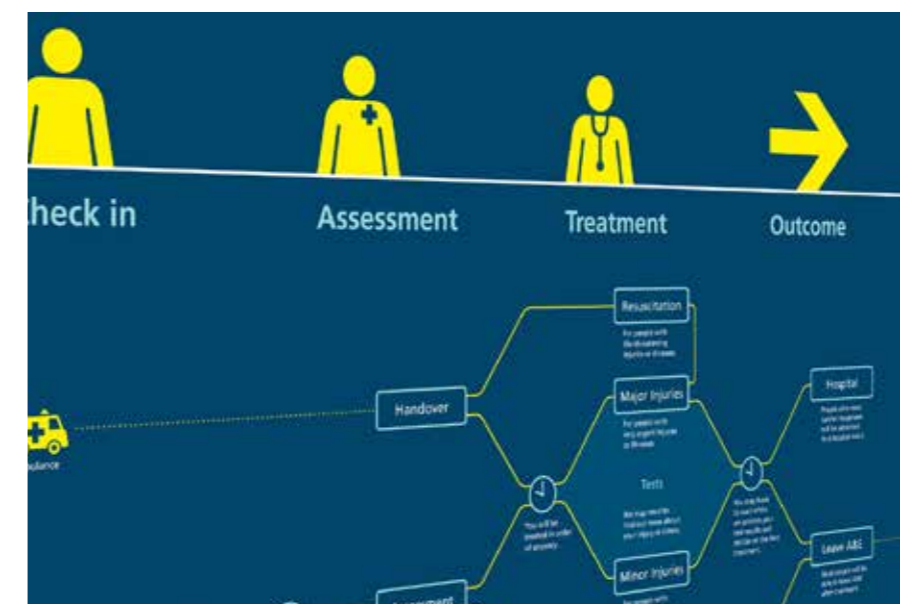
Klaudia Kasprzak dla WellDone
Kablojad / 2014

doświadczenie w tym obszarze jest londyńska *PearsonLloyd*, która opracowała system komunikacyjny w szpitalach w Wielkiej Brytanii, badając jak projekt, poza sferą estetyczną, może wpływać na zachowanie pacjentów i uczynić usługi medyczne bardziej przyjaznymi. Według badań przeprowadzonych przez studio, ustalono, że pacjenci stają się sfrustrowani podczas czekania w izbie przyjęć z powodu braku jasnej i skutecznej informacji oraz wskazówek. To, w połączeniu z lękiem i bólem, powodowało agresywne zachowanie wobec personelu. Projektanci opracowali system graficzny, który komunikował niezbędne informacje dotyczące czasu oczekiwania. Uwzględniając potrzeby pacjentów leżących, część infografik została umieszczona na sufitach⁴¹ (il. 49-51).

Budzącym zainteresowanie przykładem grafiki projektowej w służbie chorym i niepełnosprawnym są również realizacje portugalskiej projektantki, Rity Maldonado Branco. Dizajnerka zainspirowana i zaniepokojona stanem zdrowia swoich dziadków stworzyła grę karcianą dla osób z demencją. Gra została zaprojektowana w ten sposób, aby stymulować rozpoznawanie członków rodziny, poprzez umieszczeniu kolorów i wzorów, podpowiadających stopień pokrewieństwa. Projektantka użyła dużych krójów pisma, wyraźnych kontrastów, biorąc pod uwagę wzrokowe upośledzenia ludzi starszych (il. 52-54). Rita Maldonado Branco zaprojektowała również książkę dla osób z Alzheimerem. Tworzeniu książki przyświecała ta sama idea – ułatwienie komunikacji i rozmowy na temat krewnych. Autorka poprosiła członków najbliższej rodziny o napisanie listów do chorego i zebrała je w książce, podkreślając nazwy i słowa, które mogłyby przywracać wspomnienia. Format, layout, łącznie z krojem pisma zostały starannie dobrane pod preferencje chorego⁴² (il. 55, 56).

il. 49-51

PearsonLloyd
komunikacja graficzna w szpitalach
/ 2012

41 www.designcouncil.org.uk/search/site/A&E?search_only=1. (09.06.2016)

42 www.cargocollective.com/ritamaldonadobranco. (09.06.2016)

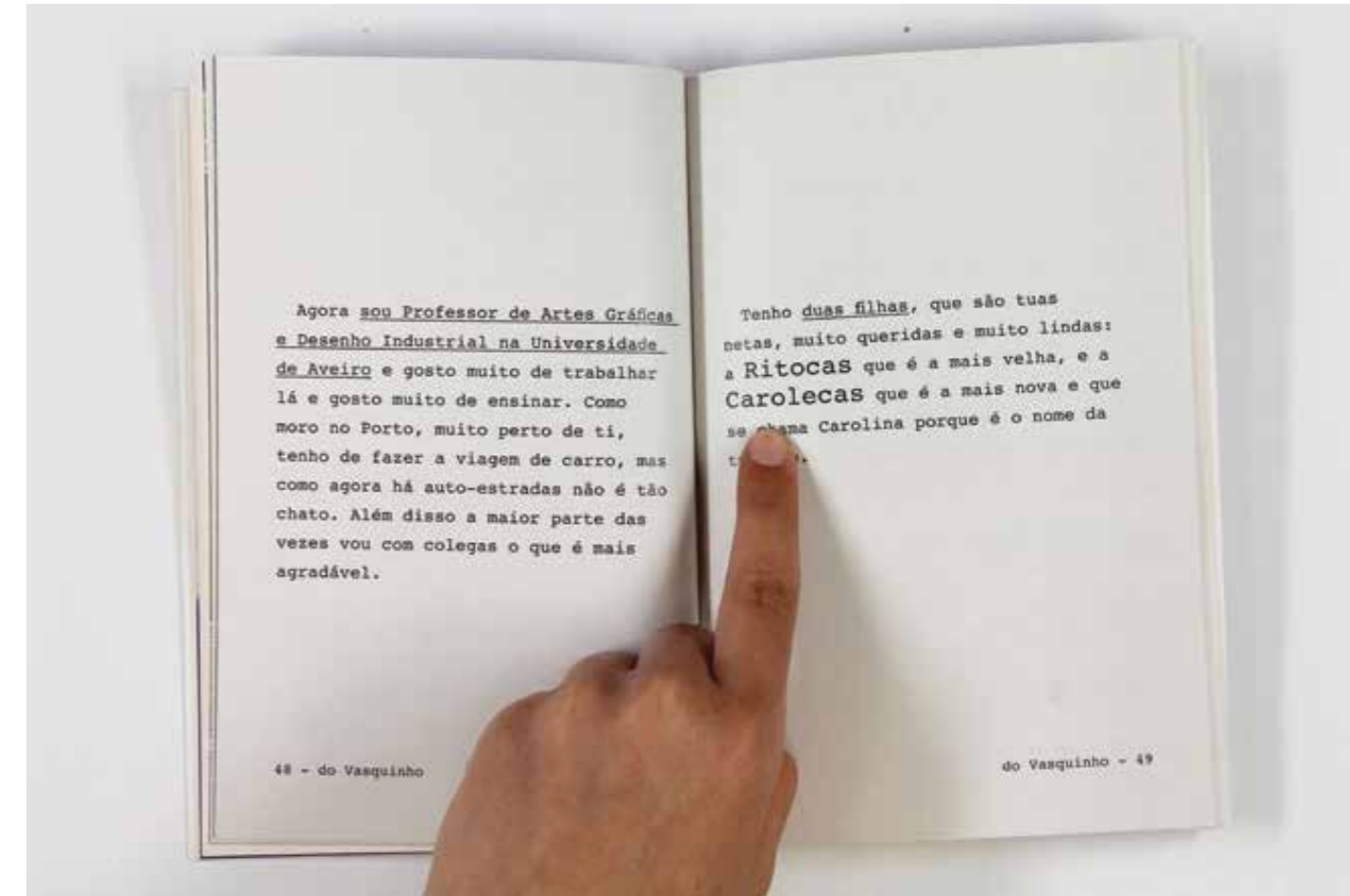
il. 52-54

Rita Maldonado Branco
gra karciana dla osób
z Alzheimerem / 2012

il. 55, 56

Rita Maldonado Branco
książka dla osób z Alzheimerem / 2012

PODSUMOWANIE

Szukając i badając wpływ oraz drogę jaką dokonało wzornictwo i projektowanie społeczne spodziewałam się projektów „typowych” dla społecznego dizajnu, uwzględniających przede wszystkim zasadę *emphathize*. Oczywiście powstaje coraz więcej rozwiązań empatycznych, które pomagają, podnoszą jakość życia, ułatwiają pewne czynności. . Tego typu projekty miały swój początek już w latach 70-tych ubiegłego wieku, i poświęciłam im pierwszy rozdział ninejszej pracy. Zaprezentowałam w nim sylwetki projektantów, których działalność projektowa oraz myślenie o projektowaniu, użytkowniku, wpłynęło na świadomość kolejnych pokoleń dizajnerów. Wybór jest oczywiście subiektywny. Dokonując selekcji kierowałam się przede wszystkim innowacyjnością nie tyle samych projektów, co procesu projektowego, uwzględniającego odbiorcę. Patrząc dziś na te projekty, (niektóre liczące sobie niemalże sto lat), nie sposób odnieść wrażenia, że są one nadzwyczaj aktualne i współczesne. Dowodzi to tego, że nie sama forma, a przede wszystkim funkcja, stanowi o dobrym, ponadczasowym projekcie

Dziś projektowanie w stylu *deep need* jest dla projektantów istotą dobrego dizajnu i staje się coraz bardziej powszechne, a dbałość o idealną formę zostaje wyparta przez treść i użyteczność (piecyk solarny fundacji *Solar Power*, czy piec *EzyStove*.). Nikogo już nie dziwią niezbyt urodziwe produkty, które mimo, a może dzięki swojej wątpliwej urodzie, ratują życie, bądź są w stanie wpłynąć na jego jakość.

Drugim nurtem zwracającym uwagę w obecnej projektowej rzeczywistości jest świadomość lokalności i produkcji. Producenci (najczęściej fundacje) coraz częściej zatrudniają ludzi wykluczonych, dając im możliwość powrotu do życia społecznego (Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”). Również sam proces produkcyjny chętniej przenoszony jest w miejsca docelowe, gdzie zapewnia on pracę potrzebującym, redukując przy tym koszty transportu (fundacja *Solar Power*).

Kolejnym opisanym przeze mnie i wartym zauważenia trendem to *Up-cycling*. W przeciwieństwie do modnego i wcale nie tak ekologicznego recyklingu działania w ramach tego ruchu dają przedmiotom drugie życie. W czasach nadprodukcji konsumenci stają się coraz bardziej świadomymi użytkownikami. Sami starają się ograniczać ilość posiadanych przedmiotów, a w przypadku zużycia lub popsucia naprawiają, ulepszają bądź zmieniają jego przeznaczenie, aby nadal był użyteczny.

Największą moją uwagę zwróciły jednak ruchy oddolne, będące pośrednio skutkiem dzisiejszych czasów. Cyfryzacja, społeczności internetowe, rozwój technologiczny i dostęp do narzędzi oraz warsztatów produkcyjnych wyznaczyły nową drogę w projektowaniu społecznym. Dają one swobodę odbiorcom, jednocześnie zakłócając dotychczas dobrze znany porządek i hierarchię w relacji projektant – konsument. Teraz, jak nigdy wcześniej, znaczącą rolę przypisuje się odbiorcom, którzy zyskują większą autonomiczność, mogąc wpłynąć na projekt czy usługę. Ruchy *Open Source* i *Open Design*, relatywnie nowe i jeszcze marginalne, wprowadzają nowy ład, burząc linearne i niezachwiane dotąd procesy projektowo-produkcyjne.

Żyjemy w czasach ciągłych i szybkich zmian, w których projektanci nie nadążają za ewoluującymi potrzebami społeczeństwa. Dzięki ideom *Open Source* i *Open Design* użytkownik jest w stanie zmodyfikować projekt wedle własnych potrzeb, stając się jednocześnie współautorem. Nie jest to też odbiorca przypadkowy. Aby móc ulepszyć czy zmodyfikować projekt, musi posiadać co najmniej taką wiedzę, jaką posiada sam autor projektu. W tym przypadku trudno mówić o amatorszczyźnie,

czy ignorancji. Użytkownik chcąc uczestniczyć w procesach projektowych musi podnosić swoje kwalifikacje i umiejętności.

Powstaje zatem pytanie o funkcję projektanta i jego miejsce w procesie projektowo-produkcyjnym. Myślę, że rola projektanta nie zostanie zdeprecjonowana, czy strywializowana. Projektant zawsze będzie inspiratorem pewnych działań, twórcą kreatywnych idei. Bardziej niż w przeszłości, będzie teraz projektować sam proces projektowy oraz dalsze życie produktu. Dzięki otwartym i wolnym licencjom będzie miał możliwość rozwoju na zasadzie dzielenia się efektem swojej pracy. Ulepszanie i modyfikowanie może wpłynąć inspirująco, a wzajemne uzupełnianie się rozwijać produkt w zupełnie nieprzewidywalny sposób. Ruchy typu *open* skracają też dystans między projektantem a użytkownikiem, który może wejść w posiadanie autorskiego produktu bez posiadania kapitału finansowego.

Uważam, że projektowanie społeczne, mimo dynamicznych zmian i technologicznego rozwoju, tak naprawdę ma przed sobą cały czas ten sam cel, co niemal pół wieku temu. Nadal skoncentrowane jest na użytkowniku oraz problemach społecznych. Z tymże możliwość jaką daje interaktywność użytkownika pomaga w sterowaniu procesem projektowym, dzięki czemu produkt jest jeszcze lepiej dostosowany do potrzeb adresata – odbiorcy.

OPIS CZĘŚCI PRAKTYCZNEJ

Część praktyczna – projektowa mojej pracy składa się z trzech terapeutycznych książek kucharskich dla dzieci w wieku przedszkolnym, ze wskazaniem na 5- i 6-cio-latki. Książki zostały wykonane w technice komputerowej, przy użyciu programów graficznych *Adobe Illustrator* oraz *Adobe InDesign*. Każda z nich ma format kwadratu o 20 centymetrowych bokach i wydrukowana jest metodą cyfrową na papierze *Amber Preprint* firmy *Arctic paper* o gramaturze 120 gm. Papier ten kaszerowany jest z tekturą o grubości 1 mm, a całość bindowana za pomocą grubej, czarnej sprężyny. Rozwiązania te sprawiają, że książka jest bardziej wytrzymała (zapewniają to grube, sztywne kartki) i łatwo się nią operuje (sprężyna powoduje, że książka po rozłożeniu nie zamyka się i nie trzeba przytrzymywać kartek, co często utrudnia gotowanie czy przygotowywanie dania). Każda z książek ma razem z okładkami 20 stron. Gama kolorystyczna, aby nie zakłócać przekazu i nie rozpraszać małych odbiorców, została ograniczona do 4 kolorów: żółtego, czerwonego, różowego i zielonego, mających swoje odwzorowanie we wzorniku Pantone: Pantone Yellow, Pantone Warm Red, Pantone 217, Pantone 802, które ze względu na technikę druku zostały przekonwertowane do 4 kanałowego systemu barw. Kolory te, stosowane są przeze mnie w całej skali ich nasycenia.

Serię książek nazwałam *OMOM* i opatrzyłam takim też logotypem, na który składają się „tłuste”, grube minuskuły ułożone w blokowy, statyczny kształt. Do budowy logotypu użyłam jednoelementowego fontu *Anja Eliane*, którego litery są zaokrąglone i „opasłe”. Przypominają mi pełne brzuchy najedzonych dzieci i doskonale wpasowały się w charakter publikacji. Na każdej z książek logo ma nieco inną formę.

Zastosowałam zabawę z pierwszą literą „o”, która każdorazowo w apetyczny sposób nawiązuje do produktu spożywczego: pomarańczy, pączka i nadgryzionego ciastka. Dzięki temu zabiegowi statyczna forma logotypu zostaje nieco zaburzona i zdynamizowana.

Każda z książek została przeze mnie opatrzona innym tytułem nawiązującym do jedzenia, są to: *Kąski*, *Gryzki* oraz *Frykasy*. Na każdej z nich dominuje inny kolor. Na *Kąskach* jest to żółty, na *Gryzkach* – różowy, a na *Frykasach* – czerwony. Do tytułów i rozwinięcia logotypu (którego claim brzmi: terapeutyczna książka dla dzieci) użyłam Fontu *Aeroport* zaprojektowanego przez duet Gayaneh Bagdasaryan i Vyacheslav Kirilenko w 2017 roku⁴³. To krój pisma zaprojektowany w duchu niemieckich, geometrycznych fontów jednoelementowych oraz szwajcarskich neogrotesków. Jego niskie kapitaliki sprawiają, że font dobrze komponuje się na stronie i ma nieco dziecięcy charakter. Na okładkach znajdują się twarze dzieci potraktowane w minimalistyczny, syntetyczny sposób. Składają się one z prostych płaskich figur geometrycznych, gdzie centralną, główną część zajmuje koło. Ilustracje są wektorowe, wypełnione płaskim kolorem. Dzieci (ich twarze) na okładkach wykonują różne czynności, które nawiązują do zabaw prezentowanych w książkach. W książce pod tytułem *Kąski* dziewczynka liże lizaka, na okładce *Frykasów* chłopiec, nadymając policzki, dmucha, a z kolei okładka *Gryzków* ozdobiona została dziewczynką pijącą przez słomkę. Oprócz grafiki wektorowej zastosowałam różnego rodzaju „mazaje” wykonane ręcznie, a następnie zeskanowane. Dodają one „ciepła” i wprowadzają dynamikę do płaskich i bardzo prostych grafik. Faktura „bazgrołów” kontrastuje też z pasywnym tłem, dzięki czemu ożywia kompozycję. Kontrast ten polega na „zestawieniu elementów o krańcowo przeciwstawnych jakościach”⁴⁴. Mazaje nawiązują również do spontanicznych, dziecięcych rysunków. Środki książek zaprojektowałam w bardzo czytelny i klarowny sposób. Na pierwszej rozkładówce znajdują się wyjaśnienia czemu służy cykl książek *OMOM*. Opisane są też ikony używane przy każdym przepisie, które odpowiadają za: ćwiczenia motoryki

43 www.myfonts.com/fonts/brownfox/aeroport/ (13.02.2018)

44 H. Hohensee-Ciszewska, *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976, s. 89.

artykulacyjnej, motorykę małą, właściwy oddech, koncentrację uwagi oraz dotyk i sensorykę. Kolejna rozkładówka opisuje wszystkie dania po kolei, uwzględniając działanie terapeutyczne danego przepisu. Przedstawiam tam również cele oraz uwagi, które rodzic powinien uwzględnić.

Środki książek złożyłam również fontami jednoelementowymi. Tym razem jest to *Campton*, którego użyłam do tytułów i większej typografii. Font ten został zaprojektowany przez studio *FontFabric* w 2014 roku⁴⁵. Jest to niekonwencjonalny krój pisma oparty na pierwszych bezszeryfowych fontach początku XX wieku. Jego charakter czerpie inspirację z fontów *Gill Sans* i *Johnston Sans*, łącząc te kroje ze współczesnymi elementami. Drugim fontem, mającym dużo dłuższą historię od swoich poprzedników jest *DIN Pro*. Krój ten zastosowałam w tekstach mniejszych, głównie opisach przepisów i charakteru ćwiczeń, znajdujących się na początku książek. Krój *Din* to font o bardzo szerokim zastosowaniu, głównie w ruchu drogowym, administracji oraz aplikacjach technicznych. Został on zdefiniowany i zaprojektowany dla Niemieckiego Instytutu Normalizacyjnego (*Deutsches Institut für Normung*) w 1931. Oryginalnie powstał do celów przemysłowych. Ze względu na dużą czytelność i oszczędność formy krój *DIN* stał się popularny w szerokim zastosowaniu⁴⁶. Pomimo upływu czasu nadal wygląda bardzo współcześnie, a jednocześnie szlachetnie.

Kolejne rozkładówki przedstawiają przepisy. Na lewej stronie znajduje się ilustracja ukazująca efekt przepisu bądź jego charakterystyczny element. Ilustracje te są zazwyczaj połączeniem ekspresyjnych gryzmołów dziecięcych z płaską, statyczną grafiką wektorową znajdującej się na apli koloru.

Prawa strona rozkładówki pokazuje dziecku niezbędne narzędzia i składniki potrzebne do wykonania dania. Są tam również przedstawione wskazówki dotyczące przepisu. Przede wszystkim dowiadujemy się jakie zmysły w danym przepisie będą

45 www.fontfabric.com/campton-free-font/ (13.02.2018)

46 www.wikipedia.org/wiki/DIN_1451 (20.12.2016)

pobudzane. Kolejne informacje dotyczą bardziej praktycznych informacji, czyli: ile czasu zajmie przygotowanie posiłku, ile porcji uzyskamy oraz czy przepis zawiera produkty glutenowe.

Składniki dania pokazane są w sposób wektorowy, otoczone konturem oraz wypełnione kolorem, tak aby dziecko nie miało wątpliwości, co rysunek przedstawia. Oprócz tego produkty opatrzone są podpisem. Przepis pokazany jest w konwencji instrukcji. Jednym z moich głównych założeń było to, aby wspierać samodzielność dziecka. Znaki niealfabetyczne wydały mi się najodpowiedniejszym narzędziem dla dzieci, które niekoniecznie muszą umieć czytać. Świetnym przykładem są choćby instrukcje klocków *Lego*, gdzie za pomocą tylko i wyłącznie obrazków dzieci są w stanie zbudować dosyć skomplikowane konstrukcje. W moich książkach, analogicznie do instrukcji *Lego*, każda czynność rozpisana jest na „czynniki pierwsze” oraz ponumerowana, ponieważ dzieci w wieku 6-ciu lat bezbłędnie odczytują cyfry, a numeracja ułatwia śledzenie kolejnych ruchów i etapów przyrządzania dania. Rysunki ilustrujące czynności są realistyczne, obwiedzione konturem. Wywodzą się z obrazów figuratywnych i nie pozostawiają wątpliwości co do ich znaczenia. Są oczywiście nieco uproszczone, pozbawione zbędnych szczegółów, co spowodowało ich ujednoczenie i możliwie największą jasność – tę wzrokową jak i znaczeniową. Jednocześnie desygnat wizualnie jest bardzo zbliżony do rzeczywistego obiektu, sprawiając, że stopień ikoniczności rysunków jest wysoki. Linie zastosowane „wewnątrz” rysunków różnią się grubością, od tej, która okala całą ilustrację. Kontur zewnętrzny jest grubszy, powodując „zamknięcie” rysunku i odcięcie go od tła. Według A. Frutigera „zamknięte pole ma znaczenie aktywne oraz separuje się od reszty powierzchni papieru. (...) znaki, które nie zamykają powierzchni wywołują przeważnie odczucia abstrakcyjne. Przeciwnie zaś, znaki zamykające pewną powierzchnię przypominają obiekty, są opisujące”⁴⁷.

47 Adrian Frutiger, *Człowiek i jego znaki*, Wydawnictwo Do, Wydawnictwo Optima, Warszawa 2003, s. 30-31

Aby ilustracje były łatwe do odczytania zastosowałam w nich punkt widzenia odbiorcy, czyli ten najbardziej naturalny. Skróty zaprezentowane są w taki sposób, żeby dziecko nie miało trudności z rozpoznaniem treści rysunku. Zniekształcenie perspektywiczne nadaje rzeczom prawidłowy wygląd, ułatwiając odbiór instrukcji. Dla uzyskania zadowalającego efektu, podczas przygotowywania dań robiłam zdjęcia na poszczególnych etapach, sprawdzając, które skróty i ułożenia dłoni są najbardziej charakterystyczne dla danej czynności. Po wykonaniu ilustracji przeprowadziłam próby czytelności wśród dzieci. Dla uzyskania jeszcze większej klarowności (po sugestiach odbiorców) dodałam kolor na poszczególnych, kluczowych elementach, by je wyróżnić. Dodatkowo, aby śledzenie czynności nie sprawiało problemów, dodałam strzałki, które wskazują kierunki i zapowiadają kolejną czynność. W miejscach, gdzie niezbędna jest pomoc rodzica (np. włączenie piekarnika) pojawia się „bohater” instrukcji, który woła któregoś z rodziców. Jest to sygnałem dla dziecka, żeby poprosić swojego rodzica o pomoc. Kolejnym wyróżnieniem są okręgi, w które wpisana jest konkretna czynność. Na tę właśnie czynność rodzic powinien zwrócić szczególną uwagę, gdyż ma ona na celu pobudzenie któregoś ze zmysłów dziecka, bądź udoskonalenie motoryki artykulacyjnej lub motoryki małej.

Seria terapeutycznych książek kucharskich powstała z myślą o dzieciach w wieku przedszkolnym objętych obowiązkiem szkolnym. Książki mogą służyć jedynie profilaktyce, czyli stymulacji rozwoju czynności psychoruchowych i artykulacyjnych, ale przede wszystkim (po wcześniejszej diagnozie u specjalisty) mogą być wsparciem w terapii. „Pojęcie terapia (grec. *Therapia* – leczenie) rozumiane jest szeroko jako wszelkiego rodzaju forma pomocy udzielanej pacjentowi, której celem jest usunięcie lub złagodzenie zaburzeń. Pojęcie to związane początkowo z medycyną, weszło na stałe do terminologii psychologii, logopedii, pedagogii, socjologii w postaci terminów: psychoterapia, logoterapia, socjoterapia, terapia pedagogiczna. Z punktu widzenia tych nauk, termin terapia oznacza system działań stosowanych nie tylko wobec osób chorych, ale także osób o zaburzonym rozwoju lub znajdujących się

w sytuacjach trudnych i poszukujących rozwiązania tych sytuacji, a także wobec osób pozostających w obrębie patologii społecznej⁴⁸.

Celem publikacji było stworzenie optymalnych warunków będących wsparciem w prowadzeniu terapii i rehabilitacji oraz pomocą w rozwoju i kształtowaniu cech niezbędnych do funkcjonowania w rodzinie, szkole i środowisku rówieśniczym. Ćwiczenia w książkach uwzględniają niektóre z zasad pedagogicznych, niezbędnych do osiągnięcia celów terapeutycznych. Zasady te są integralną częścią procesów dydaktyczno-wychowawczych. Są one następujące:

ZASADA INDYWIDUALIZACJI. Ćwiczenia można dobierać do indywidualnych potrzeb dziecka. W zależności od zaburzeń czy rozwoju psychoruchowego małego odbiorcy rodzic może dokonać modyfikacji bądź w większym stopniu wspierać dziecko w wykonywaniu zadań.

ZASADA DROBNYCH KROKÓW. Rodzic może stopniować trudność ćwiczeń i dobierać je względem indywidualnych możliwości dziecka.

ZASADA ZAPOBIEGANIA POPEŁNIANIU BŁĘDÓW. Poprzez odpowiednie przygotowanie miejsca pracy rodzic może wpłynąć na pracę dziecka i wyeliminować ewentualne pomyłki czy potknięcia.

ZASADA DOPROWADZENIA ZACZĘTEJ PRACY DO KOŃCA. Zasada ta polega na udzielaniu minimalnej pomocy dziecku oraz wzmacnianiu jego motywacji⁴⁹.

Ćwiczenia zinterpretowane przeze mnie i zaprezentowane w serii *OMOM* kładą przede wszystkim nacisk na ogólny rozwój dziecka. Dziecko poprzez zabawę, wspólne gotowanie i jedzenie realizuje różne zadania. Ich formy nie polegają na żmudnym i zniechęcającym powtarzaniu danych czynności czy głosek, lecz są

48 T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, *op.cit.*, s. 250

49 *Ibidem*, s. 252-253

niezauważalną częścią wspólnej zabawy, w której uczestniczyć może każdy. Zabawa jest naturalną formą rozwoju i nauki dziecka, będąc podstawową formą jego aktywności. Ćwiczenia w książce doskonale wykorzystują tę zależność, wprowadzając dodatkową motywację w postaci produktu końcowego, jakim jest smakołyk. Dzięki temu, dziecko nie ma poczucia przymusu terapii oraz nie czuje stygmatyzacji czy wykluczenia (choćby z życia rodzinnego). Wręcz przeciwnie – wspólne gotowanie, nawet najprostszych potraw, ma charakter integrujący. Drugim, bardzo ważnym aspektem tej serii, jest nacisk kładziony na samodzielność dzieci, redukując do minimum ingerencję rodzica. W czasach ciągłego pośpiechu, rodzice często poganiają dzieci, ostatecznie je wyręczając i pozbawiając je możliwości samodzielnego podjęcia wyzwania. Wpływa to na obniżenie zaradności i nieumiejętność wykonywania najprostszych, podstawowych czynności przez przedszkolaki, co z kolei powoduje późniejszy brak pewności siebie.

Ćwiczenia w książkach mają na celu wyrobienie u dzieci nawyku samodzielnego posługiwania się przyborami kuchennymi i sztucami oraz budowanie wiary we własne możliwości oraz doskonalenie czynności samoobsługowych.

Forma graficzna książek znacznie różni się od typowych pomocy dydaktycznych kierowanych do dzieci w tym wieku. Oczywiście istnieje na rynku coraz więcej atrakcyjnych wizualnie książek terapeutycznych dedykowanych najmłodszym. Większość z nich korzysta jednak z infantylnych, przesłodzonych ilustracji. W zaprojektowanych przeze mnie książkach dominuje prosty, klarowny styl, który podczas prób i testów był bardzo pozytywnie odbierany przez dzieci. Bez problemów realizowały one również poszczególne etapy instrukcji.

Dobór przepisów także konsultowany był z małymi odbiorcami. Przeważają słodkości i przekąski. Uwzględniają one jednak zasady zdrowego żywienia, a nie jedynie oczywiste preferencje maluchów. Dania są bardzo proste, ich przygotowanie zajmuje ok. 10-15 minut, dzięki czemu dzieci są w stanie się skupić i samodzielnie wykonać zadania.

Przepisy zamieszczone w książce mają na celu pobudzenie i stymulowanie zmysłów dzieci oraz usprawnianie narządów artykulacyjnych i motoryki małej. Podczas przygotowywania potraw ćwiczona jest również koordynacja wzrokowo-ruchowa oraz umiejętność skupienia i koncentracji uwagi. Każda z książek zawiera wstęp, w którym opisane są poszczególne ikony oraz poszczególne przepisy.

WSTĘP:

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

IKONY:

Ćwiczenia motoryki artykulacyjnej:

Mowa jest podstawą naszej komunikacji w codziennym życiu. Dlatego też tak istotne jest zwracanie uwagi na właściwą artykulację już od najmłodszych lat. Poprawna technika mówienia, wyraźna dykcja ułatwia nie tylko radzenie sobie w życiu szkolnym, ale pomaga nawiązać kontakty z rówieśnikami i ułatwia komunikację z dorosłymi⁵⁰.

Motoryka mała:

Mówiąc o motoryce mamy na myśli sprawność fizyczną człowieka. Motoryka mała to sprawność dłoni i palców. Jej prawidłowy rozwój jest bardzo istotny ze względu na przygotowanie ręki do pisania. Zdolność do wykonywania działań związanych

50 www.spbudziwoj.itl.pl/glowna_pliki/lewa_pliki/publikacje_pliki/publikacja_38.htm

z ruchem jest podstawą w orientacji przestrzennej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej⁵¹.

Właściwy oddech

Oddychanie jest naturalnym odruchem, czynnością fizjologiczną bez której nie możemy żyć. Jest też związane z mówieniem, gdyż tworzenie głosek jest możliwe dzięki oddechowi. Niestety coraz więcej dzieci nie oddycha prawidłowo stosując tzw. płytki tor piersiowy⁵².

Ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest niezbędna przy wykonywaniu różnego rodzaju działań. Koncentracja rozwija się sukcesywnie, w trakcie życia człowieka: u dzieci mniejszych jest to uwaga mimowolna (czyli nieświadoma, przyciągana mimowolnie przez np. głośny dźwięk czy poruszający się przedmiot). Uwaga tzw. kierowana rozwija się od około 3-go roku życia, przez wiek przedszkolny i wczesnoszkolny. Pozwala ona na świadomie kierować uwagę, oraz dostrzegać i wykonywać to, co jest w danej chwili najważniejsze⁵³.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju małego człowieka. Pozwala ona na wyodrębnianie bodźców, porządkowanie ich oraz składanie w harmonijną całość. Umiejętna interpretacja impulsów i reakcja na nie, jest jedną z fundamentów prawidłowego rozwoju mowy, wrażliwości emocjonalnej czy ruchliwości⁵⁴.

Po wstępie wprowadziłam opis każdego ćwiczenia oraz cele i uwagi, na które rodzic powinien zwrócić uwagę.

51 www.zsi1katowice.pl/phocadownload/Publikacje/AJS_zbior-cwiczen.pdf (16.01.2018)

52 www.dziecisawazne.pl/wdech-wydech-czyli-o-prawidlowym-oddychaniu-u-dzieci-zabawy-i-cwiczenia-oddechowe/ (16.01.2018)

53 www.dziecisawazne.pl/koncentracja-uwagi-to-umiejtnosc-ktora-warto-cwiczy/ (16.01.2018)

54 www.edukacja.edux.pl/p-35071-metody-pracy-z-dziecmi-niepelnosprawnymi.php (16.01.2018)

KSIĄŻECZKA KĄSKI / opisy ćwiczeń i uwagi**Domowe Lody**

CELE	UWAGI
ćwiczenia ruchomości czubka języka	ćwiczenie niewskazane przy seplenieniu międzyzębowym
ćwiczenia pionizacji języka	lody liżemy czubkiem języka
ćwiczenia ruchomości czubka języka	następnie „ogrzewamy” go dotykając nim podniebienia
uwrażliwianie czubka języka i podniebienia twardego	podczas jedzenia dziecko może chuchać i dmuchać na lody
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
rozwijanie pojemności płuc	
ćwiczenie właściwej pracy przepony	
wyrobienie umiejętności szybkiego, pełnego wdechu i wydłużonej fazy wydechowej	
odróżnienie fazy wdechu i wydechu	

Ciasteczkowy potwór

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwołmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
kształtowanie się dotyku różnicującego	

Owocowe rakiety

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwołmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	

kontrola ruchów

ćwiczenie precyzyjnego chwytu

kontrolowanie ruchu rąk i palców

skoordynowane używanie obu rąk

poznawanie różnych faktur

poznawanie różnych temperatur

kształtowanie się dotyku różnicującego

KSIĄŻECZKA FRYKASY / opisy ćwiczeń i uwagi**Kolorowe Frytki**

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwołmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	dziecko zjada po kolei warzywa i owoce odgryzając je przednimi zębami, a gryząc trzonowymi
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	podczas żucia wargi dziecka są domknięte, a żuchwa wykonuje ruchy okrężne
kontrola ruchów	dla mniejszych dzieci nożyczki powinny mieć zaokrąglone końce
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	nożyczki muszą być ostre
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
kształtowanie się dotyku różnicującego	
ćwiczenie integracji bilateralnej	

Koreczki VOODOO

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwołmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
kształtowanie się dotyku różnicującego	
rozwijanie percepcji dotykowej	

Chrupiące kuleczki

CELE	UWAGI
ćwiczenia ruchomości czubka języka	pozwólmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenia pionizacji języka	dziecko otwiera buzię i czubkiem języka zjada cieciorę niczym jaszczurka
ćwiczenie napinania i rozluźniania czubka języka	
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
rozwijanie percepcji dotykowej	
kształtowanie się dotyku różnicującego	

KSIAŻECZKA GRYZKI / opisy ćwiczeń i uwagi

Domowa granola

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwólmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
rozwijanie percepcji dotykowej	
kształtowanie się dotyku różnicującego	

Shake it

CELE	UWAGI
wzmocnienie mięśni pierścienia zwierającego gardło	pozwólmy dzieciom na samodzielne działania
wzmocnienie mięśni warg i policzków	stómkę trzymają wargi, a nie zęby
wydłużenie fazy wydechowej	stomka umiejscowiona jest pośrodku warg

ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	dziecko pije napój przez słómkę
ćwiczenie koncentracji	dziecko robi bąbelki w napoju
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	pozwólmy dzieciom na samodzielne działanie
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
regulacja fazy wydechu	
wzmocnienie mięśni biorących udział w oddychaniu	

Kulki mocy

CELE	UWAGI
ćwiczenie percepcji wzrokowej / pamięci wzrokowej	pozwólmy dzieciom na samodzielne działania
ćwiczenie koncentracji	
ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	
kontrola ruchów	
ćwiczenie precyzyjnego chwytu	
kontrolowanie ruchu rąk i palców	
skoordynowane używanie obu rąk	
poznawanie różnych faktur	
poznawanie różnych temperatur	
rozwijanie percepcji dotykowej	
kształtowanie się dotyku różnicującego	

Dobierając przepisy, a tym samym ćwiczenia, musiałam poznać funkcje narządów uczestniczących w mowie, rozumianej jako wydawanie dźwięków. Są to układ oddechowy, układ fonacyjny oraz układ artykulacyjny. W ćwiczeniach sporą część zadań poświęciłam stymulacji i usprawnieniom warg i języka. Dzięki ich poprawnemu działaniu jesteśmy w stanie prawidłowo artykułować wiele głosek. Podczas wymyślenia przepisów i ćwiczeń wspierałam się kartą badań motoryki artykulacyjnej, na których pokazana jest sprawność tych właśnie narządów mowy. Dokładnie na nich widać jakie ćwiczenia dziecko w wieku późno przedszkolnym powinno bez problemu wykonywać. Zadania te można traktować jako profilaktykę logopedyczną, dbając poprzez zabawy o stymulację narządów mowy (ryc. 01)

1		wysuwanie i chowanie języka do jamy ustnej	1		zaciskanie warg
2		opuszczanie języka na brodę, unoszenie do nosa	2		zakrywanie wargi dolnej wargą górną
3		kierowanie języka do kącika ust	3		zakrywanie wargi górnej wargą dolną
4		przewężanie języka (język wąski – grot)	4		przesuwanie na boki zamkniętych warg
5		rozpłaszczanie języka (język szeroki – topatka)	5		ściągnięcie i rozciągnięcie warg
6		unoszenie języka do podniebienia	6		układanie warg w rytm
7		podniesienie brzegów języka (nerka)	7		gwizdanie
8		ułożenie języka w kształt tyżeczki	8		nadymanie policzków
9		oblizywanie warg przy otwartych ustach	9		wibrowanie warg
10		unoszenie języka do podniebienia	10		przepychanie powietrza wewnątrz jamy ustnej
11		klaskanie językiem	11		cmokanie
12		wypychanie policzków językiem	12		parskanie

ryc. 01⁵⁵

Kolejnymi, ważnymi ćwiczeniami w książkach są zadania wspierające i rozwijające prawidłowe oddychanie. Układ oddechowy zapewnia nam niezbędny do życia tlen. Oddychanie jest czynnością odruchową, nie musimy o niej myśleć. Dla mowy jednak niezbędne jest „oddychanie racjonalne, które daje optymalne możliwości głosowe i przeciwdziała zmęczeniu. Pozwala ono ponadto na dostarczenie organizmowi dostatecznej ilości tlenu oraz swobodne wykorzystanie całego aparatu oddechowego”⁵⁶. Biorąc pod uwagę coraz większe problemy z właściwym oddechem u dzieci, uwzględniłam w książkach ćwiczenia dotyczące oddychania właśnie.

„Celem ćwiczeń oddechowych jest wyrobienie:

- prawidłowego oddechu przeponowego lub pełnego.
- długiej fazy wydechowej (wydech kontrolowany)
- równomierności siły wydechu.
- ekonomicznego wydatkowania powietrza.
- umiejętności synchronizowania pauz oddechowych (niezbędnych dla zaczerpnięcia powietrza - wdechu) z treścią, wypowiedzi.

W toku ćwiczeń staramy się wypracować nawyk podparcia oddechowego (appoggio). Podparciem oddechowym (appoggio) określamy taki sposób oddychania przy którym w czasie wydechu klatka piersiowa pozostaje w pozycji wdechowej około 6-8 sekund, a przepona brzuszna traci swoje napięcie i powoli unosi się ku górze. Podparcie oddechowe umożliwia przedłużanie fazy wydechowej. Wydłużenie fazy wydechowej umożliwia wypowiedzanie dłuższych fraz bez specjalnego wysiłku, bez zmniejszenia wyrazistości wypowiedzi”⁵⁷.

Ćwiczenia, oprócz wspomaganie wymienionych narządów artykulacyjnych i oddechowych, stanowią wsparcie dla rozwoju psychoruchowego dziecka. „Rozwój psychiki dziecka odbywa się nie tylko w obszarze procesów poznawczych (orientacyjnych i intelektualnych), ale i wykonawczych”⁵⁸. Są one ze sobą mocno związane i dzięki nim człowiek porządkuje swoje relacje ze światem zewnętrznym. Rozwój psychosomatyczny jest procesem (ciągłym zmian progresywnych), w którym rozwój motoryczny jest bezpośrednio związany z rozwojem psychicznym. Ćwiczenia w książkach mają na celu wsparcie dwóch sfer rozwoju psychoruchowego: motoryki małej i koordynacji wzrokowo ruchowej (oprócz tych sfer, nie należy zapomnieć o motoryce dużej, myśleniu niewerbalnym, mowie i rozwoju społecznym). Ćwiczenia motoryki małej wzbogacają dziecko o nowe umiejętności, budując wiarę we

55 na podstawie tabelki E. M. Minczakiewicz, *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*. Wyd. Naukowe WSP, Kraków 1997, s. 210.56 *Ibidem*, s. 33.57 *Ibidem*, s. 3358 T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, *op.cit.*, s. 225

własne możliwości i zachęcają do pokonywania trudności. Sprawne i skoordynowane ruchy rąk i palców wpływają na czynności samoobsługowe dziecka⁵⁹.

Percepcja wzrokowa i koordynacja wzrokowo-ruchowa to również bardzo ważny obszar stymulowany w trakcie ćwiczeń. Percepcja wzrokowa jest umiejętnością rozpoznawania i różnicowania bodźców wzrokowych oraz ich interpretowania. Proces postrzegania rozwija się od całościowego i polisensorycznego do spostrzegania analitycznego. Odpowiedni poziom percepcji wzrokowej zapewnia dziecku odpowiednie łączenie, spostrzeganie i interpretowanie różnych zjawisk wizualnych, oraz właściwą reakcję i działanie na nie. Właściwy rozwój, pamięć i percepcja wzrokowa odgrywa ważną rolę w przygotowaniu dziecka do nauki pisania i czytania. Umiejętność dokonywania analizy i syntezy wzrokowej wpływa na odpowiednie postrzeganie liter i cyfr oraz ich odwzorowywanie. Wsparcie tych obszarów jest kluczowe przy późniejszej nauce procesu czytania i pisania⁶⁰.

Kolejnym celem ćwiczeń jest stymulacja narządów zmysłu. Podczas przygotowywania dań pobudzane są obszary dotyku, smaku, węchu i wzroku. Harmonijny rozwój zmysłów, ich integracja pozwala na wyodrębnienie różnych bodźców i informacji przez dziecko, a następnie ich interpretację i reakcję na nie⁶¹.

Podczas gotowania dziecko dotyka różnych struktur, poznaje różne temperatury i konsystencje. Różnorodność proponowanych bodźców dotykowych daje możliwość rozwijania i odczuwania rozmaitych przeżyć zmysłowych. Smak i węch to kolejne zmysły pobudzane podczas gotowania. Dzięki ich stymulacji dziecko wzbogaca swój wachlarz doznań i doświadczeń.

Książki oprócz ćwiczeń profilaktyczno-terapeutycznych mają na celu uświadomienie rodzicom i opiekunom jak ważne w rozwoju dziecka jest odpowiednia stymulacja. Nie są do niej niezbędne skomplikowane specjalistyczne sprzęty i narzędzia.

59 Anna Franczyk, Katarzyna Krajewska, *Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010, s. 57. (e-book)

60 *Ibidem*, s. 35. (e-book)

61 *Ibidem*, s. 27. (e-book)

Codziennie proste czynności, wsparte poczuciem bezpieczeństwa i odpowiednią motywacją, wzbogacają dziecko o nowe możliwości, doświadczenia i umiejętności dostarczając nowych bodźców i form aktywności, jednocześnie „naprawiając” pewne zaburzenia i nieprawidłowości.

Uzupełnieniem części praktycznej, której finalnym produktem są trzy autorskie książeczki, jest wersja elektroniczna całej publikacji. Umożliwia ona dostęp wszystkim potrzebującym oraz chcącym wypróbować przepisy. Elektroniczna adaptacja zakłada dwa rozwiązania. Pierwszym jest wersja na urządzenia mobilne. Druga to wersja z przeznaczeniem do druku. Została ona przygotowana w ten sposób, aby można było ją wydrukować na dowolnej, atramentowej lub cyfrowej drukarce. Pozbawiona została apli kolorów oraz barwnych wypełnień, tak aby druk był jak najbardziej ekonomiczny. Dzięki temu książeczki zyskują kolejną terapeutyczną funkcję: mogą zostać użyte jako kolorowanki.

Spółeczny dizajn.

**Seria terapeutycznych
książek kucharskich
dla dzieci**

przepisy oraz ich cele

domowe lody strona 04

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wyćwiczyć kształt litery k • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie 	<ul style="list-style-type: none"> • precyzyjne chwytanie • precyzyjne chwytanie

potwór ciasteczkowy strona 10

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wyćwiczyć kształt litery k • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie 	<ul style="list-style-type: none"> • precyzyjne chwytanie • precyzyjne chwytanie

owocowe rakietki strona 14

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wyćwiczyć kształt litery k • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie • wyćwiczyć precyzyjne chwytanie 	<ul style="list-style-type: none"> • precyzyjne chwytanie • precyzyjne chwytanie

K JAK KASKI

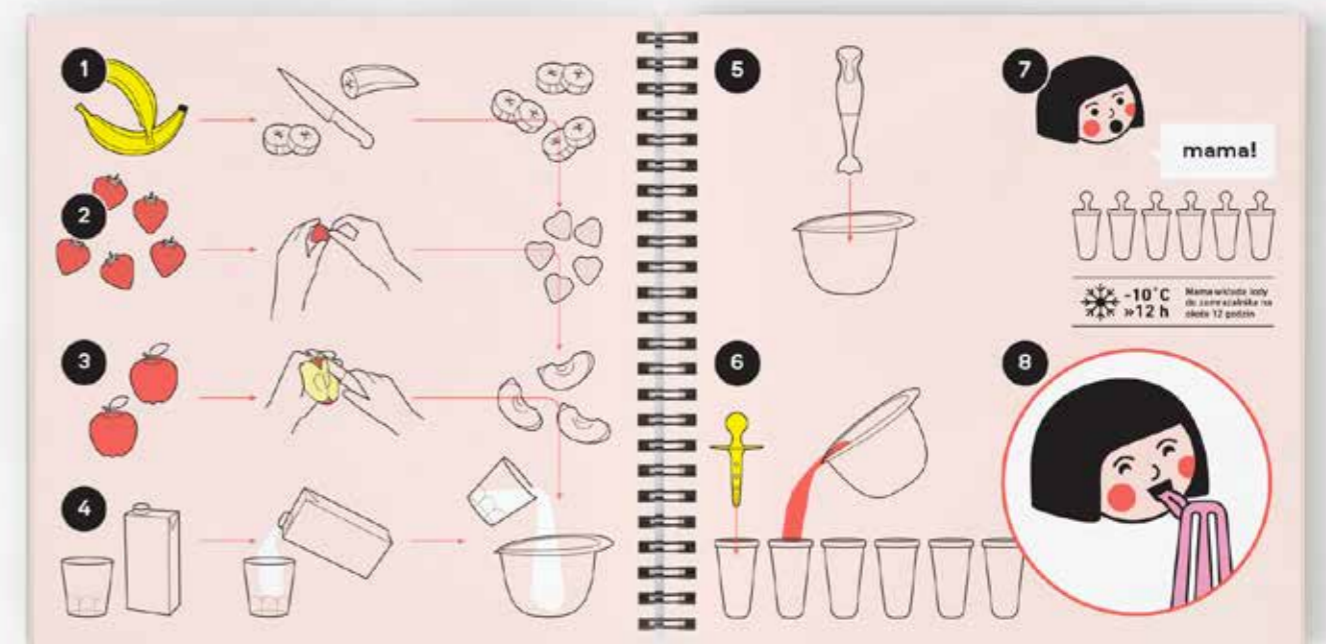
Gdzie ukryła się litera K?

SKŁAWKA, JAKO, HOKA, TRUSKAWKA, LYZKA, HLESO, DZIATECZKO, RAKIETA, PATYCEK

k jak kaski

gdzie ukryła się litera k?

skławka, jasko, hoka, truskawka, lyzka, hleso, dziateczko, rakieta, patycek

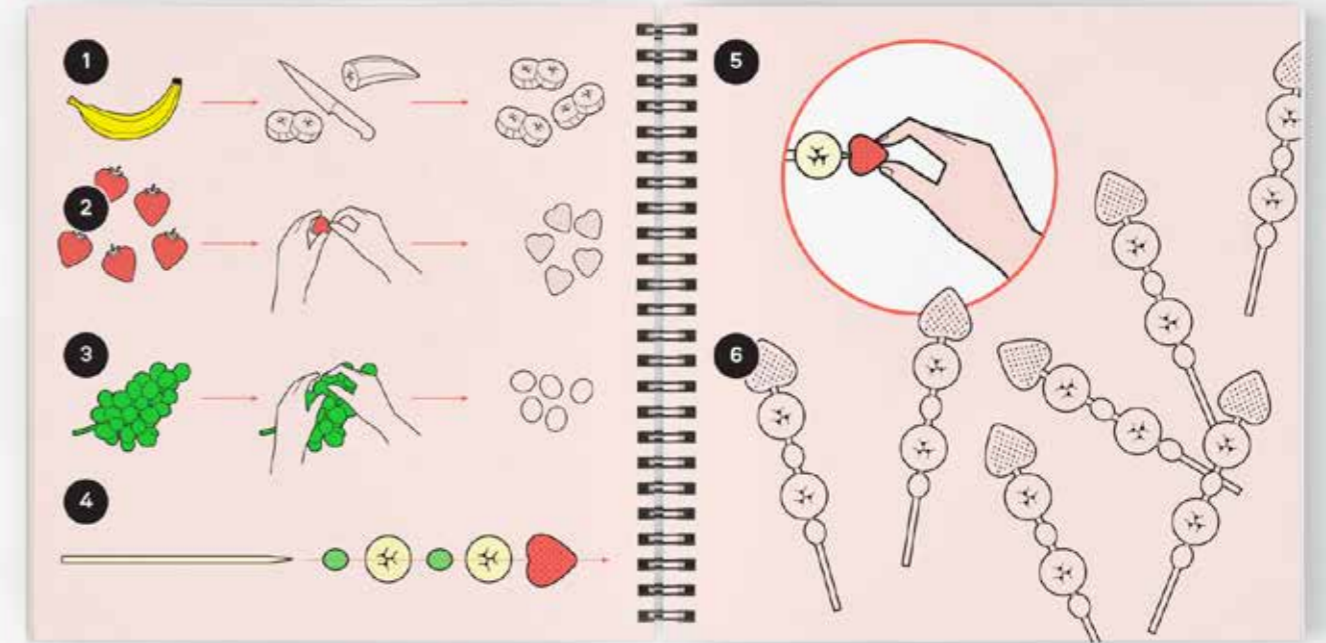
ciasteczkowy potwór

BĘDIEMY POTRZEBOWAĆ

- szklanka płatków owsianych
- szklanka zupy
- łyżka
- 2 banany
- blacha do pieczenia
- widelec
- 2 łyżki masła orzechowego
- papier do pieczenia
- miska

-
-
-
-
-
-
-
-

180°C 15 min. Tata wkłada ciastka na 15 minut do piekarnika

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Wielcy rodzice przekonujemy się za pomocą mowy. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zwracać uwagę na poprawny rozwój. Zapewnienie właściwej techniki oddechu, wyraznie wymawianie głosek i całych wyrazów pozwala dziecku zdobyć właściwe umiejętności i wykształcić właściwą koncentrację. Wskazywanie konkretnych elementów ciała oraz nawiązanie do nich w mowie jest ważnym elementem rozwoju.

motoryka mała

Motoryka mała to funkcja rękoma i sprawność rąk i palców dziecka. Wzrosty ogólne i ogólnej motoryki jest bardzo istotne dla ogólnego funkcjonowania dziecka. Jeśli przewaga na barwności jest dominującą postawą do siebie głaska i ciepła, koncentracji, orientacji przestrzennej oraz koncentracji wzroku-rodzimy.

właściwy oddech

Oddech jest naturalny, nieświadomy dla życia człowieka. Właściwy oddech jest ważny dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania aparatu artykulacyjnego. Ciepły oddech jest ważny dla prawidłowego rozwoju i prawidłowego oddechu, które oddziałują tak zwanym „płótnem” parawanym.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest niezbędna przy wykonywaniu różnego rodzaju działań. Koncentracja rozwija się w młodości, w trakcie życia człowieka i dzięki właściwym jest to uwaga umożliwia życie intelektualne, przywrócić równowagę i w sobie na. Głównym elementem jest koncentracja uwagi, która rozwija się od około 3-go roku życia, ponieważ przedłuża i wzmacnia ją. Powstała ona na podstawie skupienia uwagi, w celu dostarczenia i wykończenia, na jej w formie dwóch oddechów.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju człowieka. Powstała ona na podstawie dotyku, który umożliwia im wrażliwość ciała. Właściwa integracja sensoryczna umożliwia im wrażliwość i wykończenie, na jej w formie dwóch oddechów.

przepisy oraz ich cele

CELE

- dozwolone składniki pochodzą wyłącznie z przetworzonej żywności
- wykorzystanie tylko 1g soli
- wykorzystanie skrobi z ziemniaka

UWAGI

- podczas gotowania nie należy mieszać

kolorowe frytki

CELE

- wykorzystanie kolorowych składników naturalnych
- wykorzystanie przetworzonej żywności
- wykorzystanie tylko 1g soli
- wykorzystanie skrobi z ziemniaka

UWAGI

- podczas gotowania nie należy mieszać

koreczki voodoo strona 10

CELE

- wykorzystanie kolorowych składników naturalnych
- wykorzystanie przetworzonej żywności
- wykorzystanie tylko 1g soli
- wykorzystanie skrobi z ziemniaka

UWAGI

- podczas gotowania nie należy mieszać

chrupiące kuleczki strona 14

CELE

- wykorzystanie kolorowych składników naturalnych
- wykorzystanie przetworzonej żywności
- wykorzystanie tylko 1g soli
- wykorzystanie skrobi z ziemniaka

UWAGI

- podczas gotowania nie należy mieszać

F JAK FRYKASY

NIŻE

UNOYLA DE
LITERA F

**KONKURSA, FRYTKI, GÓRY,
FORENA, FOTAZKI, KALARIO,
FARDLA, WAJLEK, KARTOFLE**

g jak frykasy

gita

WYKONAJ
GITA

**konkurs, frytki, góry,
forena, fotazki, kalario,
fardla, wajlek, kartofle**

kolorowe frytki

BĘDZIEMY POTRZEBOWAĆ

tymiańnek 2 marchewki nożyczki nóż

1 batat blacha do pieczenia

2 pietruszki papier do pieczenia oliwa

1

2

3

4

5

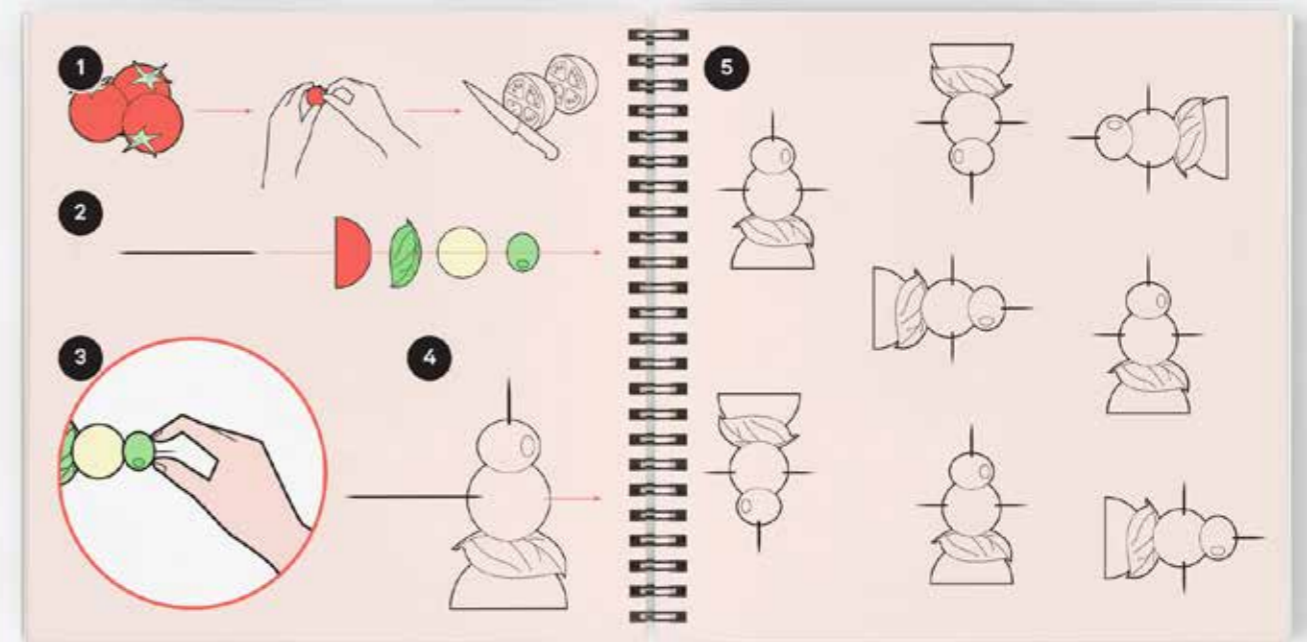
6

7

8

tata!

180°C 20 min. Tęto miłośnik warzywny na 20 minut do piekarnika

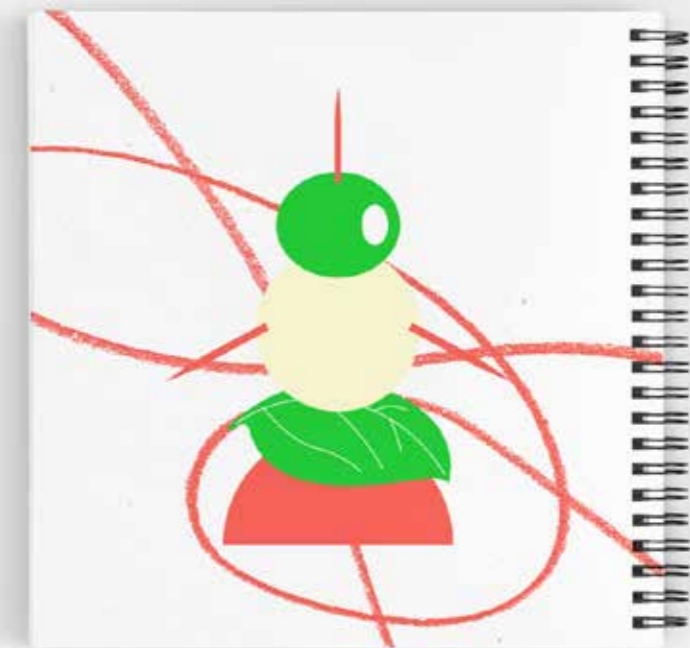
chrupiące kuleczki

BĘDIEMY POTRZEBOWAĆ

- 2 szklanki ciociarki
- łyżka rozmarynu
- łyżka oliwy z oliwek
- łyżka słodkiej papryki
- 1/4 łyżki soli
- blacha do pieczenia
- papier do pieczenia

1. Rozgrzej piekarnik do 200°C.
2. Wymieszaj ciociarkę z rozmarynem, słodką papryką i solą.
3. Włóż papier do pieczenia do blachy.
4. Wlej oliwę na papier.
5. **UWAGA!** Ostrożnie, nie dotykaj palcami.
6. **tata!**
7. Włóż ciociarkę na papier.
8. Wyjmij kuleczki i podaj.

200°C 15 min. Ustawienie: ciepły na 15 minut do pokarmu

przepisy oraz ich cele

CELE

- przeliczenie ilości składników i ich wartości odżywczych
- wyliczenie wartości kalorycznej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej

UWAGI

- porównanie ilości kalorii i białka

domowa granola

CELE

- wyliczenie wartości kalorycznej i białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- porównanie ilości kalorii i białka

shake it

strona 20

CELE

- wyliczenie wartości kalorycznej i białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- porównanie ilości kalorii i białka

kulki mocy

strona 21

CELE

- wyliczenie wartości kalorycznej i białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- porównanie ilości kalorii i białka

Q JAK GRYZKI

COZIE SIĘ
UKRYŁA
LITERA Q?

HIGDAJ, GRANOLA, GANOC,
WINDRONA, GADNIK,
MANG, OGOROK, SIELFUT

g jak gryzki

gdzie się
ukryła
litera g?

ryśki, granola, gant,
wawrona, gank,
manga, ogórek, gryfut

domowa granola

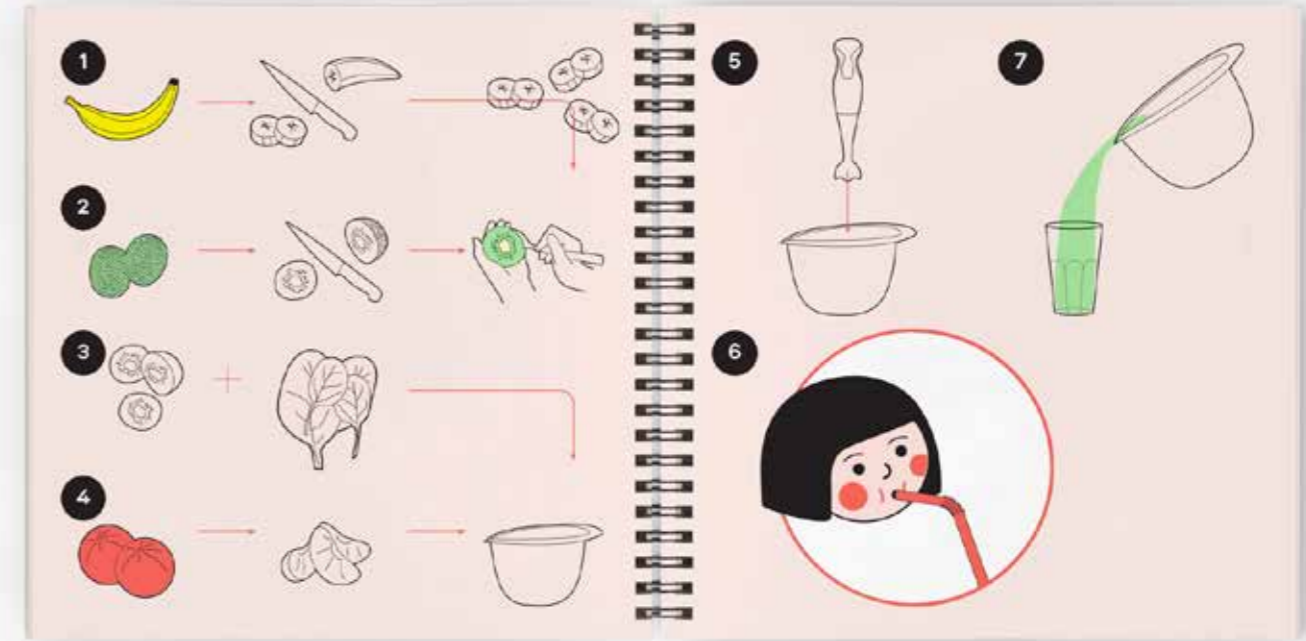
BĘDIEMY POTRZEBOWAĆ

- ½ szklanki migdałów
- ½ szklanki nasion słonecznika
- łyżka cynamonu
- ½ szklanki żurawiny
- ½ szklanki soku jabłkowego
- blacha do pieczenia
- 2 szklanki płatków owsianych
- ½ szklanki miodu
- papier do pieczenia

1. Rozgrzej piekarnik do 160°C.
2. Wymieszaj migdały, nasiona słonecznika i cynamon.
3. Wymieszaj żurawiny i sok jabłkowy.
4. Wymieszaj płatki owsiane i miód.
5. Wymieszaj wszystkie składniki i wyłóż na blaszkę.
6. Rozprowadź równomiernie.
7. Piecz przez 15-20 minut.
8. Wyjmij i pozwól ostygnąć.

tata!

160°C 1h. Tęta wstawia granolę na godzinę do piekarnika. Co 15-20 minut należy przewrócić.

ANEKS 01**ARKUSZE BADANIA
GOTOWOŚCI SZKOLNEJ**

Diagnozy otrzymałam z Przedszkola Miejskiego numer 84 w Łodzi. Dzięki nim byłam w stanie zaobserwować proces rozwojowy dzieci i ich umiejętności w końcowych latach pobytu w przedszkolu. Diagnozy przeprowadzane były w lipcu i w grudniu 2017 roku.

Pierwsza badana grupa z roku szkolnego 2016/17 liczyła 12 dzieci, w tym 8 chłopców i 4 dziewczynki. W grupie były 5- i 6-cio letnie dzieci. Podczas przeprowadzania badań nie wszystkie dzieci były obecne, co nieco zakłóciło podsumowanie końcowych wyników.

Grupa z roku 2017/18 liczyła 25 dzieci w tym 9 dziewczynek i 16 chłopców. W grupie były 5- i 6-cio letnie dzieci, oraz jedno dziecko z odroczonym obowiązkiem szkolnym – 7 letnie. W czasie przeprowadzania diagnozy jeden chłopiec został wypisany z przedszkola, a na jego miejsce zostało przyjęte inne dziecko.

Diagnoza została przeprowadzona z wykorzystaniem arkusza badań gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole – opracowane przez wydawnictwo edukacyjne Podręcznikarnia.

Diagnozy i wskaźniki gotowości szkolnej ułatwiły mi dobór ćwiczeń znajdujących się w zaprojektowanych przeze mnie książkach.

rok szkolny 2016/17

NUMER / NAZWA PRZEDSZKOLA:

PM 84 ŁÓDŹ

WIEK DZIECI:

5- i 6-cio latki

LICZBA DZIECI BIORĄCYCH UDZIAŁ W BADANIU:

12 dzieci

ARKUSZ ZBIORCZY BADANIA GOTOWOŚCI SZKOLNEJ DZIECKA

wskaźnik X
dzieci nieobecne

wskaźnik A
bardzo dobrze

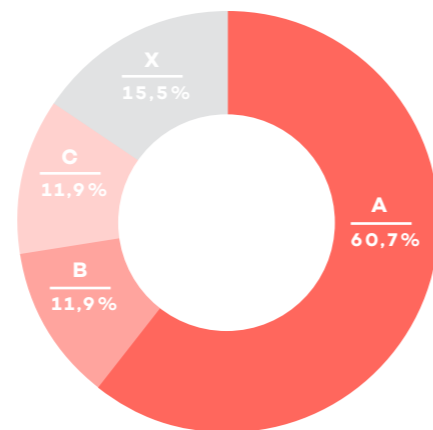
wskaźnik C
średnio

wskaźnik B
dobrze

wskaźnik D
słabo

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju społeczno-emocjonalnego

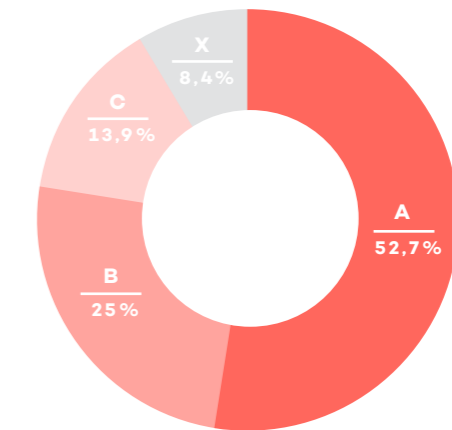
01. Samodzielność

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
samodzielnie ubiera się i rozbiera	8 (66,67%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-
samodzielnie wiąże buty	6 (50%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
przygotowuje i porządkuje swoje miejsce pracy	8 (66,67%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-
samodzielnie organizuje sobie zabawy dowolne	8 (66,67%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-
samodzielnie wykonuje zadanie	8 (66,67%)	-	2 (16,67%)	-
doprowadza samodzielnie czynności do końca	6 (50%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
podejmuje próby pokonywania trudności	7 (58,33%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju społeczno-emocjonalnego

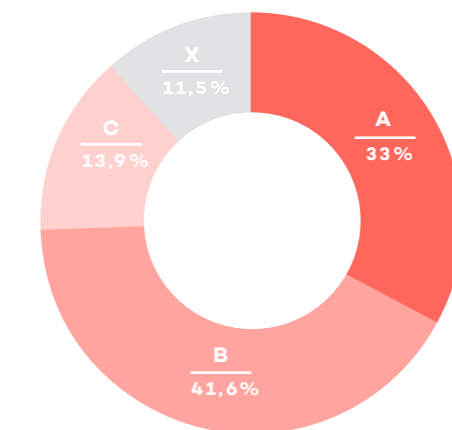
02. Sprawności manualne

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
wykonuje rysunki bogate w szczegóły	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
rozmieszcza elementy rysunku na całej powierzchni	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
rysuje po śladzie, rysuje wzory literopodobne	6 (50%)	4 (33,33%)	1 (8,33%)	-
mieści się w wyznaczonej płaszczyźnie	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
dokładnie wycina elementy wzdłuż linii prostej	4 (33,33%)	5 (41,67%)	2 (16,67%)	-
prawidłowo trzyma przybory piśmienne	9 (75%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju poznawczego

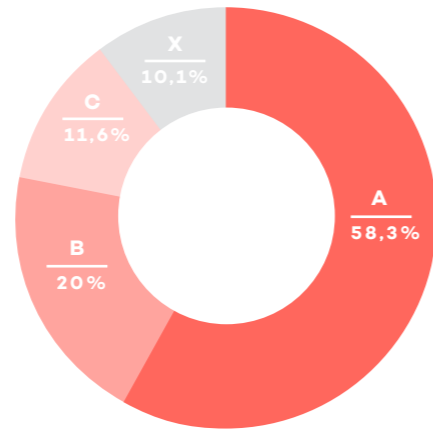
03. Mowa

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
poprawnie wymawia głoski	7 (58,33%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-
operuje bogatym słownictwem w różnych sytuacjach	4 (33,33%)	5 (41,67%)	2 (16,67%)	-
buduje wypowiedzi poprawne pod względem fleksyjnym, gramatycznym i składniowym	1 (8,33%)	8 (66,67%)	2 (16,67%)	-

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju poznawczego

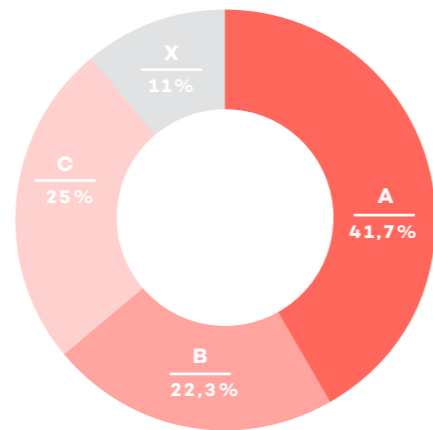
04. Percepcja wzrokowa

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
dokładnie odwzorowuje kształty, układy przedmiotów	7 (58,33%)	3 (25%)	1 (8,33%)	-
wyszukuje wszystkie podobieństwa na obrazkach	7 (58,33%)	3 (25%)	-	-
wyszukuje wszystkie różnice na obrazkach	7 (58,33%)	3 (25%)	1 (8,33%)	-
składa obrazek z części bez wzoru	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
uzupełnia wszystkie brakujące elementy na obrazku	7 (58,33%)	1 (8,33%)	3 (25%)	-

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju poznawczego

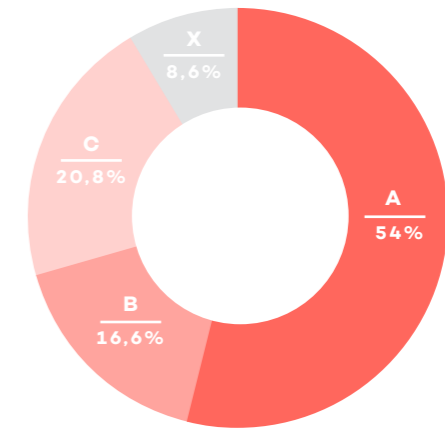
05. Pamięć i uwaga

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
recytuje krótkie teksty, odtwarzając wiernie ich treść	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
poprawnie wykonuje zadania na podstawie wystuchanego tekstu lub instrukcji	6 (50%)	1 (8,33%)	4 (33,33%)	-
odtwarza z pamięci elementy obrazka, położenie obrazka, układy przestrzenne	3 (25%)	4 (33,33%)	3 (25%)	-

Wskaźniki gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju poznawczego

06. Myślenie

WSKAŹNIKI	A	B	C	D
łączy przyczynę ze skutkiem	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
odczytuje informacje przekazane za pomocą symboli	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
uzasadnia swoje wybory	7 (58,33%)	1 (8,33%)	3 (25%)	-
rozwiązuje zadania logiczne (zagadki, rebusy, łamigłówki)	6 (50%)	2 (16,67%)	3 (25%)	-

50%

Wskaźnik A

22,9%

Wskaźnik B

16,1%

Wskaźnik C

rok szkolny
2017/18

ARKUSZ ZBIORCZY
BADANIA GOTOWOŚCI
SZKOLNEJ DZIECKA

NUMER / NAZWA PRZEDSZKOLA:

PM 84 ŁÓDŹ

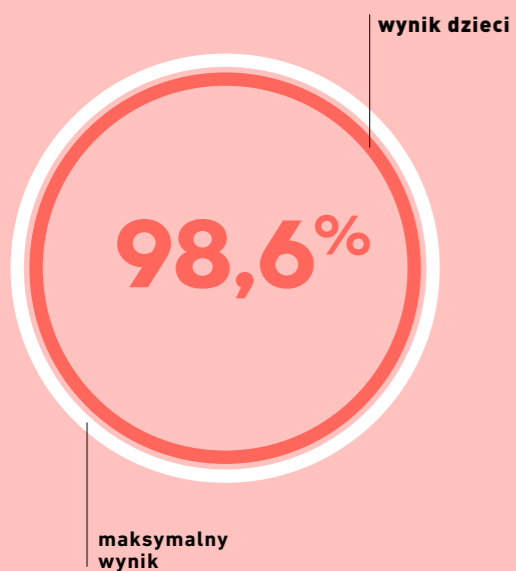
WIEK DZIECI:

5- i 6-cio latki

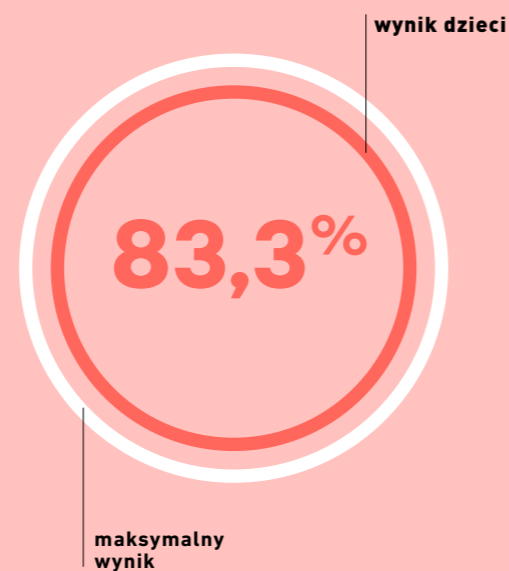
LICZBA DZIECI BIORĄCYCH UDZIAŁ W BADANIU:

25 dzieci

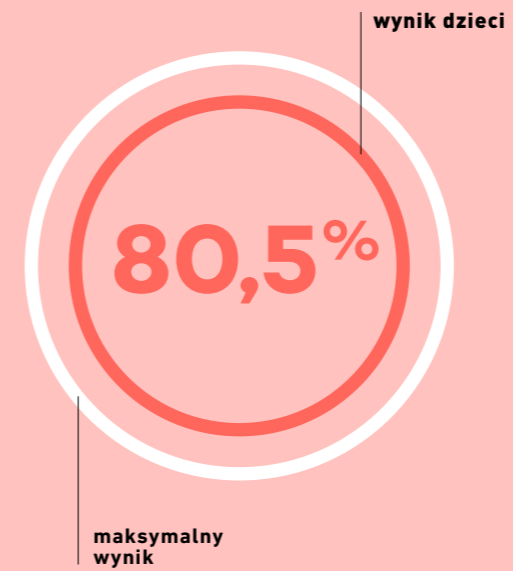
UMIEJĘTNOŚCI
W ZAKRESIE
SAMOBSŁUGI

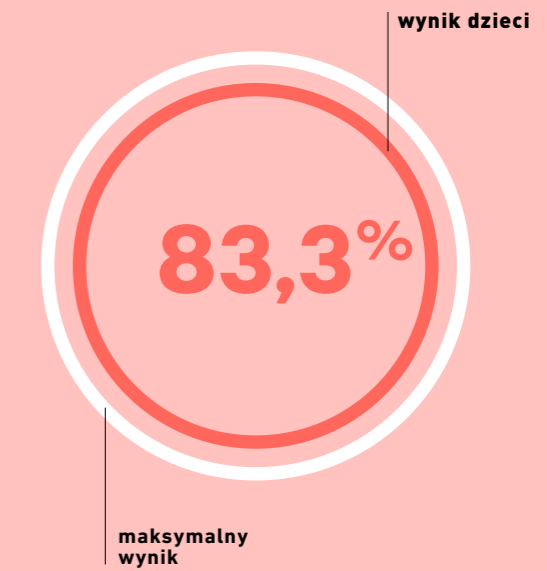
UMIEJĘTNOŚCI
W ZAKRESIE
SPRAWNOŚCI MANUALNEJ

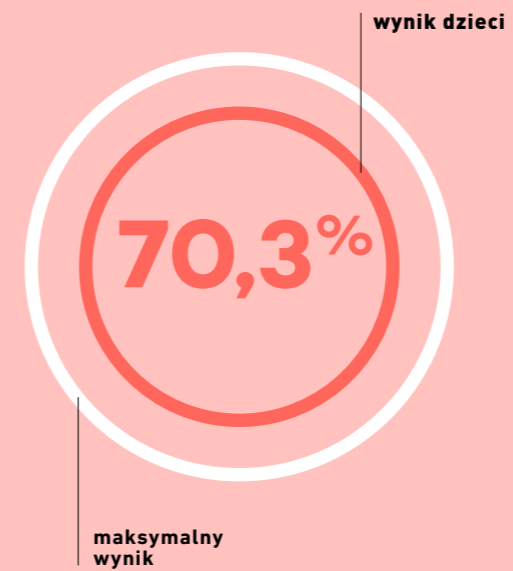
UMIEJĘTNOŚCI
W ZAKRESIE ROZWOJU
SPOŁECZNEGO
I EMOCJONALNEGO

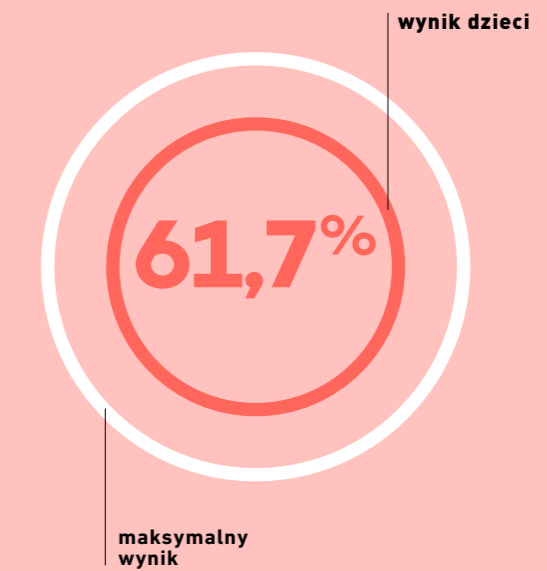
UMIEJĘTNOŚCI
W ZAKRESIE ROZWOJU
MOWY

UMIEJĘTNOŚCI
W ZAKRESIE POSTRZEGANIA
WZROKOWEGO

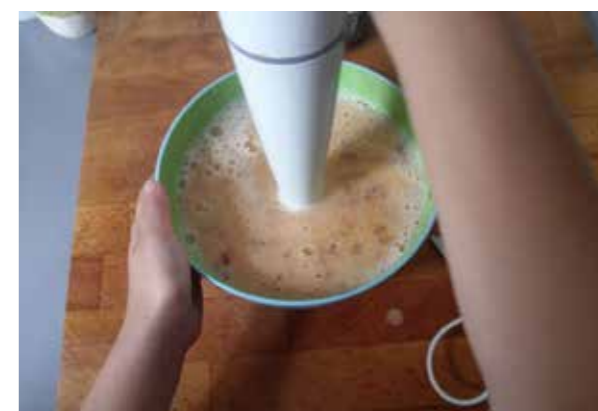

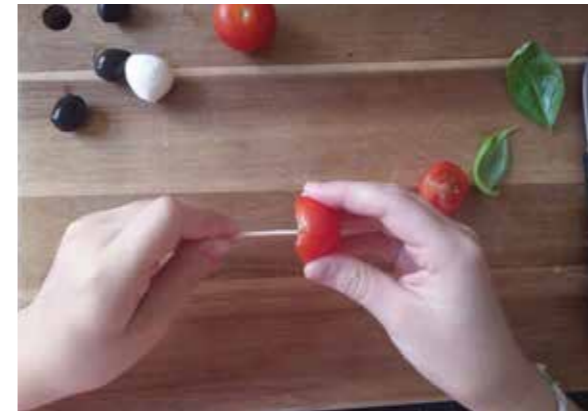
UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE
MYŚLENIA I KOMPETENCJI
MATEMATYCZNYCH

ANEKS 02

ZDJĘCIA DZIECI
PRZYGOTOWUJĄCYCH
DANIA

BIBLIOGRAFIA

KSIĄŻKI

- Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa: psychologia twórczego oka*, Oficyna, Łódź 2013
- Borsuk-Sorota E., Kruszewska A., *Smaczne zabawy buzi i języka, Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego dla dzieci*, Grupa Wydawnicza Harmonia, Gdańsk 2014
- Clarke A. J., *Design Anthropology, Object Culture In The 21st Century*, Springer-Verlag, Wien 2011
- Franczyk A., Krajewska K., *Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010
- Frutiger A., *Człowiek i jego znaki*, Wydawnictwo Do, Wydawnictwo Optima, Warszawa 2003
- González-Miranda E., Quindós T., *Projektowanie ikon i piktogramów*, d2d.pl, Kraków 2016
- Hohensee-Ciszewska H., *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976
- Itten J., *Sztuka barwy*, d2d.pl, Kraków 2015
- Logopedia. Pytania i odpowiedzi. Tom I i Tom II*, Gałkowski T., Jastrzębowska G., Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003
- Medialab – instrukcja obsługi*, Tarkowski A., Filiciak M., Jałosińska A., Fundacja Ortus, Chrzelice 2011
- Minczakiewicz E. M., *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*, Wyd. Naukowe WSP, Kraków 1997
- My, dzieci sieci: wokół manifestu*, Skotnicka M., Fundacja Nowoczesna Polska, Warszawa 2012
- Oven P. Č, Požar C., *On Information Design, The Museum of Architecture and Design*, Ljubljana 2016
- Papanek V., *Dizajn dla realnego świata*, Recto Verso, Łódź 2012
- Poulin R., *Graphic Design and Architecture, A 20th Century History: A Guide to Type, Image, Symbol, and Visual Storytelling in the Modern World*, Rockport Publishers, Beverly 2012
- Pullin G., *Design Meets Disability*, Massachusetts Institute of Technology, 2009
- Sudjic D., *Język rzeczy. Dizajn, luksus, moda i sztuka. W jaki sposób przedmioty nas uwodzą?*, Karakter, Kraków 2013
- Szydłowska A., Misiak M., *Paneuropa, Kometa, Hel*, Karakter, Kraków 2015
- Widzieć/Wiedzieć. Wybór najważniejszych tekstów o dizajnie*, Mrowczyk J., Dębowski P., Karakter, Kraków 2015

ARTYKUŁY W CZASOPISMACH

- Barban R., Kochanowska M., *Nie widząc problemów*, „2+3D”, nr 43, Kraków 2012
- Barban R., Kochanowska M., *Mieć czy używać*, „2+3D”, nr 45, Kraków 2012
- Bojadżijewa, *Ekologiczny – czyli jaki?*, „2+3D”, nr 59, Kraków 2016

- Gauger S., *Hippo w gabinecie luster, czyli dizajn i kultura w erze współczesnej*, 2+3D”, nr 28, Kraków 2008
- Green J., *Inny Świat*, „2+3D”, nr 48, Kraków 2013
- Gyllan P., *Neues Terrain betreten! „Novum: das Forum für Kommunikations-Design”*, nr 9, München 2015
- Kołaciński L., *Czego oczy nie widzą*, „2+3D”, nr 59, Kraków 2016
- Korta M., *Poster Fighters*, „2+3D”, nr 48, Kraków 2013
- Łuczak-Surówka K., *Droog Design, kulturowy Fenomen*, „2+3D”, nr 18, Kraków 2006
- Maga A., *Pod znakiem IWP, Maria Chomentowska*, „2+3D”, nr 29, Kraków 2008
- Margolin V., *Nie tylko jedna przyszłość*, „2+3D”, nr 32, Kraków 2009
- Margolin V., Margolin S., *Projektowanie społeczne*, „2+3D”, nr 07, Kraków 2003
- Misiak M., *Polskie pismo drogowe*, „2+3D”, nr 43, Kraków 2012
- Mrowczyk J., *Obalenie władzy autora*, „2+3D”, nr 61, Kraków 2016
- Nacher A., *Biegać, skakać, latać, pływać – zmieniać, wdrażać, udostępniać*, „2+3D”, nr 45, Kraków 2012
- Ocias J., *Forma jako wyraz troski o użytkownika*, „2+3D”, nr 9, Kraków 2003
- Ocias J., *Co się dzieje za kościelną fasadą?*, „2+3D”, nr 35, Kraków 2010
- Schulz B., *Inmitten von krisengebieten*, „Novum: das Forum für Kommunikations-Design”, nr 9, München 2015
- Sowa J., *Wirus wolności*, „2+3D”, nr 12, Kraków 2004
- Stefanowski M., *Dobre rzeczy*, „2+3D”, nr 35, Kraków 2010
- Stiff P., *Co można wymarzyć, co trzeba rozważyć*, 2+3D”, nr 14, Kraków 2005
- Śmiałek A., *Empatia*, „2+3D”, nr 43, Kraków 2012
- Wojczyńska A., *Dizajnerski kolonializm*, „2+3D”, nr 41, Kraków 2011
- Záruba A., *Isotype. Demokracja dla wszystkich*, „2+3D”, nr 18, Kraków 2006

ARTYKUŁY ZE STRON WWW

- Białek J., *Niepołomicki zamek brajlem opisany*
www.dziennikpolski24.pl/region/wieliczka/a/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123/
 (03.02.2018)
- EYEMAGAZINE, *Playing with the logo*
www.eyemagazine.com/blog/post/playing-with-the-logo
 (21.01.2018)
- F5, *Czym jest wabi-sabi, najważniejszy trend w designie 2018 roku?*
www.fpiec.pl/design/wabi-sabi-najwazniejszy-trend-2018
 (06.02.2018)
- Hartmann F, *Visualizing Social Facts: Otto Neurath's ISOTYPE Project*
http://09.022.017.new.medienphilosophie.net/wp-content/uploads/2017/04/Hartmann_Visualizing.pdf
 (03.02.2018)

- Hopkins I., Wood S., *Ken Garland, Graphic Designer*
www.vam.ac.uk/moc/wp-content/uploads/2016/03/MOC-BTMOH-14-04-Ken-Garland-FINALISED-Transcript_9a49582eb-1478d4f98440182doc9efbd.pdf
 (16.01.2018)

Kaczmarkiewicz E., *Wdech, wydech...*, czyli o prawidłowym oddychaniu u dzieci. Zabawy i ćwiczenia oddechowe
<http://dziecisawazne.pl/wdech-wydech-czyli-o-prawidlowym-oddychaniu-u-dzieci-zabawy-i-cwiczenia-oddechowe/>
 (16.01.2018)

Kraus M., *Autorka plakatu Strajku Kobiet: Kopiają go na całym świecie*
www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiaja-feministki-na-calym-swiecie.html?disableRedirects=true
 (06.02.2018)

Martin S., *How Graphic Design Legend Massimo Vignelli Cracked the NYC Subway System*
www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/
 (14.04.2018)

Meroz J. O., Griffin R., *Open Design: A History of the Construction of a Dutch Idea*
www.designhistory.nl/2014/open-design-a-history-of-the-construction-of-a-dutch-idea/
 (16.01.2018)

Neves H., *Open Design – a map of contemporary Open Design structures and practices*
<https://heloisaneves.com/2013/03/12/open-design-a-map-of-contemporary-open-design-structures-and-practices/>
 (16.01.2018)

Nota A., *Kintsugi – filozofia złotych blizn*
<http://przeciwywistosc.pl/kintsugi-filozofia-zlotych-blizn/>
 (06.02.2018)

Nussbaum B., *Is Humanitarian Design the New Imperialism?*
www.fastcodesign.com/1661859/is-humanitarian-design-the-new-imperialism
 (06.07.2010)

Rawsthorn A., *The Subway Map That Rattled New Yorkers*
www.nytimes.com/2012/08/06/arts/design/the-subway-map-that-rattled-new-yorkers.html
 (14.04.2018)

Rudolf A., *Projektowanie dla społeczeństwa otwartego*
www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spoleczenstwa-otwartego
 (06.02.2018)

Szaniawska B., *Metody pracy z dziećmi niepełnosprawnymi od wczesnej interwencji po dalszy etap edukacyjno-terapeutyczny*
<http://www.edukacja.edux.pl/p-35071-metody-pracy-z-dziecmi-niepelnosprawnymi.php>
 (16.01.2018)

Toor A., *Meet Harry Beck, the genius behind London's iconic subway map*
www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map
 (21.01.2018)

Wysocka-Jóźwiak M., *Koncentracja uwagi to umiejętność, którą warto ćwiczyć*
<http://dziecisawazne.pl/koncentracja-uwagi-to-umiejtnosc-ktora-warto-cwiczyc/>
 (16.01.2018)

ARTYKUŁY W KATALOGACH

Bierkowski T., *Czy potrzebujemy projektowania zaangażowanego / Nerwowa drzemka. O poszerzaniu pola w projektowaniu*, Cichocki S., Świątkowska B., Wydawnictwo Fundacja Bęc Zmiana, 2009

Can Graphic Design Save Your Life?, Roberts L., Wright R., Wellcome Collection 2017

Lagerberg R., *Niepełno/sprawność – pełna dostępność. Przekraczając fizyczne bariery*, Instytut Szwedzki, Latchorzew, 2017

FILMY

Hackberry: open-sourced 3D-printable bionic hand – Genta Kondo, Strefa Designu Uniwersytetu SWPS, 2016
www.youtube.com/watch?v=pm-eckRwVmc
 (25.11.2017)

STRONY WWW

www.cargocollective.com/ritamaldonadobranco (09.06.2016)
www.culture.pl/pl/tworca/franciszka-themerson (14.04.2018)
www.culture.pl/pl/tworca/stefan-themerson (14.04.2018)
www.designcouncil.org.uk/search/site/A&E?search_only=1 (09.06.2016)
www.eamesoffice.com (07.06.2010)
www.enablingthefuture.org/ (09.06.2016)
www.fontfabric.com/campton-free-font/ (13.02.2018)
www.humade.nl/ (06.02.2018)
www.myfonts.com/fonts/brownfox/aeroport/ (13.02.2018)
www.ponoko.com/laser-cutting (3.02.2018)
www.sketchchair.cc/ (3.02.2018)
www.sugru.com/ (06.02.2018)
www.welldone.co/pl/o-fundacji.html (06.02.2018)
www.wikipedia.org/wiki/DIN_1451 (20.12.2016)
www.zsiikatowice.pl/phocadownload/Publikacje/AJS_zbior-cwiczen.pdf (16.01.2018)

SPIS ILUSTRACJI I FOTOGRAFII

fol. 01

Victor Papanek

il. 01

Victor Papanek

radio puszkowe / 1968

źródło: www.disegnodaily.com/article/beyond-the-tin-can-radio

il. 02, 03

Jorma Vennola, Pekka Korpjaakko

seria zabawek dla firmy AARIKKA / 1970

źródło: www.aarikka.com

il. 04, 05

Jorma Vennola, Victor Papanek

mobilna konstrukcja do ćwiczeń rehabilitacji / 1968

źródło: 1968.helsinki.designlab.org

il. 06, 07, 08

Victor Papanek

seria pojazdów / 1968

źródło: theory.totalarch.com

il. 09, 10

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin

sztućce *Eat and Drink* / 1978

źródło: www.moma.org

il. 11

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin

seria przyborów do higieny osobistej *Beauty* / 1997

źródło: www.2plus3d.pl/artykuly/forma-jako-wyraz-troski-o-uzytkownika

il. 12, 13

Charles, Ray Eames

nosze, szyny ortopedyczne / 1943

źródło: www.eamesoffice.com

il. 14

Maria Chomentowska

krzesło z pulpitem / 1943

źródło: www.iwp.com.pl/aktualnosc/1510/Zmarla_MARIA_CHOMENTOWSKA/

il. 15

Maria Chomentowska

zestaw krzeseł i stolików / 1943

źródło: www.2plus3d.pl/artykuly/maria-chomentowska-1924-2013

il. 16

Otto Neurath

infografika: gęstość zaludnienia w dużych miastach / 1930

źródło: www.designboom.com/design/otto-neurath-gypsy-urbanism/

il. 17

Otto Neurath

infografika: długość życia zwierząt / ok. 1930

źródło: www.swiss-miss.com/2012/02/how-long-do-animals-live.html

il. 18

Marie Neurath

plakat wyborczy / ok. 1955

źródło: <http://isotyperevisited.org/2012/08/isotype-beyond-the-west.html>

il. 19

F.H. Stingemore

mapa londyńskiego metra / 1908

źródło: www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map

il. 20

Henry Beck

mapa londyńskiego metra / 1933

źródło: www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map

il. 21

oznaczenia w nowojorskim metrze / 1960

źródło: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

il. 22

Massimo Vignelli

mapa nowojorskiego metra / 1970

źródło: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

il. 23, 24

Massimo Vignelli, Bob Noordla

oznaczenia w nowojorskim metrze / 1970

źródło: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

il. 25

Ken Garland

plakat *Aldermaston to London Easter* / 1960

źródło: <https://designmuseumshop.com/products/aldermaston-to-london-easter-62-poster>

il. 26, 27

Ken Garland

identyfikacja marki *Galt Toys* / 1961

źródło: www.kengarland.co.uk/KGA-graphic-design/galt-toys/

il. 28

Ken Garland

gra *Connect* / 1961

źródło: <http://2017.agi-congress.com/speakers/ken-garland>

il. 29

Stefan i Franciszka Themerson

okładka książki *O stole, który uciekł do lasu* / ok. 1930 / reprint 2013

źródło: www.mocak.pl/sklep/produkt/o-stole-ktory-uciekl-do-l

il. 30

Stefan i Franciszka Themerson

strona książki *Żółte, zielone, czerwone, niebieskie - niezwykle przygody* / ok. 1930 / reprint 2013

źródło: www.ladnebebe.pl/themersonowie/

il. 31

Stefan i Franciszka Themerson

strona książki *Narodziny liter* / ok. 1931 / reprint 2014

źródło: www.fathers.pl/themersonowie-dzieciom/

il. 32, 33

Marek Sigmund

projekt znaków drogowych i kroju pisma / 1975

źródło: www.alphabetes.org/laura-loves-polskie-pismo-drogowe/

il. 34

model 3D zamku

projekt tyflografiki zamku z Niepołomicach / 2017

źródło: www.dziennikpolski24.pl/region/wieliczka/g/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123,22519447/

il. 35**Fundacja Enabling the future**

proteza ręki

źródło: enablingthefuture.org**il. 36****Hackberry**

proteza ręki

źródło: <https://i.pinimg.com/564x/c7/34/23/c734236705386bd83898891e3caf9186.jpg>**il. 37****www.SketchChair**

element platformy

SketchChair / 2015źródło: www.sketchchair.cc/**il. 38****Ronen Kadushin**

misa stalowa / 2015

źródło: www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spolnoczenstwa-otwartego**il. 39****Ola Jasionowska**Plakat *Ogólnopolski strajk kobiet* / 2017źródło: www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html**il. 40, 41****na podstawie plakatu Oli Jasionowskiej**

plakaty feministyczne / 2017

źródło: www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html**il. 42, 43****Ronny Edry**plakaty *Iranians we will never bomb your country. We love You* / 2012źródło: <http://thepeacefactory.org/israel-loves-iran/>**il. 44****Jane Ní Dhulchaointigh**

Sugru / 2012

źródło: <https://thegadgetflow.com/portfolio/sugru-mouldable-glue/>**il. 45****Humade***New kintsugi repair kit* / 2011źródło: www.moraapproved.com/products/humade-the-new-kintsugi-diy-repair-kit**il. 46****Fundacja Solar Power**

piecyk solarny / 2011

źródło: <http://rotarydistrict5170.org/SitePage/water-health-hunger>**il. 47****Agnieszka Wiczuk dla WellDone***Choinka świecznik, świecznik choinka* / 2009źródło: www.2plus3d.pl/artykuly/dobre-rzeczy**il. 48****Klaudia Kasprzak dla WellDone***Kablojad* / 2014źródło: www.welldone.co/pl/sklep/kablojad.html?wersja_kolorystyczna=buk**il. 49-51****PearsonLloyd**

komunikacja graficzna w szpitalach

źródło: www.designcouncil.org.uk**il. 52-56****Rita Maldonado Branco**

gra karciana dla osób z Alzheimerem

książka dla osób z Alzheimerem

źródło: www.cargocollective.com

**Specjalne podziękowanie dla
Pani dr n. hum. Agnieszki Płusajskiej-Otto
za wsparcie w zakresie logopedii i pedagogiki.**

Social design.

**A series of therapeutic
cookbooks for children**

Supervised by:
dr hab. Sławomir Kosmyńka,
prof. nadzw.

Author:
mgr Hanna Niemierowicz

TABLE OF CONTENTS

Introduction	139
01.	143
Social design.	
How it all began	
Form follows function	147
Graphic design and its social dual dimensions	153
02.	168
Social design today	
Summary	190
03.	192
Description of the practical part	
04.	211
The practical part	
Appendix 01	249
Research sheets level of	
educational maturity	
schoolyear 2016/17	250
schoolyear 2017/18	254
Appendix 02	256
Bibliography	260
List of illustrations	264

INTRODUCTION

„Never have more of us had more possessions than we do now, even as we make less and less use of them. The homes in which we spend so little time are filled with things. We have a plasma screen in every room, displacing state-of-the-art cathode-ray television (...), we have rowing machines we have exercise on, dining tables we don't eat at, and triple ovens we don't cook in. They are our toys: consolations for the unremitting pressures of acquiring the means to buy them and which infantilize us in our pursuit of them”¹. The words above of Deyan Sudjic have inspired me to some extent to design my doctoral dissertation.

Taking into consideration my hitherto design projects, professional experience, observations of trends taking place in design over the previous ten-plus years I reckoned that this paper, concluding my doctoral studies, should present my design-maturing process since I graduated from my master studies. It should show how my approach to the design process has been developing over that period, how design-conscious I have grown to be not only in terms of my graphic and manual skills.

I have wanted this project to be something more than just an esthetic form or a decorative element. My ambition has been to design not a product, but a didactic-logopedic support.

¹ Deyan Sudjic, *Język rzeczy. Dizajn, luksus, moda i sztuka. W jaki sposób przedmioty nas uwodzą?*, Karakter, Kraków 2013, p. 5.

Difficulty in concentration, visual perception and “a high ratio of speech impediments observed among Polish children²” (it has persisted on a similar level for almost forty years)” the goal of my work has been to research the developmental problems among pre-school children and propose solutions to improve them.

The practical part consists of three therapeutic cookbooks for late-preschool children. The books’ main function is to support the therapy (after the specialist’s previous diagnosis), but they can also be employed for stimulation and prevention in developing psychomotor skills and developing children’s speech organs.

This interdisciplinary project resulting from these actions combines my design experience and basic pedagogical knowledge needed to select and interpret exercises and tasks included in the cookbooks.

The theoretical work is both the background and base for the practical part, where I attempt to apply rules of social design. The theoretical part discusses the development of socially involved design. Starting from 1920s and ending in the modern era I presented the changes that have been taking place not only in design, but also the evolution of the role and awareness of the designer.

My work consists of three chapters. The first chapter depicts the historical overview of the subject and the pioneering works in the social design context. The presented projects take advantage of untapped, innovative methods aiming to facilitate the lives of smaller social groups or larger groups of beneficiaries.

These solutions stem from both industrial design as well as graphic design. They became icons of design, not only of social design. Writing about socially involved design, it is necessary to refer to such distinguished figures as Victor Papanek, Otto Neurath or Ken Garland.

² *Logopedia. Pytania i odpowiedzi*. Tom I, edited by Tadeusz Gałkowski and Grażyna Jastrzębowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003, p. 307

The second chapter of my work is devoted to present the trends which I noticed while researching social design of 20th and 21st centuries. These trends, even if related to the technological progress and ease of access to basic production tools, have considerably changed the role of the designer and the designer-consumer and designer-prosumer relations. I also set out to analyze evolution of the recipient, a passive addressee in the past, and an active and conscious user now.

In the third chapter I described the practical part of my work – its visual aspect and mainly goals and intentions. I presented a relation between preparing meals and speech, sensory and psychomotor therapies. I also discussed functions and development of senses, speech organs and psychomotor development in children. I pointed out how the development of a small human being is affected by appropriate stimulation and therapy relying on simple everyday activities such as preparing uncomplicated dishes and their consumption. In this chapter I also described all recipes included in the cookbooks I designed and their goals. Additionally, I added two annexes. The first includes two reports summarizing levels of educational maturity of children aged 5 and 6 in 2016-2018. They present children’s condition in terms of their social-emotional, motor and cognitive development. I obtained those reports from Kindergarten No 84 in Łódź and I selected the data useful for my design-research work. They helped me choose exercises supporting children’s development. The second annex consists of photos of children preparing meals from my cookbooks.

01

SOCIAL DESIGN.

HOW IT
ALL BEGAN

Writing about social design it is necessary to look at the primary function of design and its evolution. It is claimed that design originated with building tools by primitive people. Design awareness, however, appeared much later, namely, at the outset of the industrial revolution (18th century). That is when the first societies of industrial design were established, mainly in Scandinavia, spreading across other European countries with time. In that era, designers were keen to create beautiful forms to things, mostly furniture. These articles – highly decorative, pointed at attempts to recreate the tradition of artistic craft (Arts & Crafts Movement). An early indication of a thorough change in the attitude to design were artistic craft schools (*Kunstgewerbeschulen*), while Bauhaus, as the first university, regarded design as an important element of industrial production.

Nowadays the word design is a common term, sometimes even used excessively. It refers to a variety of subjects, disciplines and actions. It ranges from the classic understanding of design, to anthropological design to design thinking. The notion constantly evolves while the number of designed products is reaching new peaks. Designers do not only satisfy needs (they were satisfied long ago), but they realize desires.

This state of affairs was bravely summed up by Victor Papanek (1923–1998), a designer, teacher and design theoretician. As early as in 1970s he noted that „There are professions more harmful than industrial design but only a few of

them”³. He could not know that it would become much worse and technology would enable to flood the market with mass production. Social design was born in 1970s as a counter reaction to commercial reality and consumerism created by designers. It was when human-centered design and focus on social issues appeared. From the time of the Industrial Revolution design was developing along the market and trade needs.

In the late 1960s irresponsible economic policies and the market dominated by huge corporations in the United States resulted in a widening global and social inequality. Victor Papanek addressed that issue with *Design for the Real World* (1971). The author drew the attention of designers to abandoned industrial areas and socially excluded people. The Third World countries, old and disabled people were often overlooked and excluded from life. Papanek criticized designers who had turned into stylists. He also described problems and challenges which had to be grappled with (hunger, poverty, condition of the natural environment, disabilities etc.).

Criticism and questioning the role of designers was also undertaken by *Fortune*, a biweekly, which announced the end of industrial design. Shortly afterwards, in 1976, in *Cooper-Hewitt National Design Museum* in New York, the exhibition *MAN transFORMS*, was opened which underlined the weight of process in designing, discounting the final product. The exhibition undermined the design definition and its influence and relations with society⁴.

Another aspect which sets social design against common understanding of design is its egalitarianism. Socially useful design concerns mostly excluded groups of people, therefore it should be easily available to them. Accordingly, there appears another significant and also sensitive issue being part of social

design. If a project, solution is supposed to be easily accessible, it would be good if it was produced locally. Bruce Nussbaum, a professor of innovation and design at *Parsons School of Design*, criticized design for the Third World, claiming that it was a kind of new imperialism and colonialism⁵. He argued that by offering our methods we are invading those countries, which does not solve their problems. An ideal solution are projects, which presume rendering and production of given articles by ourselves. The *Nurt Do-it-yourself (DIY)* trend may depreciate the designer’s profession, but it makes designing more democratic.

Victor Papanek was aware of meaningfulness of local character in social design. Many original realizations designed under his supervision failed in life⁶. Local designers, or put simply residents, were much more successful while solving their own problems. All they needed were suitable tools. The second significant aspect that Papanek noticed and underlined was production. Articles are not supposed to be just produced for people, but together with people, involving them also in the production process. One interesting example of this type of sustainable design is the tin can radio designed by Victor Papanek and George Seeger for the Third World. The set required neither electricity nor battery and was placed in a can where the burning wax across a thermocouple produced voltage needed to power the transistor. The set, as defined by the author himself, was ugly. Nevertheless, the designers did not impose their esthetic preferences on the radio users, who painted the ‘cans’ themselves along their own tastes (pic. 01). After some time the whole set started to be produced locally⁷.

Speaking about the founder of the social design it is indispensable to mention his projects for the disabled. He used to argue that designing for minority is actually designing for majority. „The fact of the matter is that all of us are children at one point of our lives, and that we need education throughout our lives. Almost all of

3 Victor Papanek, *Dizajn dla realnego świata*, Recto Verso, Łódź 2012, p. 9.

4 Alison J. Clarke, *Design Anthropology, Object Culture In The 21st Century*, Springer-Verlag, Wien 2011, p. 75.

5 Bruce Nussbaum, *Is Humanitarian Design the New Imperialism?* www.fastcodesign.com, (07.06.2010)

6 V. Papanek, *op. cit.*, p. 17.

7 *Ibidem*, p. 217-218.

us become adolescent, middle-aged, and old. We all need the services and help of teachers, doctors, dentists, and hospitals. We all belong special need groups”⁸. It was the motto for his students and collaborators as well.

The Finnish designers, Jorma Vennola, (well-known for his projects for the Finnish brand *Iittala*) and Pekka Korpijaakko designed a series of toys for all children, including disadvantaged children. The toys were made of high-quality wood, and playing with them was not only enjoyable, but also enabled to exercise hand muscles by twisting, turning, threading, pressing and pushing different strings, dowels buttons (pic. 02, 03).

Jorma Vennola was involved in many projects concerning handicapped children, including those with cerebral palsy. Together with Victor Papanek and an interdisciplinary group of students they designed and developed a mobile platform for exercise, play and convalescence (il. 04, 05). Before the designers took up this task they met with children and their parents to make sure that there was shortage of this type of equipment and that it was very needed. Together with specialists in children’s psychology and neuropsychology the designers agreed what would be the most attractive, user-friendly and useful to small patients. Together with specialists in child psychology and neuropsychology, the designers agreed what would be the most attractive, user-friendly and useful to small patients. A major advantage of the construction was conveniently handled. Since it was easily assembled and disassembled and relatively handy, the module could be relocated from the clinic to clinic, house or even the garden. Another benefit of the object was that various element could be modified and adjusted to the results achieved by children. Within several years, a model designed for assembly by parents was also launched.

8 *Ibidem*, p. 130.

One of the most known Papanek’s projects was a series of vehicle for children suffering from paraplegia (paralysis of lower body, particularly legs), tetraplegia (paralysis of all four limbs and torso), spasticity or cerebral palsy. The vehicles, set in motion by patients frequently dependent on their caregiver, provided them with enormous satisfaction and enabled to move around. Pleasure was matched by usefulness because setting the vehicle in motion, they displayed great motivation and determination. Moving the vehicle involved exercising both healthy limbs and those with paresis (pic. 06–08).

Form follows function?⁹

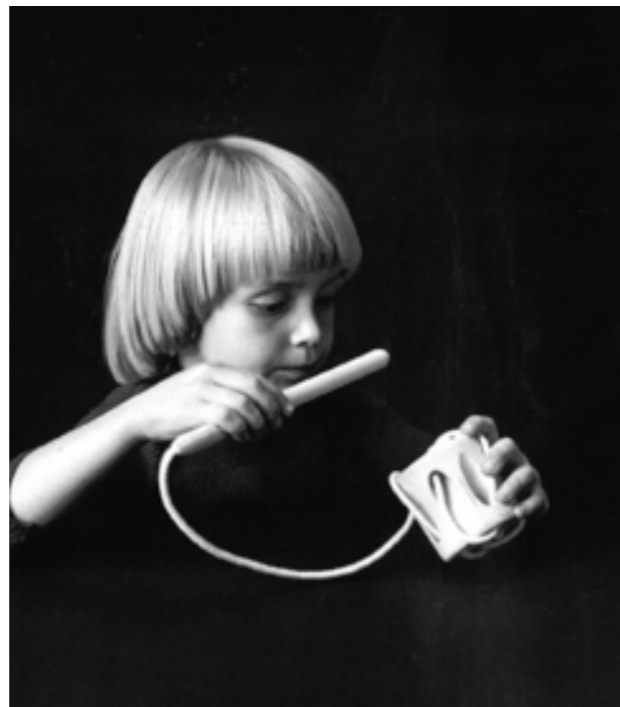
Creation process and usefulness are in focus in social design, the look and form are of secondary importance. Designing for disabled people, however, it is crucial not to stigmatize their otherness. Accordingly, the golden mean is to harmonize form and functionality. This skill has been mastered by Maria Benktzon (1946–), a designer who has made her name in socially responsible design by her diploma paper. She presented her collection of clothes for women suffering from osteoporosis in the School of Applied Arts in 1968. Sweden was a country where problem of social minorities attracted the attention of designers. (It was also the country of origin, not USA, of the publisher of Victor Papanek’s book). Maria’s Benktzon’s book was noticed and decided about the design career of the author. She became famous thanks to her projects for the disabled.

In 1979 together with Sven-Erik Juhlin, they established the company *Ergonomi Design Gruppen (EDG)*, which professionally dealt with researching needs of people of impaired mobility. The company’s research projects brought together specialists of various fields: doctors, therapists, psychologists, technicians, qualified pedagogues, social caregivers and designers. The main goal of *EDG* was enabling the disabled independent functioning. It was also about creating esthetic, better designed products, which would not stigmatize their users by

9 „Form follows function” quote after Horatio Greenough, *ibidem*, p. 25.

pic. 01
Victor Papanek
 tin can radio / 1968

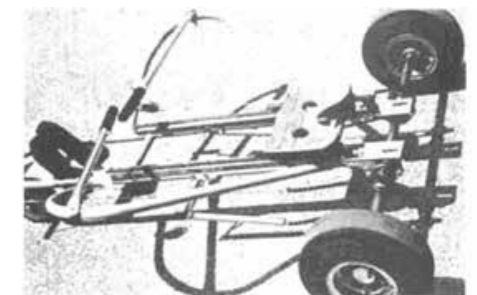
pic. 02, 03
Jorma Vennola, Pekka Korpijaakko
 a series of toys for AARIKKA / 1970

pic. 04, 05
Jorma Vennola, Victor Papanek
 a mobile construction for convalescence
 exercises / 1968

pic. 06-08
Victor Papanek
 a series of vehicles / 1968

‘different’ design and look. One of the first projects was a set of plates and cutlery Eat and Drink for persons with impaired grip (pic. 09, 10).

In 1997 *Handikaps Institutet* (the Swedish Institute for Disability Research) invited *Ergonomi Design Gruppen* to joint research on everyday life of the underprivileged. It turned out during the research that the most embarrassing aspect of the life of the handicapped is their enforced dependence on third persons (e.g. caring for personal hygiene). Thanks to the detailed research, *Beauty*, a series of personal hygiene articles, was launched (pic. 11).

Maria Benktzon’s works are both functional and elegant. She underlines that there are no handicapped people, the products are imperfect and the ideal form will be achieved only by close cooperation with the user. The designer, who used to be professionally active in *Ergonomi Design*, now associated with *Veryday*, creates articles for everyday household use. She was awarded for innovative, ergonomic and user-friendly products in 2000 and 2005¹⁰.

It is puzzling that so few well-known designers attempt to design for the disabled. Browsing Internet pages or design journals we hardly ever come across famous names of designers who devoted part of their career to social projects. It seems that exclusive design does not communicate with inclusive design, while design stars are not interested in creating another cult product for excluded persons. Interestingly, the opposite often occurs: young designers gain their reputation thanks to novel solutions for the disabled.

Charles and Ray Eames were among the pioneers. Their experiments with the plywood and its molding drew the attention of the American Navy. During the World War II the Eames received an order from the Navy ordered stretches and orthopedic splints for immobilizing broken limbs. They made their orthoses from plywood which was manufactured by means of adhesive resins and formed

¹⁰ Joanna Ocias, *Forma jako wyraz troski o użytkownika*, „2+3D”, no 9, Kraków 2003, p. 46-51.

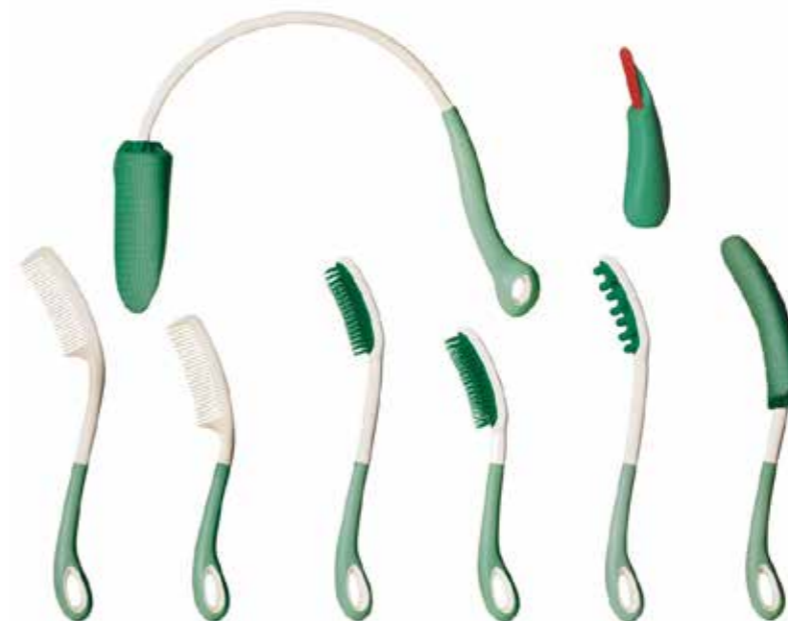
pic. 09, 10

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin
cutlery *Eat and Drink* / 1978

pic. 11

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin
personal hygiene products *Beauty* / 1997

pic. 12, 13
Charles, Ray Eames
 orthopedic splints / 1943

pic. 14
Maria Chomentowska
 Chair with desktop / 1943

pic. 15
Maria Chomentowska
 a set of chairs and desks / 1943

in the process using high temperature and pressure. The slat between wood enabled the medical workers to thread the tape through the gap to secure the leg or the arm of the patient (pic. 12-13). The order allowed to use new technologies which mastered the technique for plywood modeling – which was a typical material used in the designers' subsequent projects¹¹.

Maria Chomentowska (1924–2013) is a Polish designer who deserves to be mentioned. Apart from designing furniture which were present in many Polish households, she was engaged in designing furniture for schools. In 1960s Ministry of Education ordered from her projects of furniture considering classroom sizes, number of students and anthropomorphic analyses. Chomentowska designed series of classroom desks, chairs and tables. The chair with desktop (pic. 14) deserves special attention. Beautiful form as well as functionality of the chair still delight with their timeless style. A set of triangle desks and chairs for younger children is an equally interesting project (pic. 15). They could be freely set with each other to meet the needs – they are suitable for classes for a larger group and individual tutoring. Unfortunately, probably due to technical limitations of Polish furniture plants, most of her projects have remained prototypes or limited test editions in selected schools¹².

Graphic design and its social dual dimensions.

Writing about social design one cannot overlook two-dimensional projects. After all, graphics is all around us. Words, pictures, signs, symbols, colours and formats imperceptibly shape our sensitivity and perception of the world. Social graphic design more and more often enters our everyday life. We are not aware of it because – as functional design definition says – it is unnoticeable. It helps, facilitates certain activities, it is taken for granted, it exists just there. Social dimension of the graphic design might be divided into several categories. There are various kinds of social campaigns, social posters, educational graphic mate-

¹¹ *The War Years*, www.eamesoffice.com (07.06.2010)

¹² Anna Maga, *Pod znakiem IWP, Maria Chomentowska, „2+3D”*, no 29, Kraków 2008, p. 68-73.

rials, educational materials, medical field, instructions, space marking. The main and fundamental domain of these project ought to be their understandability. “Typography is a tool for communication. It must be communicated clearly and most expressively. Its clarity should be particularly underlined, because it is the core of our writing in comparison to the ancient pictography (...). The legibility – its message cannot suffer due to a priori accepted esthetic assumptions”¹³.

Otto Neurath (1882–1945) was a pioneer not only of social action. His contribution to politics, economics, theory of science, sociology and social philosophy is invaluable. His concepts for visual communication were exceptionally innovative. Neurath strove to create a system of graphic signs which would be understandable to all, regardless of age, nationality, education or material status. In 1920s visual communication or infographics were still not developed. Together with the team of analysts, technicians and scientists, Neurath created a new visual language consisting of symbols, which conveyed more complex messages. Diagrams were also built in an innovative way (back then). The quantity was not communicated by means of the sign size, but through its multiplication, the colour was used to distinguish or mark the significance of information, designed by Paul Renner. Neurath called that new international graphic language ‘the Vienna Method’, but in the middle 1930s the name was changed to *ISOTYPE* (*International System of Typographic Picture Education*). Neurath’s closest collaborators included Marie Reidemeister, his future wife, and Gerd Arntz, one of the most distinguished German designers of graphic symbols. They jointly invented a universal, democratic visual language for communication combining science and graphics into a harmonic unity (pic. 16, 17). “Without many new methods of communication and education we cannot hope for larger democratization of cultural life. Our current limitations restrict us from discussing openly our common problems and spreading simply but important facts. There

¹³ quote after László Moholy-Nagy, *Widzieć/Wiedzieć. Wybór najważniejszych tekstów o dizajnie*, Jacek Mrowczyk, Przemek Dębowski, Karakter, Kraków 2015, p. 17.

are two groups of people in every country: one is very small, which has access to all knowledge of our time, and the other, very large, which has hardly heard of achievements of modern civilization. We need a new method to convey information, and it should be easy to learn, common and precise”¹⁴.

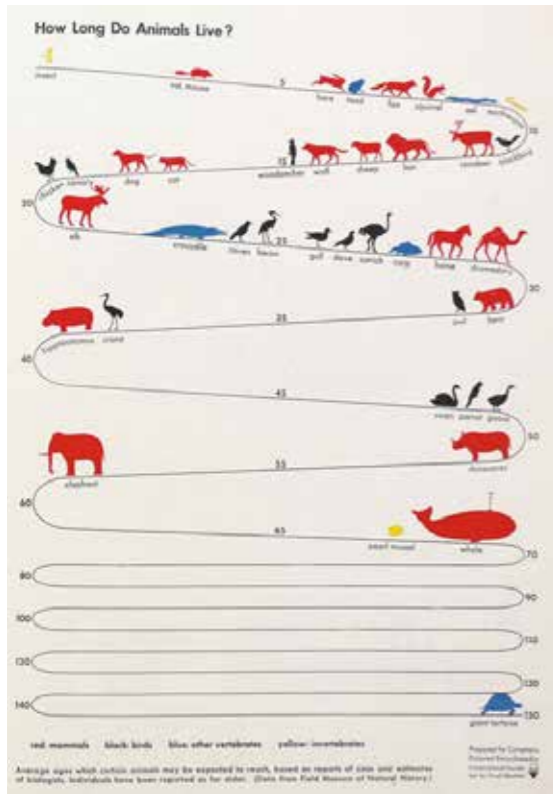
The Neuraths were conscious of utopia of their premises, nevertheless, they believed that a simple and very logical system should be understandable all over the world. Marie Neurath realized it (after her husband’s death) when in 1955 she received an order from the government of the Western Nigeria to design visual information concerning healthcare, education, agriculture and voting rules. Isotype proved to be legible and understandable to its local population (pic. 18).

Another project that has gone down in history and guided the visual information design was the project of the London Underground Tube map by Henry Beck. He was working as a technical draughtsman for the London Underground in 1930s and in his spare time he was very fond of creating and improving the Tube map, to make it more comprehensible and useful. Beck replaced the existing complex network of lines (pic. 19) with a neat diagram of criss-crossing and 45-degree lines (pic. 20). He also changed the scale, placing the stations at even distances from one another. The resulting project eliminated topographic accuracy while simplifying clarity and understandability.

Ken Garland, an English graphic designer and Beck’s biographer, said that the most innovative feature of the map was its ‘convex lens’ which disproportionately enlarged the area around central London. As a result, the map had more light and space and London outskirts seemed nearer to the city centre, which was a enjoyable prospect of a ride for the Tube users.

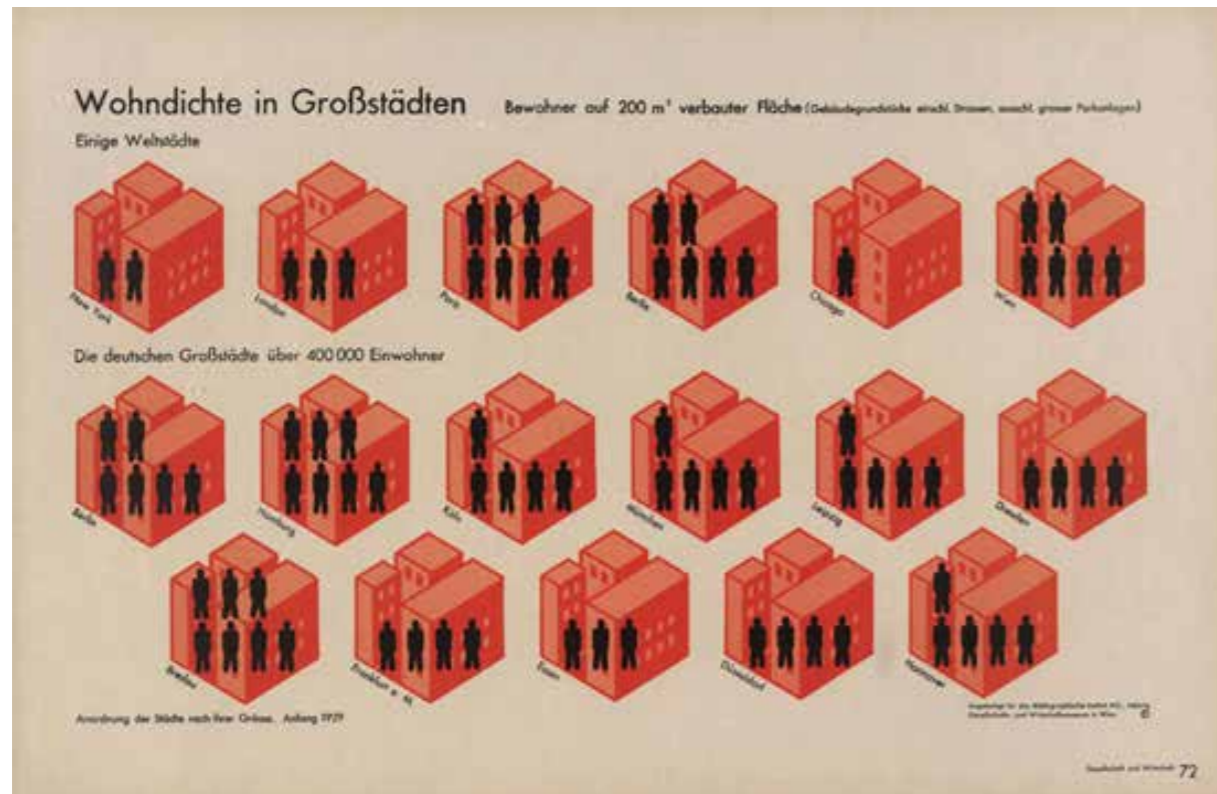
The management of the Underground initially refused to approve of the project. The clerks feared that the map would be too radical a change and criticized the project for failing to reflect real geographical distances between stations.

¹⁴ quote after Otto Neurath, Alan Záruba, *Isotype, Demokracja dla wszystkich*, „2+3D”, no 18, Kraków 2006, p. 25-28.

pic. 17
Otto Neurath
 infographics: lifespan of animals/ about 1930

pic. 16
Otto Neurath
 infographics: population density
 in big cities/ 1930

pic. 18
Marie Neurath
 election poster / about 1955

Eventually they agreed to print the map in a pocket format in January 1933, and soon afterwards it became a new standard in the London area. It also inspired other cities to redesign their maps like the Beck's¹⁵.

The contemporary version of the map is still based on the brainchild of the designers, which testifies to his genius and timeless concept.

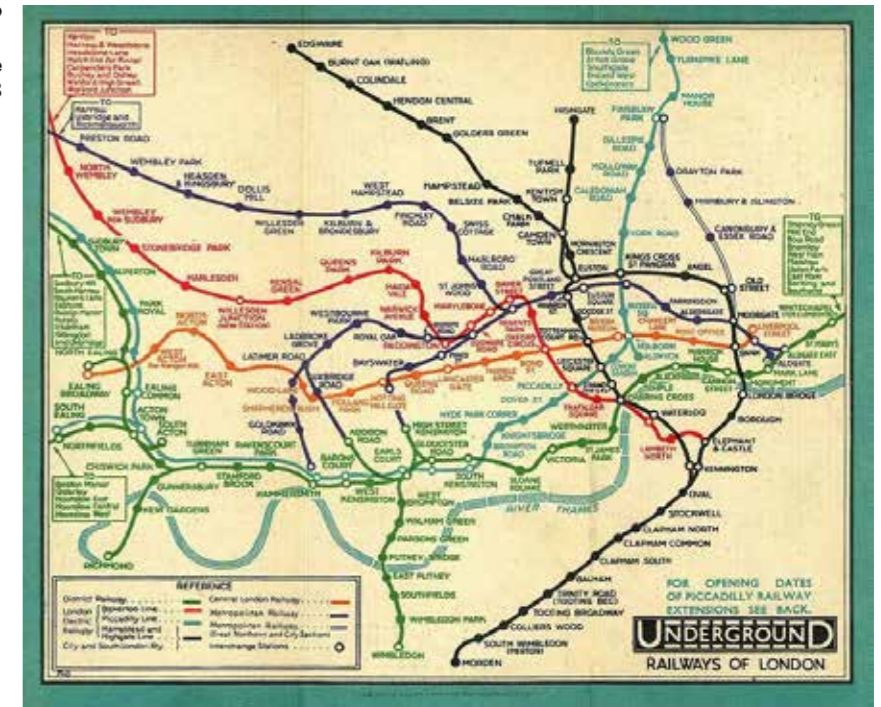
Beck's map also inspired an Italian designer Massimo Vignelli (1931–2014) who overcame chaotic visual identification of New York underground (pic. 21). After several years of analyzing and researching the passengers' needs, Vignelli together with his collaborating partner, Bob Noorda, prepared a comprehensive system of visual communication of New York underground. The project of the map was based on assumptions of the 'Beck's diagram'. It skipped topographic distances and details while giving the map a clear and comprehensible form (pic. 22). Apart from the map, the designers presented a comprehensive scheme of signs and wayfinding. Using a simple grotesque sans-serif (Akzidenz Grotesk, Günter Gerhard Lange, 1896), restricting the font punctuation to three sizes and minimalizing the range of colours they obtained a clear and uncomplicated system, facilitating the travelers to find the right way (pic. 23, 24). Unfortunately, the new map was not well received by New Yorkers and was replaced by a more precise and realistic version in 1979¹⁶.

In 1964 Ken Garland (1929–) raised the social spirit of involvement and reflection on the designer's role in the consumer world of developing corporations. In his text *First things first*, which later became the manifesto of designers, he discussed fears and doubt concerning the role of the graphic designer.

„We, the undersigned, are graphic designers, photographers and students who have been brought up in a world which the techniques and apparatus of advertising have persistently been presented to us as the most lucrative, effective and

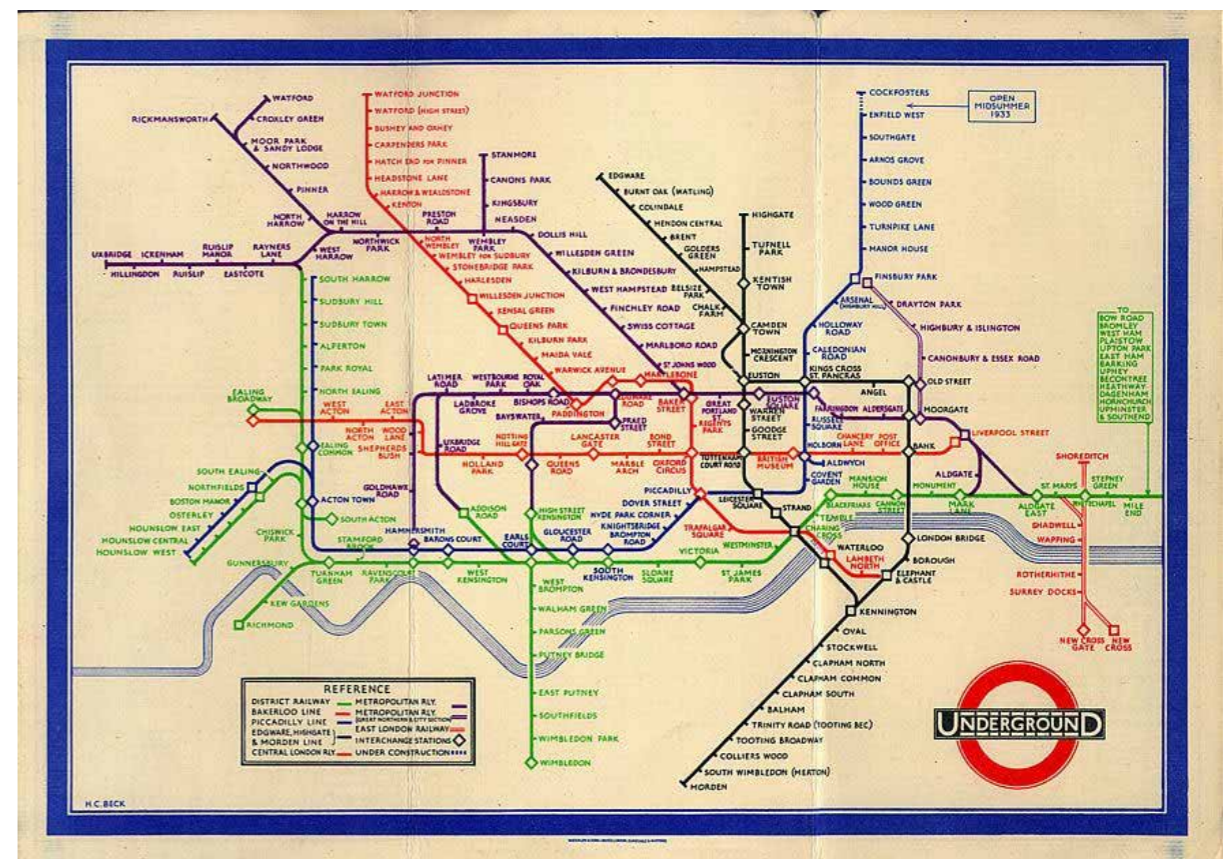
pic. 19

F. H. Stingemore
London underground map / 1908

pic. 20

Henry Beck
London underground map / 1933

15 Amar Toor, *Meet Harry Beck, the genius behind London's iconic subway map*, www.theverge.com, (21.01.2018)

16 Richard Poulin, *Graphic Design and Architecture, A 20th Century History: A Guide to Type, Image, Symbol, and Visual Storytelling in the Modern World*, Rockport Publishers, Beverly 2012, p. 157, 158

desirable means of using our talents. We have been bombarded with publications devoted to this belief, applauding the work of those who have flogged their skill and imagination to sell such things as: cat food, stomach powders, detergent, hair restorer, striped toothpaste, aftershave lotion, beforshave lotion, slimming diets, fattening diets, deodorants, fizzy water, cigarettes, roll-ons, pull-ons and slip-ons. By far the greatest time and effort of those working in the advertising industry are wasted on these trivial purposes, which contribute little or nothing to our national prosperity.

In common with an increasing number of the general public, we have reached a saturation opine at which the high pitched scream of consumer selling is no more than sheer noise. We think that there are other things more worth using our skill and experience on. There are signs for streets and buildings, books and periodicals, catalogues, instructional manuals, industrial photography, educational aids, films, television features, scientific and industrial publications and all the other media through which we promote our trade, our education, our culture and our greater awareness of the owls.

We do not advocate the abolition of high pressure consumer advertising: this is not feasible. Nor do we want to take any of the fun out of life. But we are proposing a reversal of priorities in favor of the more useful and more lasting forms of communication. We hope that our society will tire of gimmick merchants, status salesmen and hidden persuaders, and that the prior call on our skills will be for worthwhile purposes. With this in mind, we propose to share our experience and opinions, and to make them available to colleagues, students and others who may be interested¹⁷.

The manifesto was signed by most distinguished graphic designers, including Edward Wright, Geoffrey White or Robert Chapman. Ken Garland belonged to a new generation of graphic designers who were going to build the foundations for modern, British graphic design. In 1950s he worked as an artistic director of *Design* magazine, which was part of *Council Of Industrial Design*. A decade later he

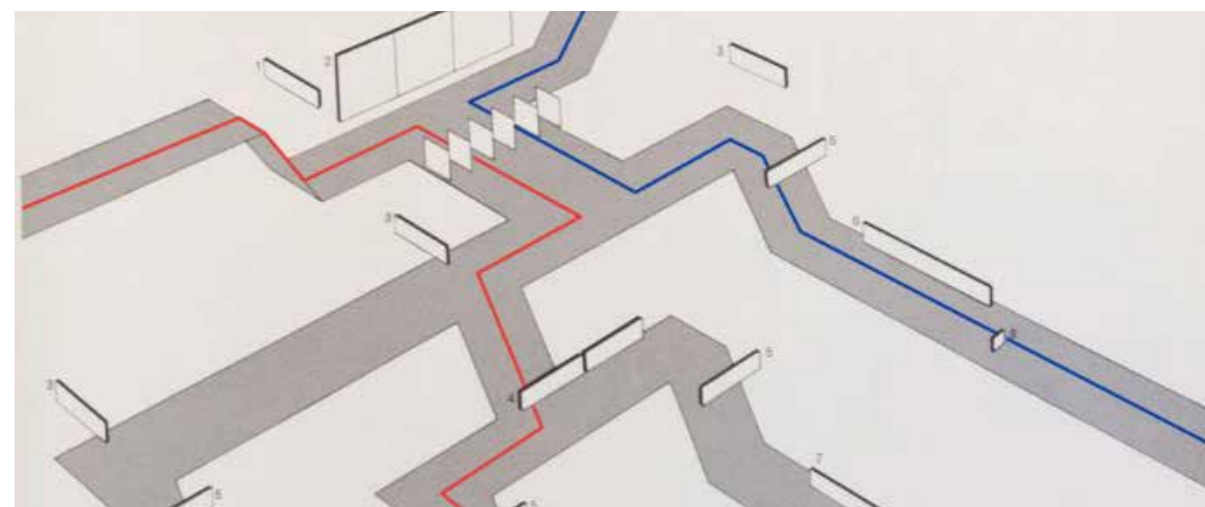
17 quote after Ken Garland, J. Mrowczyk, P. Dębowski, *op.cit.* p. 331

pic. 21
signing in
New York
subway / 1960

pic. 22
Massimo Vignelli
New York subway map / 1970

pic. 23, 24
Massimo Vignelli,
Bob Noordla
signing in
New York
subway / 1970

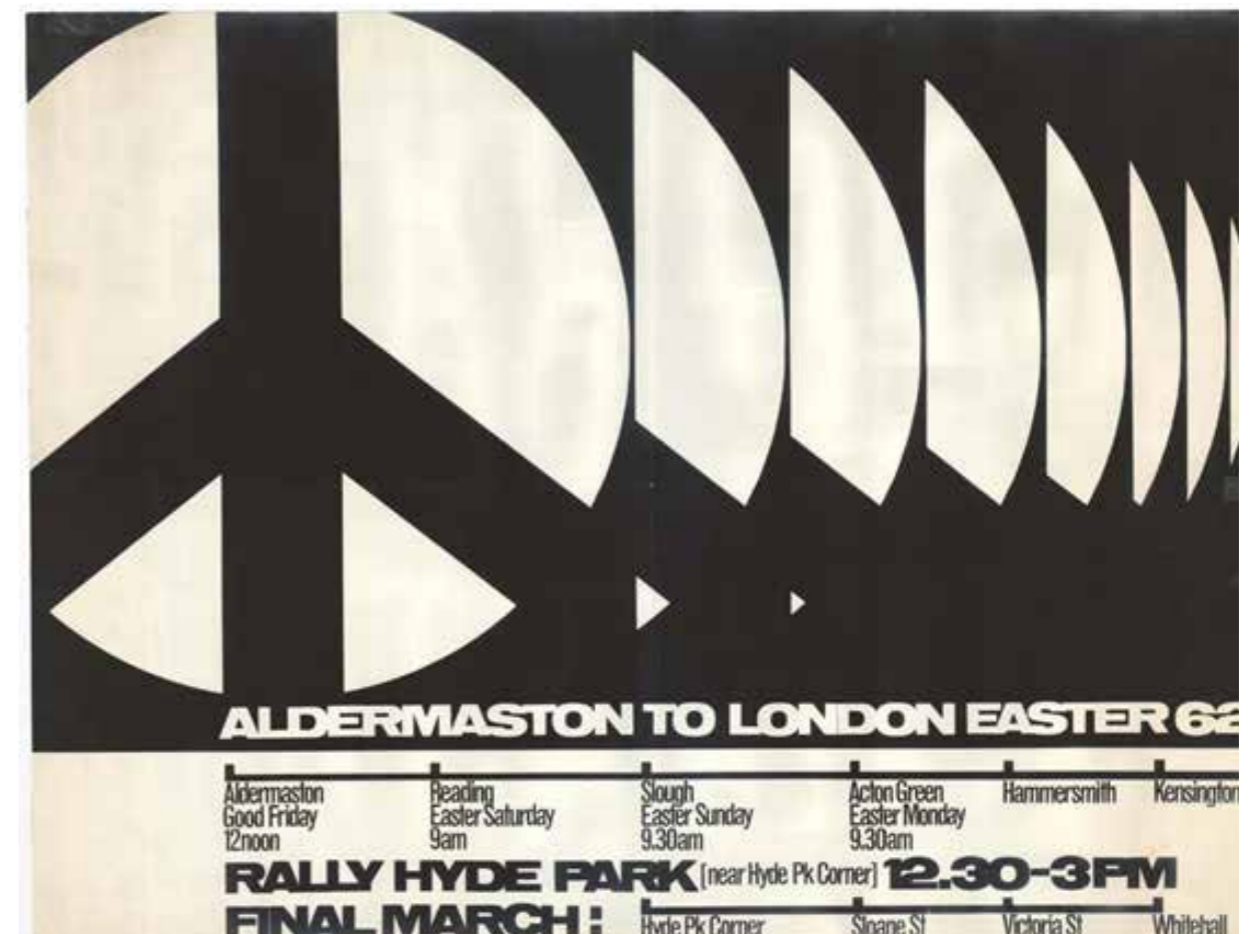

set up his own graphic design studio and from 1962 he was involved in the British movement *Nuclear Disarmament*, for which he created a characteristic visual language, and the poster *Aldermaston to London Easter* became a symbol of graphic design of the era (pic. 21). Apart from his engagement in socio-political actions Garland has been known for his brilliant projects of toys and game cards for *Galt Toys* company. The designer was also in charge of the graphic communication of the company and created a dynamic visual identification for it, which was quite a non-standard and revolutionary solution at the time (pic. 22, 23). “When we were working for Galt Toys, although we used the same logo, we twisted it round and did umpteen versions of it and never let it stay the same, [We] were determined not to let the Galt Toys logo become a sacred cow, not to be mucked about with (as was decreed with so many logos in the 50s and 60s). It would, indeed, be mucked around with, but only by us. There is, I have to say, more than mere whimsy in these variants. With the eager involvement of my Associates I was totally devoted to breaking down the tyranny within which logotypes were normally constrained. I felt that they were best used as the starting point for design ideas, rather than as an inviolable, enshrined entity”¹⁸.

The product line consisting of a wide range of educational aids, games, school products and equipment has been guiding the Scandinavian ethics of clear functionality and natural materials. The toys and games were modern, attractive and durable, child-focused, lightly- and brightly coloured, adopting simple graphic shapes, illustrations and typeface.

The game *Connect* deserves a mention here – it is one of the bestsellers (pic. 24). It is made of twelve square cards, each of them has a simple linear motif, which can be matched in seemingly countless combinations. The game bears an undeniable graphic reference to Harry Beck’s London Underground Tube map. This resourceful use of the unit, which develops continuously from limited graphic resources to unlimited possibilities was later expanded in other games designed by Garland. A younger generation of consumers enjoyed products of the Polish avant-garde couple – Stefan (1910–1988) and Franciszka (1907–1988) Themersons. The married couple were

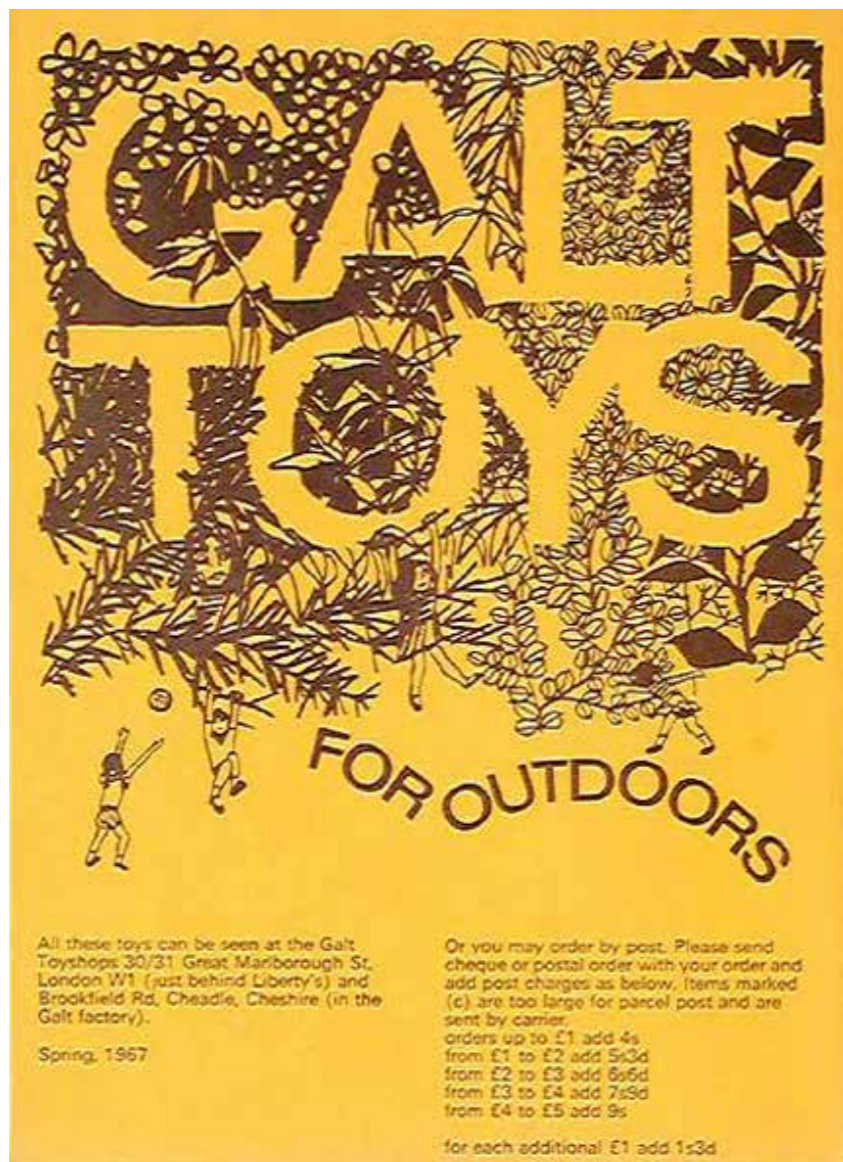
¹⁸ quote after Ken Garland, www.eyemagazine.com/blog/post/playing-with-the-logo, (21.01.2018)

pic. 25

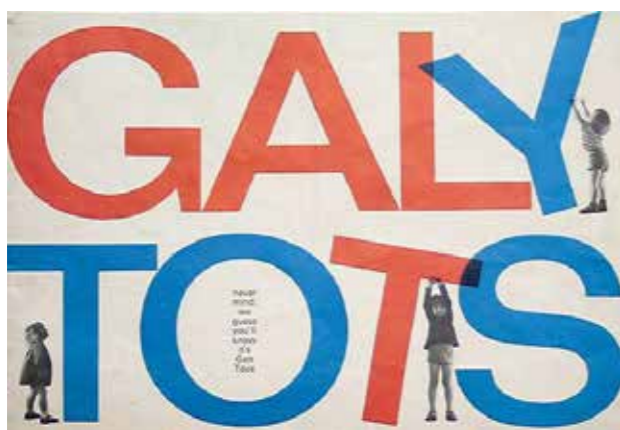
Ken Garland

poster *Aldermaston to London Easter* / 1960

pic. 26, 27

Ken Garland
visual identification
of brand
Galt Toys/ 1961

pic. 28

Ken Garland
game Connect / 1961

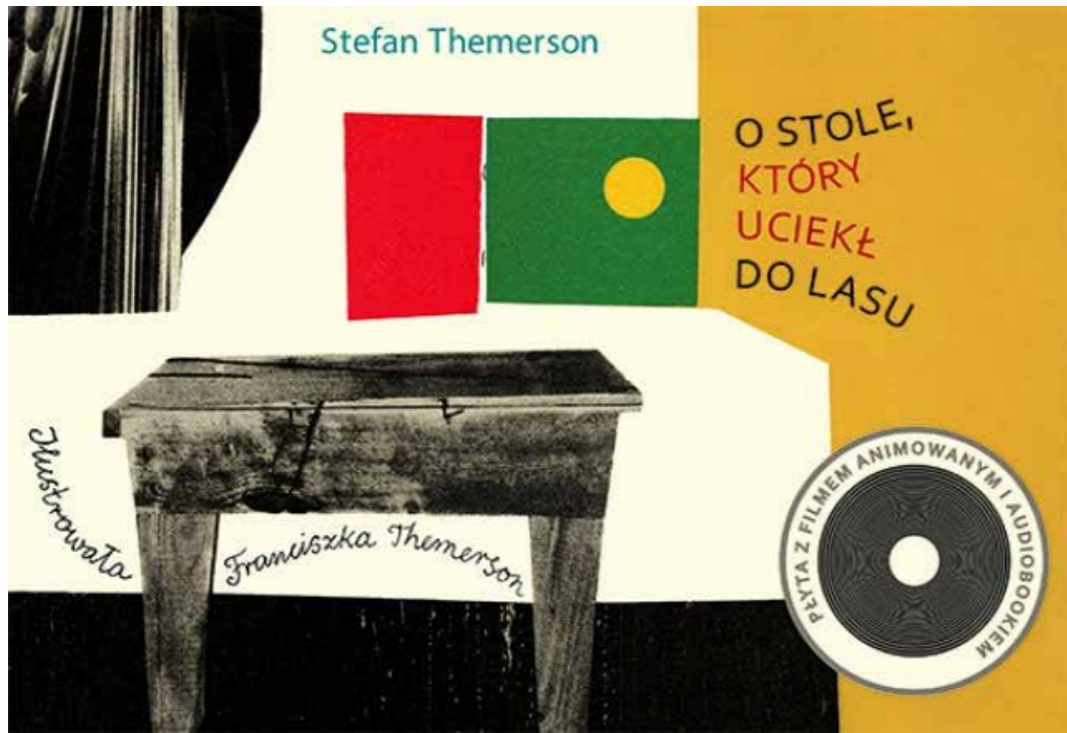
jointly working for over sixty years, breaking and going beyond the rules of various artistic fields. Stefan dealt with writing, directing and photographing. Franciszka was illustrating, painting and designing (scenography, books, costumes).¹⁹

In their books the Themersons treat the child like a conscious reader. They unconventionally explain problems and issues, creating visually attractive and gripping stories. Their books, after nearly a century, are still up-to-date. Brief and humorous pictures of Franciszka Themerson are timeless and invariably delightful, while Stefan Themerson's narrative style stimulates imagination and involves the small readers with its non-linear form (pic. 29-31).

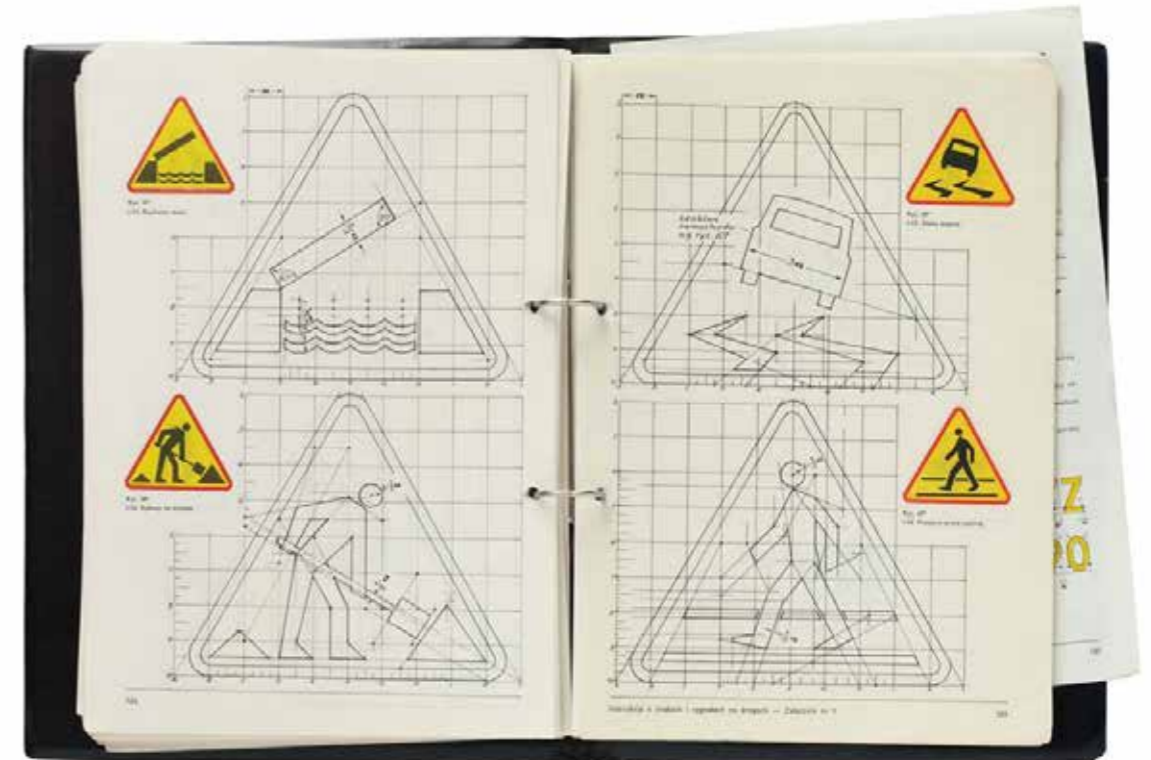
Writing about social design it is necessary to describe the project which has become part of our domestic, Polish landscape – the system of road signs in Poland. The system and its accompanying two-hundred-plus instructions manual was authored by Marek Sigmund, who received that order in 1975. The range of the project was enormous and concerned all road signs in Poland. Beforehand, Marek Sigmund had prepared numerous brochures and books on road infrastructure and thus had gained sufficient experience and knowledge to realize such an extensive project. The signs designed by Sigmund were tested with smoke and proved their readability and clarity in difficult weather conditions (pic. 25). While working on the road sign system a special typeface was also invented, which is so characteristic for the Polish roads nowadays. All elements of the letter were designed so as to facilitate their replication by means of set square, rulers and compass. Undoubtedly, it had an immense impact on the shape of signs, whose form is distinctly geometrized and all curves are part of the circles²⁰ (pic. 33). Currently, utilizing other technologies for multiplication, geometrization of typeface is not justified and requires improvement. Lack of contrast in lines which build letters and lack of optic correction impact the worse clarity of typeface, particularly in smaller sizes. Nevertheless, the whole project is included among the most important ones in the history of graphic design in Poland and is a characteristic element of public space in our country.

19 www.culture.pl/pl/tworca/stefan-themerson and www.culture.pl/pl/tworca/franciszka-themerson (14.04.2018)

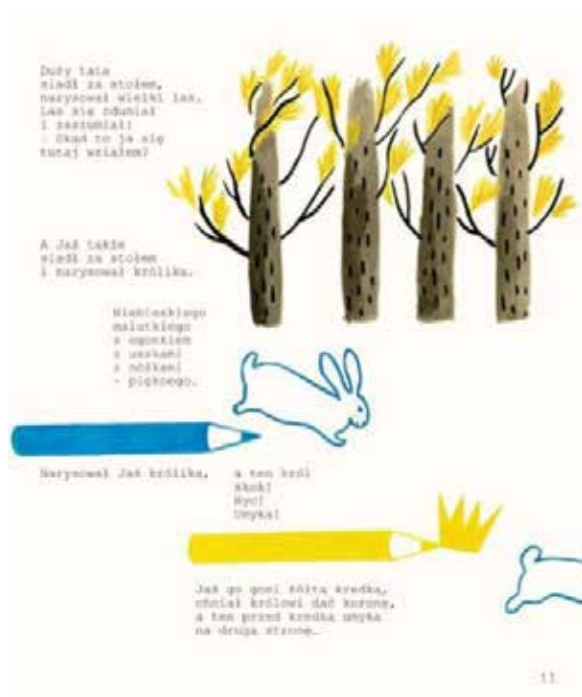
20 Agata Szydłowska, Marian Misiak, *Paneuropa, Kometa, Hel*, Karakter, Kraków 2015, p. 116

pic. 29
Stefan and Franciszka Themerson
 Book cover *O stole, który uciekł do lasu*
 about 1930 / reprint 2013

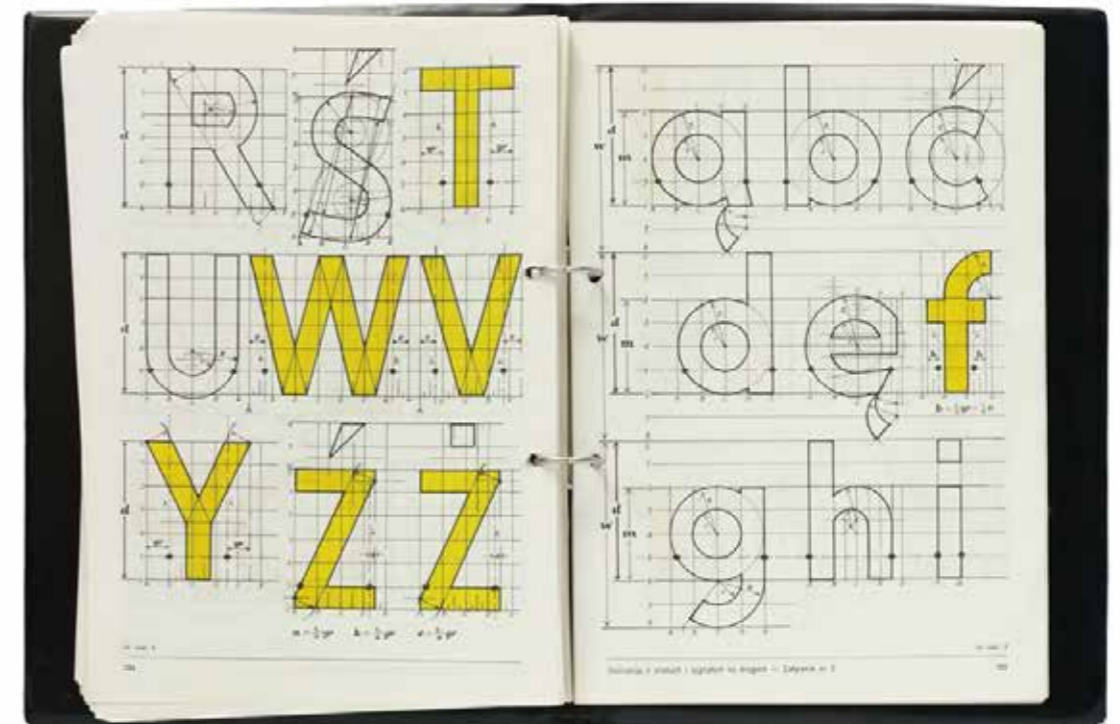
pic. 32, 33
Marek Sigmund
 project of road signs and typeface / 1975

pic. 30
Stefan and Franciszka Themerson
 book page *Żółte, zielone, czerwone, niebieskie - niezwykle przygody* / about. 1930 / reprint 2013

pic. 31
Stefan and Franciszka Themerson
 book page *Narodziny liter*
 about 1931 / reprint 2014

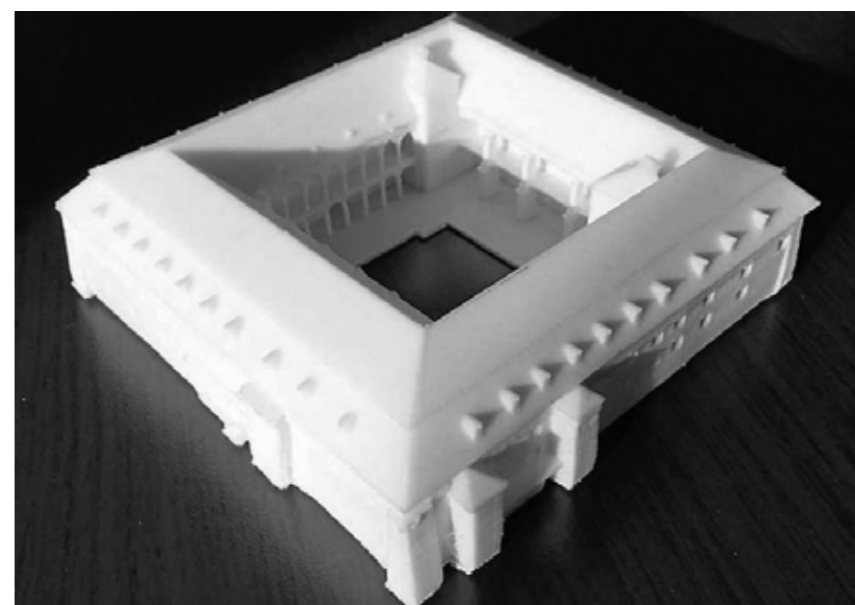

02

SOCIAL DESIGN
TODAY

Reading books on design, browsing design magazines or Internet pages it is hard to decide on enumerating only a few names of designers who deal with social design. There are more and more (mostly young) designers who are committed to serve the underprivileged and disabled. The evidence of it could be found in an increasing number of prizes given to such projects at a variety of design festivals (Dubai, New York and our own local Lodz Design Festival), but also in the stress placed by schools on raising conscious designers, which results in a growing amount of diploma works dedicated to social design. I will not even attempt to enumerate them. However, I notice certain tendencies and trends. Some of them are related to technological advancement, others to consumer awareness and still others are linked with a renewal of craft and simple technological solutions. Opposite directions of development, source files and moving the load on the receiver are leading the way in contemporary social design. 3D printing machines, which revolutionized production and projects, can be decidedly included among technological breakthroughs. At first, it was just a method for fast prototyping, used both to build forms as well as models. Along with improvements in prototype renderings by 3D printers, the technology became the method for printing ready-made objects including toys, clothes and even chocolates. Besides accelerating the prototyping process the technology has substantially minimized costs and production time. The development of 3D print has markedly impacted e.g. the production and growth of

tyflographics – touch illustrations for the visually impaired. They facilitate the visually impaired to ‘see’ and explore the world by means of the sense of touch. These types of solutions have been implemented by a rising number of museums and educational institutions. Touch exploration enables to comprehend shapes, relations between them and aids to develop imagination. Tyflographics has been successfully introduced in the Castle in Niepołomice, where blind persons will be able to visit and explore the castle in the near future²¹ (pic. 34).

pic. 34
3d printed castle model
Infographics project of castle in Niepołomice / 2017

3D technology is also successfully utilized by prosthetics industry. Thanks to reduced production costs prosthetic limbs have started to be printed. Building a traditional prosthesis is extremely pricy because it requires precise processing of individual forms of metals, creating matrixes, castings or injection moulding. There are labour costs on top of it. The sector of prostheses production is relatively small, that is why to make manufacturing profitable the price per unit is rather high. There are bionic prostheses on the market as well as those without electronics. An interesting case of 3D print technique use is a prosthe-

21 www.dziennikpolski24.pl/region/region-wielicki/a/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123/ (03.02.2018)

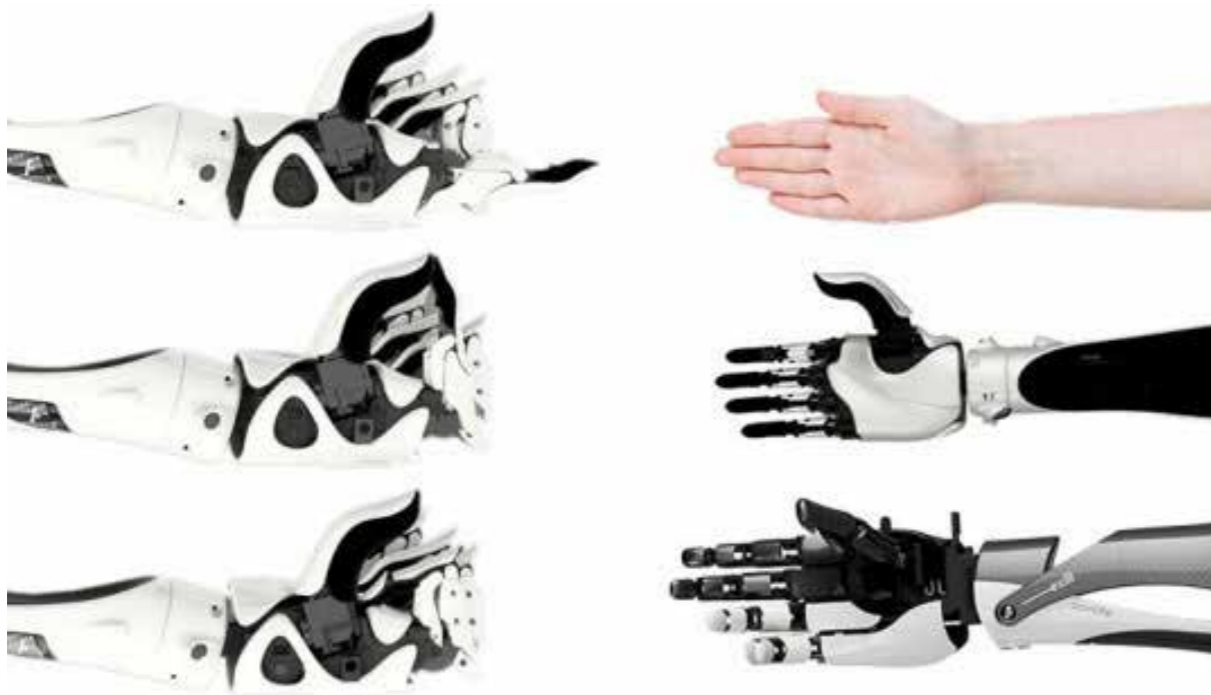

pic. 35

Foundation Enabling
the future
prosthetic hand / 2015

pic. 36

Exiii
prosthetic hand HACKberry / 2015

sis of *HACKberry* hand, created by a young Japanese, Genta Kondo. His concept relies on a simpler and cheaper solution than traditional bioelectric prostheses, which convey impulses from the brain causing muscle cramps. The sensor in *HACKberry* hand receives only the cramp, thereby its action is slightly delayed in comparison to traditional, commercial prostheses. However, training on how to use the prosthesis is much shorter than a three-month exercise how to use bioelectric prostheses, because it takes just 10 seconds. The synthetic hand designed by the Japanese is incredibly precise and enables to tie buttons or tie shoelaces²².

Another case deserving a mention is an organization called *e-NABLE* (*Enabling The Future*), whose volunteers are all around the world, print or assemble already printed elements of the prosthesis. An artificial limb, in contrast to *HACKberry* hand does not have any electronics, which makes its functionality rather restricted. However, it facilitates certain activities such as riding a bike, opening the door, lifting objects. A system of strings enables to bend and straighten fingers just by movements of the wrist. It is not possible to move single fingers or bend them without moving the wrist. This solution, thanks to materially lowered costs, can be used in the Third World countries, where many people lost their limbs as a result of military actions.

Both *HACKberry* prosthesis and *Enable* do not even try to imitate the real hand. The prostheses are markedly different from the natural limb in appearance, which, strangely enough, becomes their strength. The components of *Enable* prosthesis can be printed in a variety of colours, and its elements can be replaced and modified, which makes it possible for its users, particularly children, this program's main beneficiaries, to feel like superheroes while being not stigmatized²³ (pic. 35). *HACKberry* prosthesis looks slightly different (pic. 36). "People who've lost a hand or an arm generally want to hide it, that's why most prosthetics are made to look like skin. Our designs are different because we want people to show

22 <http://sof.edu.pl/strefa-designu> (25.11.2017)

23 <http://enablingthefuture.org/> (09.06.2016)

their disability in as positive a light as possible. Our designer wanted to integrate the warm feeling of a natural hand with a robotic look. If he had designed something completely robot-inspired, it would be too sci-fi for most people. He really took time to come up with smooth lines and curves that maintain a human aesthetic, without looking like Frankenstein.”²⁴ Both enterprises take advantage of another promising phenomenon known under the concept of **Open Source**. Anywhere in the world, people can download files, possibly make modifications and print the prosthesis without charge for accessing the source. Thus apart from sharing files with the needy, it is possible to improve prostheses by specialists from the whole world and adjusting components of artificial limbs to particular clients. One such case is *vBionic* company from Poland, which designed a smaller model of *Hackberry* prosthesis dedicated to smaller children. **Open Source** movement is commonly associated with software programs.

Open Design is its analogous idea and enables production on a small scale anywhere in the world. Based on the licence which the author applied in his work – the consumer (also referred to as prosumer) can spread it while preserving the original form of work, or modify it in accordance with personal preferences. The term **Open Design** was coined in the Netherlands. In 1994 *Waag Society* was set up to deal with developing creative technologies for social innovations. In 2009 *Premisela Waag Society* along with *The Netherlands Institute for Design and Fashion* and *Creative Commons Holland* held the contest *(Un)limited Design Contest*, applying the rules of **Open Design**: sharing an open access to the source files so that the interested individuals could download, adjust, improve and produce on their own.

With time projects in **Open Design** spirit started to become more and more popular and got noticed at festivals and design fairs. Development of **Open Design**

24 quote after Genta Kondo: www.youtube.com/watch?v=pm-eckRwVmc (03.02.2018)

was also accelerated by mobile laboratories initiative – *Fablabs*. They are the brainchild of *Massachusetts Institute of Technology* in Boston.

The laboratories were created within the contest *How to make (almost) anything*. They are equipped with tools (whose value does not exceed \$50 000) which enable to produce any object (or a series), which facilitates manufacturing process and allows to make personalized products. Accordingly, manufacturing process becomes independent of mass production and its limitations. *Fablab* workshops are in every major city, but they can be also found in remote areas, where they enable production on a small scale and serve grass-roots research projects²⁵.

Additionally, there are more and more platforms, which thanks to open sources and files facilitate designing and product personalization for users *SketchChair*²⁶ is an example of this solution – it is software which enables everyone to easily design and build their own chair and produce it the digital method (pic. 30). The user designs their chair, tests it and then exports the design to the internet library of projects – *SketchChair Design Library*. All chairs are available for downloading and editing by anyone, thereby the project *Ponoko*²⁷, a net of ‘garage’ furniture producers.

Although this movement remains marginal it is gaining importance and most of all it deconstruct the existing order and relation between designer and consumer. The evidence of rising strength and development of **Open Design** idea is visible in projects of a remarkable Dutch studio, *Droog design*. The studio made its name in early 1990s. Typical, Dutch conceptual design delighted clients. The designers have always been working in *DIY* spirit involving the user and creating project aimed against producers. They also began to seek ways to reduce costs while preserving an exclusive character and high quality of products at the same time. Their actions included skipping middlemen by decentralization of production, distribution and sales, that is by adopting an open model for designing. That is how the project *Design for Download* was made, which aimed at creating

25 Anna Nacher, *Biegać, skakać, latać, pływać – zmieniać, wdrażać, udostępniać*, „2+3D”, no 45, Kraków 2012, p. 64-69.

26 www.sketchchair.cc/ (3.02.2018)

27 www.ponoko.com/laser-cutting (3.02.2018)

pic. 37

SketchChair
platform element
SketchChair / 2015

the first platform for downloading projects, offering access to new, easy-to-use parametric tool for designing – making design available to amateurs²⁸.

Ronen Kadushin, an Israeli designer and educator, shares his realizations on his website (www.ronen-kadushin.com) and encourages his clients to download his works, modify and share them further again²⁹. Kadushin's projects are designed so that they could replicated by use of available technologies (pic. 38).

Open Design idea is also used by graphic designers in a slightly different form and scale, e.g. in various social actions. Files shared by designers are printed in reality and shared in the net, mostly in the social media. They go viral, which has become a permanent tool used by Internet users. An interesting example of this type of actions is identification, which initially was only a poster, for the *Nation-wide Strike of Women*, designed by Ola Jasionowska (pic. 39). The poster was freely available for download and printing, thanks to which the strike had a recognizable and noticeable visual identification in the social media. The project went viral in the web and had several modifications. The author claims that “usually, it is not a pleasant situation for the designer when someone takes your work to modify it. However, in this case, it is great. Everyone has some characteristics of the given culture. For example, in the poster from Paraguay, there is profile of a girl with a braid while in the poster from the States there's an Afroamerican woman”³⁰ (il. 40, 41). It demonstrates the power of *Facebook* and other social media. Graphic designers skillfully use them to give impetus to their works and ideas. An example of this type of action is the campaign *Israel-Loves-Iran* which was launched by a harmless photo of the author Ronny Edry with his daughter. The photograph displayed the caption *Iranians we will never bomb your country. We love You* and posted on *Facebook* (pic. 42). The post attracted a great deal of comments, likes and shares. Ronny started receiving photos from other *Facebook* users with a request to design another poster (pic. 43). “we post posters on

28 www.designhistory.nl/2014/open-design-a-history-of-the-construction-of-a-dutch-idea/ (28.01.2008)

29 Ake Rudolf, *Projektowanie dla społeczeństwa otwartego*, „2+3D”, www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spoleczenstwa-otwartego (06.02.2018)

30 quote after Ola Jasionowska, www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html?disableRedirects=true (04.02.2018)

pic. 38

Ronen Kadushin
steel bowl / 2015

Facebook and people send them on and on, like and link and share them. That's how the campaign launches³¹ – the author says. Currently the page has collected nearly 120 thousand like and was multiplied internationally (*Palestine Loves Israel, Poland Loves Iran, Brasil Loves Iran*). The designer appreciates the power of the social media, nevertheless he also notes challenges before them: “you don't have to print anything to say something. It's much easier these days. On the other hand, you've got so many posts, films and pictures on Facebook, that competition is huge. You've got to be really clever and hit spot-on. That's how the first poster was made. At first, obviously, it wasn't any kind of campaign, it was a single poster”³². It clearly shows that the role of the designer, in spite of all tools available also for amateurs, is not at risk.

The trend which also attracted my attention in the social design context and somehow it refers to an active role of consumer-user is **Up-cycling**. This movement stresses ‘revival’ of objects, mending them or giving them another, completely new use. **Up-cycling**, similarly to **Open Design**, is opposed to mass production and its related consumption. In the world of ‘one-use’ articles, products which are bought and shortly after replaced by one ones, this movement has drawn a wide range of followers and fans. They created a Dutch webpage *Platform 21*, which encourages people to repair things: *Stop recycling, start repairing!* and provides tips and instructions on how to do it³³.

Designers have noticed that trend and offered solution which ‘cure’ the old or worn items. One such products is *Sugru*, material invented by Ní Dhulchaoin-tigh, who won *London Design Medal 2012*³⁴ for this concept. *Sugru* material is a mix of polymer silicones, whose properties make the glue freely mouldable and applied to e.g. metal, ceramics, wood, leather and other plastic materials.

31 quote after Ronny Edry, Michał Korta, *Poster Fighters*, „2+3D”, no 48, Kraków 2013, p. 40-51.

32 quote after Ronny Edry, *op. cit.*, p. 42.

33 Roberta Barban, Magda Kochanowska, *Mieć czy używać*, „2+3D”, no 45, Kraków 2012, p. 70-74.

34 www.sugru.com/ (06.02.2018)

pic. 39

Ola Jasionowska
poster *Ogólnopolski strajk kobiet* / 2017

pic. 40, 41

based on poster by Ola Jasionowska
Posters: *Międzynarodowy strajk kobiet* / 2017

pic. 42

Ronny Edry
posters *Iranians we will never bomb your country. We love You* / 2012

pic. 43

Ronny Edry
posters *Iranians we will never bomb your country. We love You* / 2012

Sugru resembles play-dough, and sets strong after 24 hours remaining flexible and waterproof. The webpage www.sugru.com offers tips and ideas for applying this material so that it could be used both practically and esthetically (pic. 44).

Another interesting product which gives things the second life is *New kintsugi repair kit* produced by a Dutch duo *Humade*³⁵. *Kintsugi* is a Japanese method for sticking broken ceramics. The technique which is also art relies on sticking broken elements with lacquer with powdered gold³⁶. The set for repairing ceramics represents a longstanding Japanese tradition in a new light, showing that golden 'scars' could have charm giving unique character to broken ceramic articles (pic. 45). It is said that with time *kintsugi* became such a valued art in Japan what collectors of ceramics deliberately broke up their pottery to give them to the craftsmen's hands and receive the outstanding effect of the 'web'. The art *Kintsugi* is an element of the Far-East *wabi-sabi* philosophy, which embraces the beauty in imperfect items, which are flawed, temporary and fragile. It focuses on originality as opposed to Western Europe tendency to hide all faults and defects. Philosophy *wabi-sabi* was spotted by lifestyle magazines and promoted as an interior design trend of 2018³⁷.

An interesting feature in the phone set *Fairphone* can also be included in Up-cycling trend. As opposed to its competitors where it is not possible to exchange or repair parts, this set enables every element to be replaced with a new one, therefore the whole set does not have to be discarded.

The set *Fairphone 2* is made of module system relying on multiple modifications and repairs. The inventors of the set pay a great deal of attention to reduce technological waste and raise social awareness. As it is widely known, utilization of any electronic equipment has a very negative impact on natural environment. The goal of this action is to minimize prices of spare parts. If the set is

damaged, its elements are available for little money, and a simple construction of the device allows it to be repaired easily on one's own without resorting to leave the phone set at the operator's shop.

Another type of solution proposed by social design are projects involving people socially excluded, or manufactured locally which facilitates job-seeking for local people. Opposed to design colonialism, designers more and more often take into consideration knowledge and experience of local residents, whose solutions and concepts are much more practical than ready-made realizations created away from 'exotic' problems. An interesting solution and case-study is a solar furnace of *Solar Power foundation*³⁸. The furnace was designed with villages lying on Tibetan Plateau in mind, where obtaining energy is very difficult. Little water energy plants supply energy which is able to power a bulb only, and lack of road infrastructure prevents fuel or wood supply. Tibet, which lies on highlands at 4000-5000 metres above sea level, is nearer the sun than any other place in the world. There are about 3000 hours of sunshine per year and 185 kilocalories per square centimeter of solar radiation. These geographical and environmental properties were researched by the Foundation to create a solar furnace. Shiny stripes of metal shaped in a form of miniature satellite dish which turns towards the sun. In the middle of the 'dish' there is an iron rod with a base, where a water container is placed. When the sun light bounces back from the metal surface, the heat is stored and bounced to the water container. The form of the product is not too attractive (pic. 46), but it fulfills its function while respecting environmental and economic conditions. *Solar Power foundation* collects funds for producing furnaces which are produced by local craftsmen and local bearer carry the manufactured product to villages. There are foundations also in Poland whose core activity centres around social activity. Foundation *Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”* ought to be mentioned here. "The foundation supports entities of social economy, social cooperatives, social enterprises, companies

35 www.humade.nl/ (06.02.2018)

36 www.przeciwistosc.pl/kintsugi-filozofia-zlotych-blizn/ (06.02.2018)

37 www.fpiec.pl/design/wabi-sabi-najwazniejszy-trend-2018 (06.02.2018)

38 Andrzej Śmiątek, *Empatia*, „2+3D”, no 43, Kraków 2012, p. 96-98.

pic. 44

Jane Ní Dhulchaointigh
Sugru / 2012

pic. 45

Humade
New kintsugi repair kit / 2011

focused on social activity and non-governmental organizations. The foundation runs a social company in Cieszyn where they realize projects aimed at activating the unemployed and socially excluded people by means of work and education. We help create new places of work, support returns to the society of persons who are at risk of marginalization and social exclusion³⁹. In former industrial facilities the Foundation has set up metal and carpenter's workshops where articles or their elements are manufactured for the employers. The articles are produced by people who are at risk of social exclusion, the unemployed most of all. In 2009 thanks to student collaboration of *Warsaw Academy of Fine Arts* and *Israeli Institute of Technology in Holon*, they prepared projects which consider technology and production capacity of the Foundation (pic. 47, 48). Some of those projects were put into production and sold under the Foundation's brand *WellDone*. These items are available for purchase in major Polish cities, and the brand was presented e.g. on *ISaloni fairs in Milan* in 2015, which indicates growing interest in socially involved design⁴⁰.

Apart from noticeable trends and directions of social design, it is worth mentioning well-designed products which are above ideology and fashion. First and foremost, they represent good, thoughtful design, where the designer put themselves in the role of a patient or a disabled. *PearsonLloyd* is one of firms which gained experience in this field when they prepared a system of communication in hospitals in Great Britain, researching how the design, besides its esthetic aspect, could impact patients' behavior and make healthcare services more friendly. According to the research conducted by the studio, it turned out that patients get frustrated while waiting for a visit due to lack of clear and effective information and hints. When combined with pain and fear, it triggered aggressive behavior towards the staff. Designers prepared a graphic system which com-

39 www.welldone.co/pl/o-fundacji.html (06.02.2018)

40 Michał Stefanowski, *Dobre rzeczy*, „2+3D”, no 35, Kraków 2010, p. 90-102

pic. 46
Foundation Solar Power
solar furnace / 2011

il. 47
Agnieszka Wiczuk for WellDone
Christmas tree candlestick,
candlestick christmas tree
/ 2009

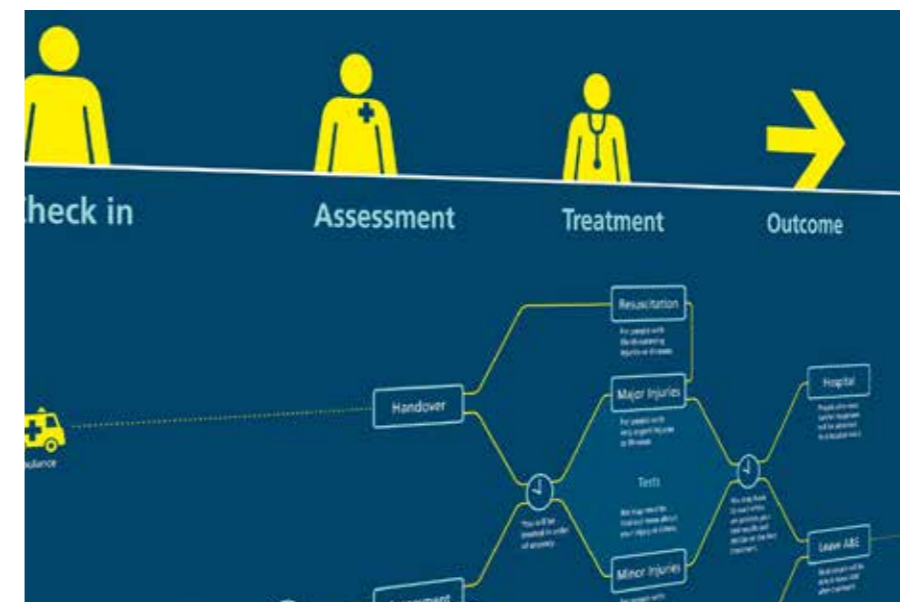
pic. 48
Klaudia Kasprzak for WellDone
Cable-eater / 2014

municated essential information concerning the wait time. Considering needs of bedridden patients, some infographics were placed on the ceilings ⁴¹ (pic. 49-51).

Another interesting example of implementation of graphic design in health for the disabled are realization of a Portugese designer, Rita Maldonado Branco. Inspired and concerned about the state of health of her grandparents the designer created a card game for persons with dementia. The game was designed to stimulate recognizing family members by placing colours and patterns on them to reflect the degree of family relationship. Taking into consideration the elderly people's visual impairment the designer used large typeface and distinct contrasts (pic. 52-54). Rita Maldonado Branco has also designed a book for patients with Alzheimer's disease. She had one leading idea while creating the book – to facilitate communication and conversation about the relatives. The author asked the member of her close family to write letters to the patient and included them in the book, underlining names and words which could bring back memories. Format, layout along with font were carefully selected for meet the preferences of the aged patients⁴² (pic. 55, 56).

pic. 49-51

PearsonLloyd
graphic communication in hospitals
/ 2012

41 www.designcouncil.org.uk/search/site/A&E?search_only=1. (09.06.2016)

42 www.cargocollective.com/ritamaldonadobranco. (09.06.2016)

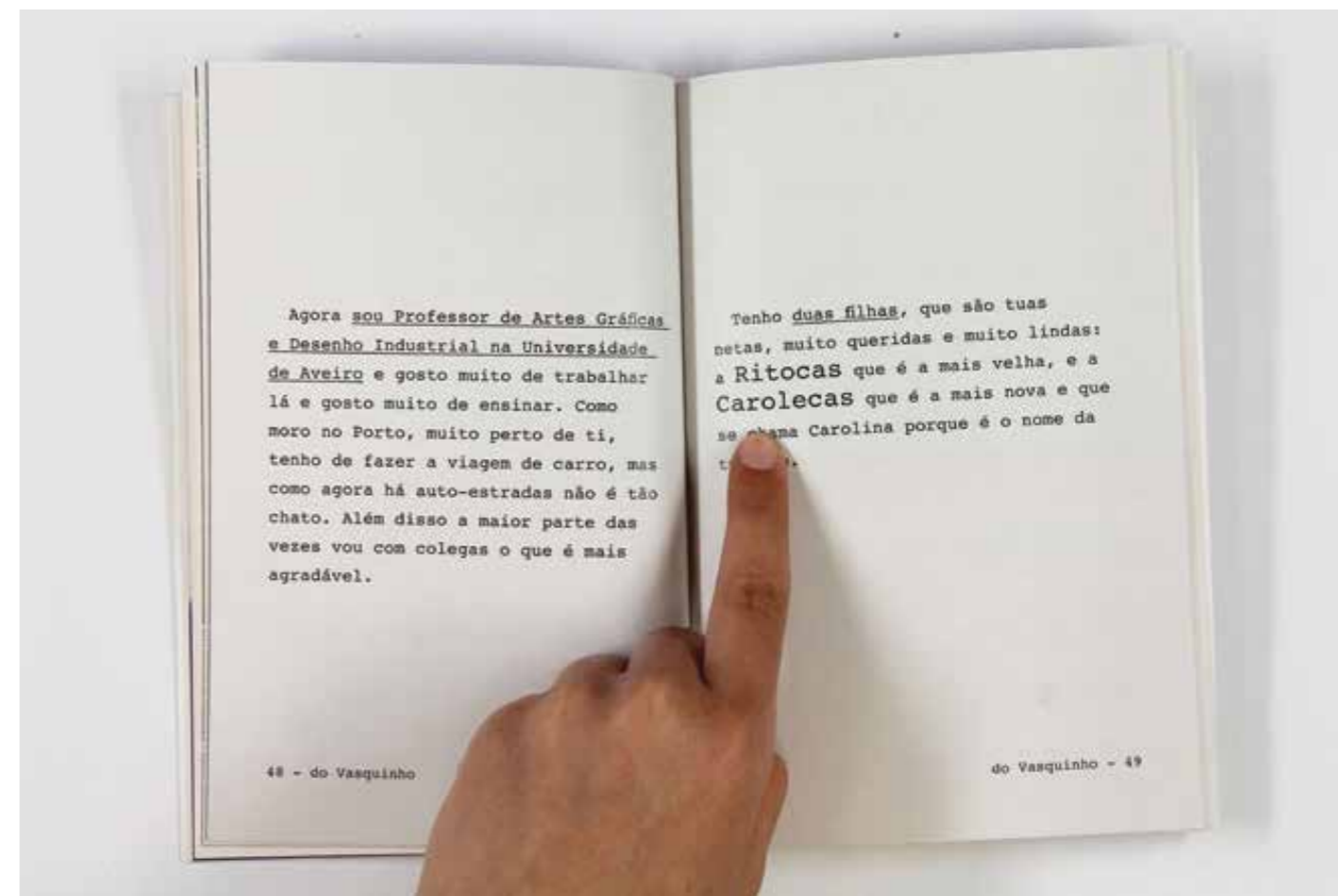
pic. 52-54

Rita Maldonado Branco
card game for persons with Alzheimer
/ 2012

pic. 55, 56

Rita Maldonado Branco
book for persons with Alzheimer / 2012

SUMMARY

Seeking and researching the development and impact of design and social design I was expecting projects which would be 'characteristic' for social design considering the rule of *empathize* above all. Obviously, there are more and more empathic solutions, which help and raise the standard of life, facilitate certain functions. These projects had their origins already in 1970s, which I described in the first chapter of my work. I presented achievements of designers whose design career and concepts for design and user influenced consciousness of subsequent generations of designers. My choice is certainly subjective. While selecting designers my ambition was, first of all, to highlight innovation not of the projects as such, but the design process which put the user in focus. Looking at those projects today (some of them were realized nearly a century ago), I cannot help the feeling that they are still impressively up-to-date and modern. It testifies to the fact that it is not the form, but the function makes good timeless design.

Projects in *deep need* spirit in 21st century are the core of good design for designers and become ever more common, while the care for an ideal form is being superseded by substance and usefulness (solar furnace of *Solar Power foundation* or stove *EzyStove*). Hardly anybody is surprised nowadays by ill-favoured products which, in spite of or perhaps thanks to their doubtful attractiveness, save lives or can positively impact its quality.

Another current attracting attention in the current design world is awareness of locality and production. Producers (chiefly foundations) increasingly frequently hire excluded people giving them opportunity to return to social life (*Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”*). In addition, the production process is more willingly moved to the location where it provides jobs for the needy, thereby reducing the transportation costs (*Solar Power foundation*).

Another trend that I noticed and described is **Up-cycling**. In contrast to fashionable recycling which is not so ecological as it appears at first sight, the actions of this movement give objects their second life. In the current era of overcapacity and overproduction consumers are becoming increasingly more conscious users. They try to reduce the number of articles they possess and when some object shows signs of use and wear or damage they repair or improve it or change their function to continue its usefulness. Nevertheless my thorough attention was attracted to grass-roots movements, which somehow result from contemporary times. Digitalization, internet societies, technological development and access to tools and workshops marked a new way in social design. They provide users with freedom, but at the same time, they disturb the existing order and hierarchy in the designer-consumer relation. Nowadays, as never before, the consumer's role is most remarkable because they gain more leeway and thereby can influence the project or service. **Open Source** and **Open Design** movements, which are relatively new and still remain marginal, introduce new order, undermining the linear and hitherto steady design-production processes.

The time we live in brings constant and rapid changes, when designers are not able to closely follow evolving human needs. Thanks to **Open Source** and **Open Design** the user can modify the project to suit their own needs become its co-author. However, it is not an accidental user. To improve or modify the project, one must be at least as knowledgeable and skilled as the project's author. Therefore,

there is no place for amateurishness or ignorance here. To participate in the designing processes the consumer has to upgrade their skills and qualifications. A question arises here about the role of the designer and his place in the design-production process. In my opinion, the role of the designer will be neither depreciated nor trivialized. The designer will continue to inspire certain actions and generate creative ideas. Even more than in the past the designer will plan the design process and further life of the product. Thanks to open and free licences the design author will have opportunities to share effects of their work. Improvements and modification can act as additional inspiration and mutual complementing one another may develop the product in a thoroughly unexpected direction. Movements of open format shorten the distance between the designer and consumer, who can come into possession of the author's product without any financial capital.

It seems to me that social design despite dynamic changes and technological growth still has the same goals as half a century ago. It is constantly focused on the user and social problems. Possibilities offered by the interactive user help to manage the design process, thereby the product is even better suited to the need of the user-consumer.

DESCRIPTION OF THE PRACTICAL PART

The practical – designing part of my work consists of three therapeutic cook-books for preschool children, and focuses on 5- and 6-year-olds. The books were prepared with computer technique by means of using graphic programs *Adobe Illustrator* and *Adobe InDesign*. Each book is square in format of 20 centimetre sides and is printed the digital method on *Amber Preprint* paper of basis weight 120 gm by *Arctic paper company*. The paper is laminated with paperboard of 1 mm and the lot is spiral-bound with the thick, black spring. These solutions make the book more durable (it is ensured by thick, stiff cards) and easy to use (after opening the book the spring prevents it from closing and it is not necessary to hold cards, which often disturbs cooking or preparing a dish). Each book has twenty pages including the cover. In order not to disturb the readability or distract little users the range of colours has been reduced to four: yellow, red, pink and green, which are entered in Pantone colours as: Pantone Yellow, Pantone Warm Red, Pantone 217, Pantone 802, which were converted to 4-channel colour system due to the printing technique. The colours are applied in the whole scale of their saturation.

I named the book series *OMOM* and they have this logotype consisting of 'fat' thick minuscules ordered in a block, static shape. To build the logotype I used monospaced font *Anja Eliane*, whose letters are rounded and 'fat'. They resemble children's full bellies and perfectly matched the character of the publication. The logo on each book has a slightly different form. I played with the first letter

‘o’, which appetizingly refers to a grocery product: orange, doughnut or nibbled cake. Thanks to this action, the static form of the logotype is slightly disturbed and made more dynamic.

Each book has a title referring to food, *Kąski (Cuts)*, *Gryzki (Bites)* and *Frykasy (Goodies)*. Each of them has one dominating colour. It is yellow on *Kąski (Cuts)*, pink on *Gryzki (Bites)* and red on *Frykasy (Goodies)*. For the title and logotype extension (who claim is: a therapeutic book for children) I used *Aeroport* font designed by the duo Gayaneh Bagdasaryan and Vyacheslav Kirilenko in 2017⁴³. This typeface is designed characteristically for German, geometric monospaced fonts and Swiss neo-grotesques. Its low small capitals make the font fit the page and give it a slightly childlike spirit. The covers present children’s faces treated in a minimalistic and synthetic way. They are made of simple flat geometric figures where the focal, main part is the circle. There are vector illustrations filled with flat colour. The children (their faces) on the covers are doing various activities which refer to the games presented in the books. The cover of the book *Kąski (Cuts)* displays a girl licking a lollipop, the cover of *Frykasy (Goodies)* shows a boy puffing his cheeks to blow, and the cover of *Gryzki (Bites)* presents a girl drinking with a straw. Besides vector graphics I used a variety of hand-made ‘scribbles’, which were later scanned. They add warmth and introduce dynamics to uniform and very simple graphics. The texture of ‘scribbles’ contrasts with the passive background and enlivens the composition. This contrast is about “juxtaposing elements of extremely opposite qualities”⁴⁴. The scribbles also refer to spontaneous childlike drawings. The contents of the books are designed understandably and lucidly. The first spread explains the purpose of the *OMOM* book series. They explain the icons used at every recipe, which aim at: exercising speech articulation, fine motor skills, proper breathing, concentration of attention and touch and sensory system. The next two spreads describe

43 www.myfonts.com/fonts/brownfox/aeroport/ (13.02.2018)

44 H. Hohensee-Ciszewska, *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976, p. 89.

dishes in order of appearance, considering their therapeutic action. The goals and comments to be taken into consideration by parents are also presented here.

The middle parts of the books are set with monospaced fonts. This time it is *Campton*, which is used for the titles and larger typography. This font was designed by *FontFabric* studio in 2014⁴⁵. It is an unconventional typeface based on the first sans serif fonts from the early 20th century. Its character was inspired by fonts *Gill Sans* and *Johnston Sans*, combining these typefaces with contemporary character. Another font which has a much longer history than the previous one is *DIN Pro*. This typeface is used in shorter texts, mainly descriptions of the recipes and types of exercises at the beginning of the books. The *DIN* font is widely used in traffic markings, public administration and technical applications. It was defined and designed for the *German Institute for Standardization (Deutsches Institut für Normung)* in 1931. In origin, it was created for industrial purposes. Due to its high clarity and modesty of form, *DIN* became popular and broadly applied⁴⁶. Despite the passage of time it still looks both very modern and noble.

The subsequent spreads present the recipes. The left page is a picture showing the effect of the recipe or its characteristic element. The pictures usually combine expressive childlike scribbles with a static vector graphic placed on the flat background colour.

The right page of the spread shows the child the tools and ingredients needed to prepare the dish. The tips for the recipe are also presented there. First and foremost, we find out which senses are stimulated in a given recipe. The remaining information concerns more practical information, e.g. how long it takes to

45 www.fontfabric.com/campton-free-font/ (13.02.2018)

46 www.wikipedia.org/wiki/DIN_1451 (20.12.2016)

prepare the dish, how many portions we make or if the recipe contains gluten ingredients.

The ingredients of the recipe are presented in vector graphics, are contoured and filled with colour so that the child would not be in doubt what the drawing represents. In addition, the products' names are put in writing. The recipes are presented in the style of instructions. One of my major assumptions was to support the child's self-reliance. Non-alphabetic characters seem to me the most appropriate tools for children, who may not read yet. An illustrious example are *Lego* blocks instructions, where only by use of pictures children can be able to build quite complex constructions. In my books, similarly to *Lego* instructions, every action is explained step by step and numbered, because children aged 6 can read the digits easily and the numbers enable to follow successive moves and stages of preparing the dish. The contoured drawings illustrating consecutive actions are realistic. The drawings derive from figurative pictures and leave no doubts as for their meaning. Obviously, they are slightly simplified, free from unnecessary details, which gave their uniformity the highest possible clarity – for the eyes and the meaning as well. The thing signified is visually very close to the real object making the degree of iconicity of the drawings high. The lines applied inside the drawings differ in thickness from the line which outline the whole illustration. The outside contour is thicker, kind of 'closing' the drawing and cutting it off the background. According to A. Frutiger 'the enclosed space is of active importance encapsulated from the page. (...) signs with unenclosed areas tend to evoke abstract perceptions, while enclosed areas awaken memories of objects, are descriptive'⁴⁷.

To make illustrations easy to read I adopted the perspective of the recipient, so the most natural one. The abbreviations are presented in such a way so that the child does not have difficulty in recognizing the meaning of the drawing. The perspective distortion give things the right look facilitating the reception of the

⁴⁷ Adrian Frutiger, *Człowiek i jego znaki*, Wydawnictwo Do, Wydawnictwo Optima, Warszawa 2003, p. 30-31

instructions. To obtain a satisfactory effect, while preparing the dishes I was taking photos at particular stages, checking which short-cuts and hand setup are the most characteristic for a given activity. Following the execution of illustrations I tested clarity and comprehensibility among children. To obtain even more clarity (after suggestions from recipients) I added colour on particular key elements to distinguish them. In addition, to make following the elements trouble-free, I added arrows which indicate directions and signal the next action. At the points which require the parent's assistance (e.g. turning on the oven) there appears a 'master' of instructions, who calls for one of the parents. This is information to the child to ask their parent for help. Another distinction are circles where the particular action is placed. The parents should pay special attention to this action because it is supposed to stimulate one of the child's senses or exercise speech articulation or small motor skills.

The series of therapeutic cookbooks was designed for preschool children who are to attend school. These cookbooks can be used only for preventive treatment, namely to develop psychomotor and articulation actions, but most of all (after prior diagnosis by a specialist) they can support the therapy. "The term therapy (from ancient Greek *Therapia* – treatment) is widely understood as any form of help to the patient, and its goal is to eliminate or relieve a disorder. The term, originally related to medicine, has become a perennial term in psychology, logopaedics, pedagogy, sociology and part of terms such as: psychotherapy, speech therapy, social therapy, pedagogical therapy. From the viewpoint of those sciences, the term denotes a system of action applied not only to afflicted people, but also to persons with disorders or in difficult situations and seeking solutions to their trouble, and also to persons who remain in the area of social pathology"⁴⁸.

⁴⁸ T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, *op.cit.*, p. 250

The ambition of the publication was to create optimal conditions which could be supportive in leading a therapy and convalescence and assistance in developing and shaping the skills needed to function in the family, school or among peers. The exercises in the books take into account some pedagogical principles needed to achieve therapeutic goals. These principles are an integral part of didactic-educational processes and they are presented below:

PRINCIPEL OF PERSONALIZATION.

Exercises can be adjusted to the individual needs of the child. Depending on the disorder or psychomotor development of a little patient, parents can modify or support the child in doing exercises.

PRINCIPLE OF SMALL STEPS.

Parents can gradually increase the level of difficulty of exercises and match them to personal capabilities of the child.

PRINCIPLE OF PREVENTING MISTAKES.

Thanks to proper preparation of the workstation the parent can impact the child's performance and prevent potential mistakes or setbacks.

PRINCIPLE OF LEADING TO TASK COMPLETION.

This principle is about giving minimal help to the child and strengthening their motivation⁴⁹.

The exercises interpreter and presented by me in *OMOM* series stress the general development of the child. Through play, cooking and eating together the child accomplishes various tasks. Their forms do not rely on tedious and discouraging repetitions of activities or syllables, but they are an unnoticeable part of the play which everybody can join in. Playing is a natural form of the

⁴⁹ *Ibidem*, p. 252-253

child development and education and is a fundamental form of its activity. The exercises in the book perfectly capture this relationship introducing additional motivation while creating the final product, that is a treat. Since the child does not feel to be taking part in enforced therapy they do not feel stigmatized or excluded (e.g. from family life). Quite the opposite – cooking together, even the simplest dishes, brings people closer together. Another significant aspect of this series is emphasis put on children's self-reliance while reducing the parent's intervention to the minimum. Living under the pressure of time, parents often hurry children up, eventually doing this for them and depriving them of facing the challenging task on their own. It ultimately results in growth of helplessness and inability to accomplish the simple, easiest tasks by preschool children, which in turn leads to lack of self-confidence later on. The exercises in the book aim to develop a habit in children to use kitchen utensils and cutlery on their own and to build faith in their own capabilities and practice self-service operations.

The graphic form differs considerably from typical educational aid for children this age. Obviously, there is an increasing amount of visually attractive therapeutic books dedicated to preschool children on the market. The majority of them, however, use infantile, overtly sweet illustrations. My books offer simple, clear style which enjoyed warm positive reception of children during the trials. They also smoothly realized consecutive stages of instructions.

The selections of recipes, mostly of snacks and sweets, was consulted with small users as well. The recipes follow healthy diet rules without trying to cater for obvious kids' preferences. The dishes are very simple, it takes 10-15 minutes to prepare them, therefore children are capable of concentrating and preparing them on their own. The recipes in the book are to stimulate children's senses and improve articulation tools and small motor skills. When preparing the dishes eye-hand coordination and ability to focus and paying attention is

also exercised. Each of the books has an introduction where the icons and recipes are described.

INTRODUCTION:

The right motor development in the preschool age is important for the child general development and psychophysical functioning. The research confirms correlation between the child motor development in the preschool age and the speech articulation development.

ICONS:

Speech articulation exercises:

Speaking is a base of our communication in everyday life. That is why it is so important to pay attention to the right articulation from the early childhood. The proper speaking technique, clear diction facilitate coping in everyday life at school, but also helps to make friends with peers and makes communication with adults easier⁵⁰.

Small motor skills:

Speaking about motor skills we mean physical fitness. Small motor skills are coordination of the hand and fingers. Their proper development is critical due to its writing function. Ability to perform actions related to movements are fundamental in spatial orientation and eye-hand coordination⁵¹.

50 www.spbudziwoj.itl.pl/glowna_pliki/lewa_pliki/publikacje_pliki/publikacja_38.htm
51 www.zsi1katowice.pl/phocadownload/Publikacje/AJS_zbior-cwiczen.pdf (16.01.2018)

Proper breathing

Breathing is a natural reaction, physiological function essential for living. It is also related to speaking because we create sounds thanks to breathing. Unfortunately, an increasing number of children breathe incorrectly using the so-called shallow chest breathing track⁵².

Practising concentration

Concentration is an ability to focus and sustain attention on specific actions and tasks. It is necessary to execute various kinds of action. Concentration develops gradually in the course of life: for little children, focus is involuntary (they are not aware of it, their attention is attracted by e.g. noise or an object in motion). The directed focus develops from around the third year through preschool and early school period. It enables to purposefully focus, observe and execute the most important tasks in a given point of time⁵³.

Touch and sensory system

The proper sensory system is crucial for the right development of the little human. It enables to distinguish and put stimuli in harmonic order. Skilled interpretation of impulses and reaction to them is one of the fundamentals for regular development of speech articulation, emotional sensitivity or mobility⁵⁴.

After the introduction I described every exercise and goals and comments which should be noted by the parent.

52 www.dziecisawazne.pl/wdech-wydech-czyli-o-prawidlowym-oddychaniu-u-dzieci-zabawy-i-cwiczenia-oddechowe/ (16.01.2018)
53 www.dziecisawazne.pl/koncentracja-uwagi-to-umiejtnosc-ktora-warto-cwiczyt/ (16.01.2018)
54 www.edukacja.edux.pl/p-35071-metody-pracy-z-dziecmi-niepelnosprawnymi.php (16.01.2018)

THE BOOK BITES / descriptions of exercises and comments**Home-made ice-creams.**

GOALS	COMMENTS
practicing mobility of the tongue tip	Exercise inadvisable in case of interdental lipping
tongue tip elevation exercises	licking ice-cream with tongue tip
tongue tip mobility exercises	then we warm it up by touching the palate
sensitizing the tongue tip and hard palate	the child can blow and puff at the ice-cream while eating
practicing visual perception / visual memory	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
increasing lung capacity	
diaphragmatic breathing exercise	
developing ability of inhaling fast and fully, while exhaling slowly	
differentiating between inhalation and exhalation	

Cookie monster

GOALS	COMMENTS
practicing visual perception / visual memory	letting children act on their own
concentration exercise	
eye-hand coordination exercise	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
epicritic touch development	

Fruit rockets

GOALS	COMMENTS
practicing visual perception / visual memory	letting children act on their own
concentration exercise	
eye-hand coordination exercise	

movement control

precision grip exercise

hand and fingers movement control

coordinated use of both hands

learning different textures

learning varied temperatures

epicritic touch development

THE BOOK GOODIES / descriptions of exercises and comments**Colourful chips**

GOALS	COMMENTS
practicing visual perception / visual memory	letting children act on their own
concentration exercise	the child eats vegetables and fruit biting them off with front teeth and crushes them with grinders
eye-hand coordination exercise	when chewing the child lips are closed and the lower jaw makes circular movements
movement control	for smaller children scissors should have rounded tips
precision grip exercise	scissors need to be sharp
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
epicritic touch development	
bilateral integration activity	

VOODOO sticks

GOALS	COMMENTS
practicing visual perception / visual memory	letting children act on their own
concentration exercise	
eye-hand coordination exercise	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
epicritic touch development	
touch perception development	

Crispy balls

GOALS	COMMENTS
tongue tip mobility exercise	letting children act on their own
tongue tip elevation exercise	the child open mouth and eat chickpea with the tip of the tongue, like a lizard
stretching and relaxing tongue tip exercise	
concentration exercise	
practicing visual perception / visual memory	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
touch perception development	
epicritic touch development	

BOOK BITES / descriptions of exercises and comments

Home-made granola

GOALS	COMMENTS
practicing visual perception / visual memory	letting children act on their own
concentration exercise	
eye-hand coordination exercise	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
touch perception development	
epicritic touch development	

Shake it

GOALS	COMMENTS
strengthening throat muscles	letting children act on their own
strengthening lips and cheeks muscles	the straw is held by lips, not by teeth
extending inhaling phase	the straw is held right in the middle of lips

Practicing visual perception / visual memory	the child drinks through a straw
concentration exercise	the child makes bubbles in the drink
eye-hand coordination exercise	letting children act on their own
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
Coordinated use of both hands	
inhaling phase adjustment	
Strengthening breathing muscles	

Power balls

GOALS	COMMENTS
Practicing visual perception / visual memory	Letting children act on their own
concentration exercise	
eye-hand coordination exercise	
movement control	
precision grip exercise	
hand and fingers movement control	
coordinated use of both hands	
learning different textures	
learning varied temperatures	
touch perception development	
epicritic touch development	

While selecting the recipes and thereby exercises, I was able to learn about the functions of organs participating in speech articulation, understood as expressing vocal elements. They are: the respiratory system, phonatory system and articulatory system. A good deal of exercises is devoted to stimulating and correcting lips and tongue. Thanks to their proper functioning we are capable of articulating correctly many sounds. While thinking about recipes and exercises I used charts on articulatory motor skills, which demonstrate functionality of those articulation tools. They clearly show what exercises should be easily executed by late preschool children. These tasks could be interpreted as logopedic preventive therapy, using play to care about speech articulation tools (fig. 01).

1		sticking out and hiding the tongue into the mouth	1		clenching lips
2		lowering the tongue on the chin, raising it to the nose	2		covering the bottom with the top lip
3		putting the tongue in the corner of the mouth	3		covering the top lip with the bottom lip
4		narrowing the tongue (narrow tongue - arrowhead)	4		moving closed lips to the sides
5		spreading the tongue (wide tongue - blade)	5		pursing and pouting the lips
6		raising the tongue to the palate	6		shaping lips partly open
7		raising edges of the tongue	7		whistling
8		shaping the tongue into a spoon	8		puffing up cheeks
9		licking lips while the mouth is open	9		vibrating lips
10		raising the tongue to the palate	10		moving the air inside the mouth
11		tongue clicking	11		smacking lips
12		pushing up cheeks with the tongue	12		snorting

fig. 01⁵⁵

The other important exercises in the books are supportive tasks which develop the proper breathing. The respiratory system provides us with oxygen needed for life. Breathing is involuntary so we do not think about it. To speak, however, we need “rational breathing, which gives optimal vocal capacity and prevents tiredness. It enables to supply the organism with sufficient amount of oxygen and free use of the whole respiratory apparatus”⁵⁶. Taking into consideration increasing trouble with breathing in children, I included proper breathing exercises in the books

„The objective of breathing exercises is developing:

- proper or full diaphragm breathing
- long exhaling phase (controlled exhalation)
- steady exhalation effort
- economic use of inhaled air
- ability to synchronize breathing pauses (necessary to take the air – breathe in) with the statement.

In the course of the exercises we take efforts to develop the habit of breath support (appoggio). The breath support (appoggio) is defined as a way of breathing where during the exhaling phase the chest remains in the inhaling position for 6-8 seconds while the diaphragm loses its tension and slowly rises upwards. The breath support enables to extend the exhaling phase. The extension of the exhaling phase enables longer phrases without particular effort and without reducing clarity of statement”⁵⁷.

The exercises, apart from supporting the above articulatory and respiratory tools, give aid to psychomotor development of the child. “Development of the child psychology takes place not only in the areas of cognitive (intellectual), but also executive processes”⁵⁸. They are closely interrelated and thanks to them the man works out his relations with the outside world. Psychosomatic development is a process (a sequence of progressive changes) where the motor growth is directly connected with psychic development. The exercises in the books aim to support both areas of psychomotor development: small motor skills, non-verbal reasoning, speech articulation and social skill development). The small motor skills exercises provide the child with new skills, strengthening faith in own skills and encourage to overcome difficulties. Skilled and coordinated use of hands and fingers impact the child self-service activities⁵⁹.

⁵⁵ based on the figure, E. M. Minczakiewicz, *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*. Wyd. Naukowe WSP, Kraków 1997, p. 210.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 33.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 33

⁵⁸ T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, *op.cit.*, p. 225

⁵⁹ Anna Franczyk, Katarzyna Krajewska, *Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010, p. 57. (e-book)

Visual perception and eye-hand coordination are also very important areas stimulated by the exercises. Visual perception is an ability to distinguish and vary visual stimuli and interpret them. Perception develops from the holistic and polysensory processes to analytical observance. A suitable visual perception level provides the child with an ability to combine, notice and interpret varied visual phenomena and appropriate reaction and response to them. Proper development, memory and visual perception are important in preparing the child to learn to read and write. Visual analytical and synthetic skills impact correct recognition of letters and digits and their use. Supporting these processes is crucial in the subsequent reading and writing skills⁶⁰.

Another goal of the exercises is to stimulate the senses. While preparing the dishes the senses of touch, taste, smell and sight are stimulated. Harmonic development of the senses and their integration enable to distinguish different stimuli and information by the child and their subsequent interpretation and reaction to them⁶¹.

While cooking the child touches various surfaces, learns varied temperatures and textures. A wide variety of touch stimuli give opportunities to develop and explore a range of sensual experiences. Taste and smell are another two senses stimulated while cooking. Thanks to them the child can broaden its range of sensations. Apart from preventive-therapeutic exercises the books aim to raise parents' and guardians' awareness as to importance of providing suitable stimuli in the child growth. It requires no complex high-tech equipment nor devices. Simple everyday household chores supported with a feeling of security and fitting motivation offer children new opportunities, experiences and skills while providing new stimuli and activities to treat certain disorders and anomalies.

The practical part, which consists of my three books, is supplemented with an ebook of the whole publication. It gives access to everybody in need and willing

60 *Ibidem*, p. 35. (e-book)

61 *Ibidem*, p. 27. (e-book)

to try out the recipes. The electronic adaptation comes in two forms. The first is dedicated to mobile devices whereas the other is available for printing. It is lacking colour background and colourful fillings to make printing the most economic. As a result, the books gain another therapeutic function: they could be used for colouring.

Social design.

**A series of therapeutic
cookbooks for children**

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulatoryjnej

Wszystkie rodzaje porozumiewania się są gromadzą mowę. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zapewnić warunki do poprawnej artykulacji. Specjalnie właściwej techniki rozszerzenia, wykształcenia wypracowania głosu i całych wyrazów pozwala dziecko swobodnie wyrażać swoje myśli i uczucia. W tym celu warto stosować ćwiczenia karków i rękomałymi oraz rodzime słowa z obrotami i odwróceniami.

motoryka mała

Motoryka mała to zespół umiejętności potrzebnych do pisania i czytania. Bardzo ważnym elementem jest precyzyjne chwytanie i trzymanie pióra. Jeśli precyzyjne chwytanie i trzymanie pióra jest trudnym zadaniem, to może to być sygnałem na temat słabszego rozwoju motoryki małej, który może być związany z niedojrzałością, słabszą koordynacją wzrokowo-ruchową.

właściwy oddech

Oddech jest naturalny, ale należy do niego odpowiednio przygotować. Jest także bardzo ważnym elementem rozwoju i funkcjonowania aparatu mowy. Ciężki oddech może być powodem do niewłaściwego oddechu, co może być powodem do niewłaściwego oddechu, co może być powodem do niewłaściwego oddechu.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnym przedmiocie i zadaniu. Jest to umiejętność, która jest bardzo ważnym elementem rozwoju i funkcjonowania aparatu mowy. Ciężki oddech może być powodem do niewłaściwego oddechu, co może być powodem do niewłaściwego oddechu.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju motoryki małej. Prowadzi ona do wykształcenia bodźców, które są potrzebne do wykształcenia i reakcji na nie. Jest to jedna z podstaw prawidłowego rozwoju mowy, właściwej uwagi i innych umiejętności.

przepisy oraz ich cele

domowe lody strona 04

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie umiejętności czytania i rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów

potwór ciasteczkowy strona 10

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie umiejętności czytania i rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów

owocowe rakiety strona 14

CELE	UWAGI
<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie umiejętności czytania i rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu • wykształcenie umiejętności rozumienia tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów • przygotowanie przepisów

K JAK KASKI

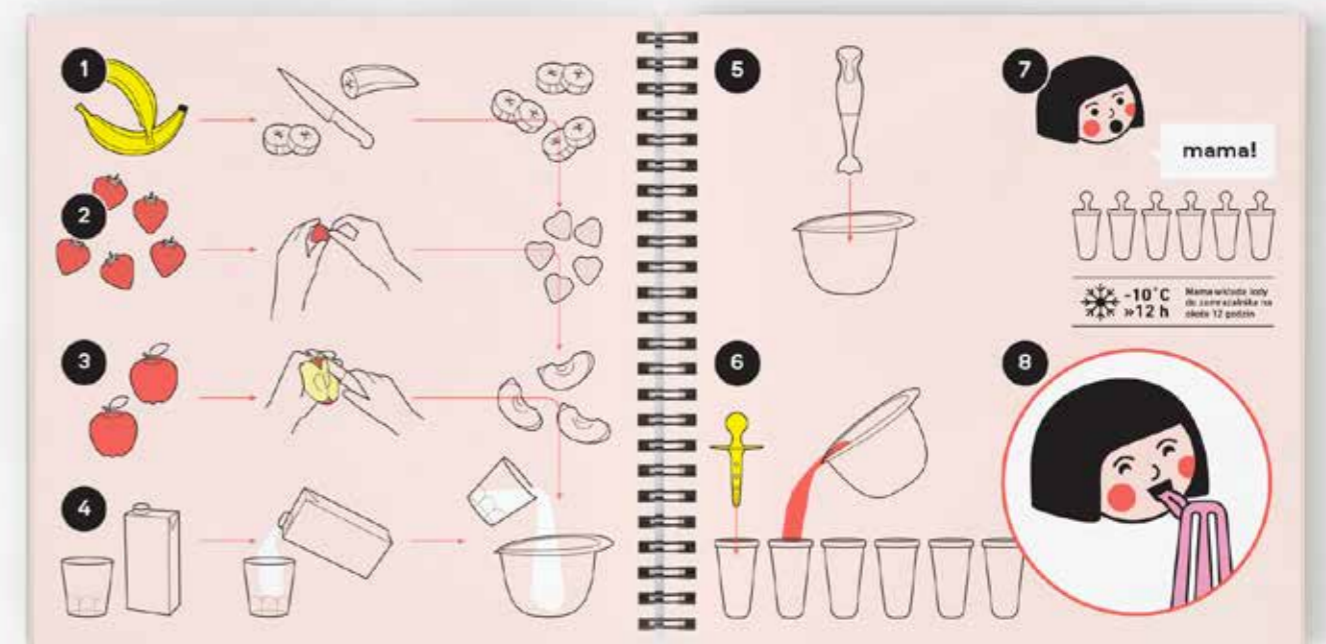
Gdzie ukryta się litera K?

SKŁAWKA, JAKO, HOKA, TRUSKAWKA, CYKA, HLEKO, DZIATECZKO, RAKETA, PATYCEK

k jak kaski

gdzie ukryta się litera k?

skławka, jako, hoka, truskawka, cyka, hleko, dziateczko, raketa, patycek

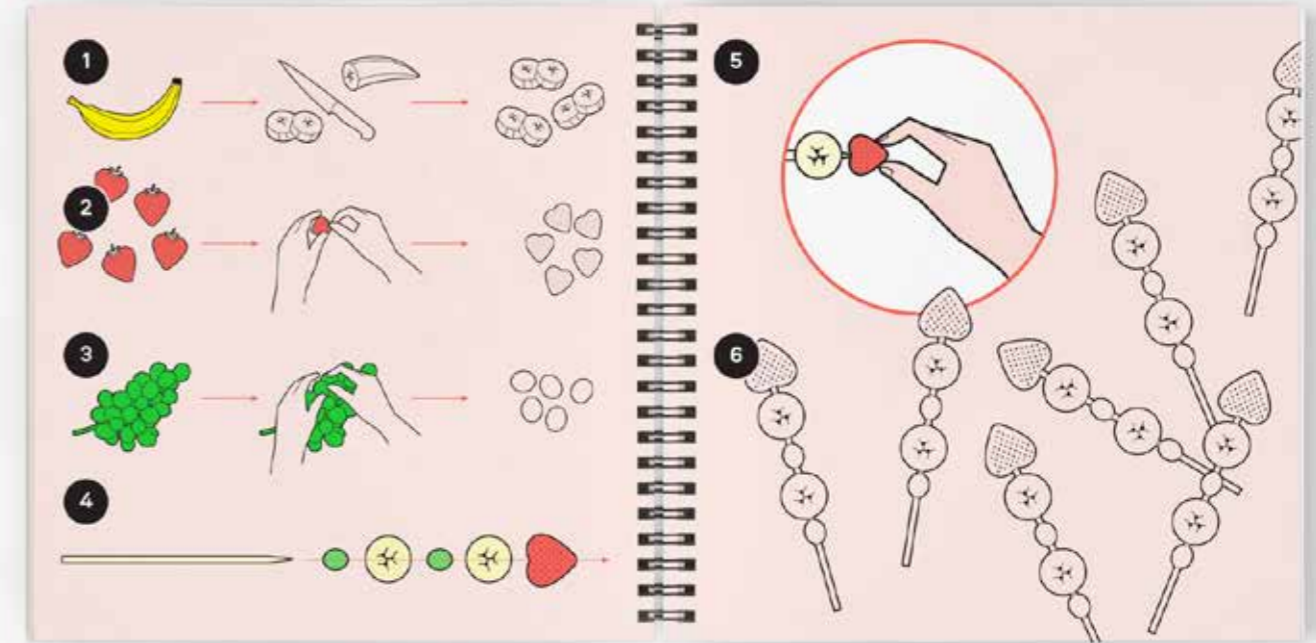
ciasteczkowy potwór

BĘDIEMY POTRZEBOWAĆ

- szklanka płatków owsianych
- pół szklanki surawiny
- łyżka
- 2 banany
- blacha do pieczenia
- widelec
- 2 łyżki masła orzechowego
- papier do pieczenia
- miska

-
-
-
-
-
-
-
-

180°C 15 min. Tęte wkładajcie ciastka na 15 minut do piekarnika

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Wielcy rodzice przekonujemy się za pomocą mowy. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zwracać uwagę na poprawny rozwój. Zapewnienie właściwej techniki oddechu, wyraznie wyrażenie głosek i całych wyrazów pozwala dziecku zdobyć właściwe umiejętności i wypracować prawidłowe nawyki, które ułatwią mu nawiązanie kontaktu z otoczeniem.

motoryka mała

Motoryka mała to funkcja rękoma i sprawność rąk i palców dziecka. Bardzo ważną rolę w rozwoju mała motoryka pełni dla przetrwania i funkcjonowania człowieka. Jeśli przewaga w hierarchii jest dominacją podświadomości, to jest to objawem zaburzeń, takich jak: autyzm, zespół Aspergera, czy ADHD.

właściwy oddech

Oddech jest naturalny, nieświadomy dla ludzi i zwierząt. Jest to proces, który umożliwia życie. Jest to proces, który umożliwia życie. Jest to proces, który umożliwia życie.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupienia i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest to umiejętność, która umożliwia nam życie. Jest to umiejętność, która umożliwia nam życie.

dotyk i sensoryka

Wieloletnia integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju człowieka. Pomaga ona na wypracowanie umiejętności, które są niezbędne w harmonijnej egzystencji. Dzięki temu człowiek może funkcjonować w świecie.

przepisy oraz ich cele

CELE

- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności rozumienia tekstu

UWAGI

- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści

kolorowe frytki

CELE

- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu

UWAGI

- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści

koreczki voodoo strona 10

CELE

- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu

UWAGI

- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści

chrupiące kuleczki strona 14

CELE

- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu
- wyćwiczyć umiejętności czytania i rozumienia tekstu

UWAGI

- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści
- podczas czytania należy skupić się na treści

F JAK FRYKASY

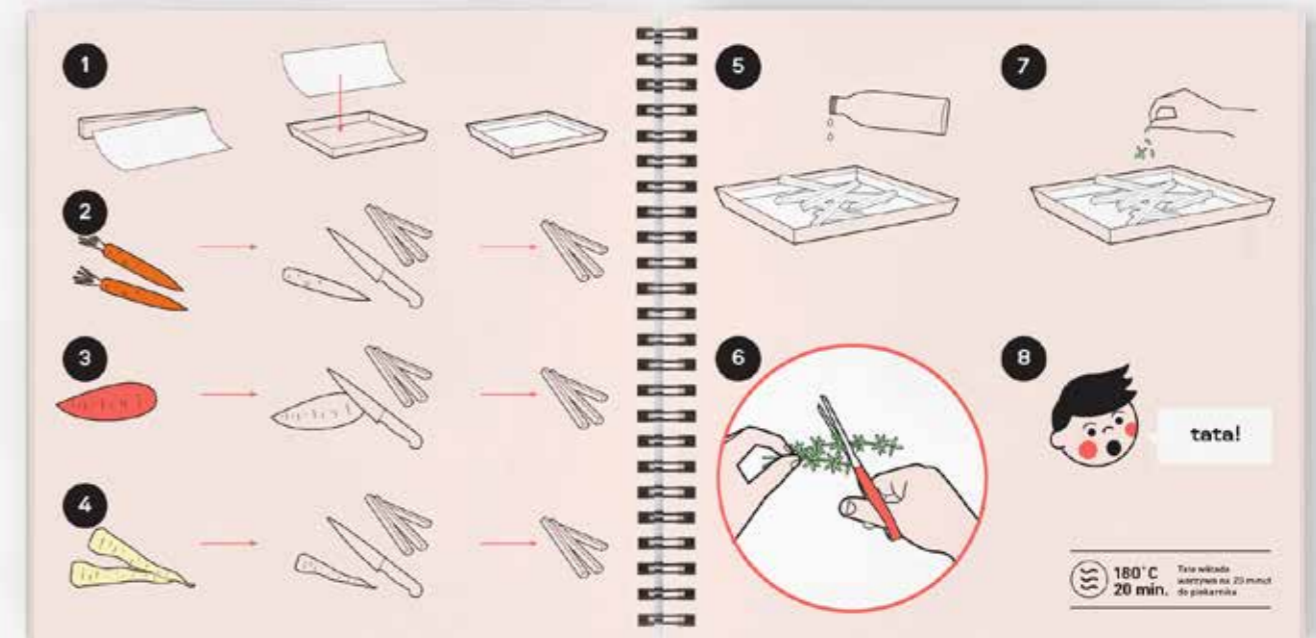
MIKRO
UNOŚLA ŚIE
LITERA F!

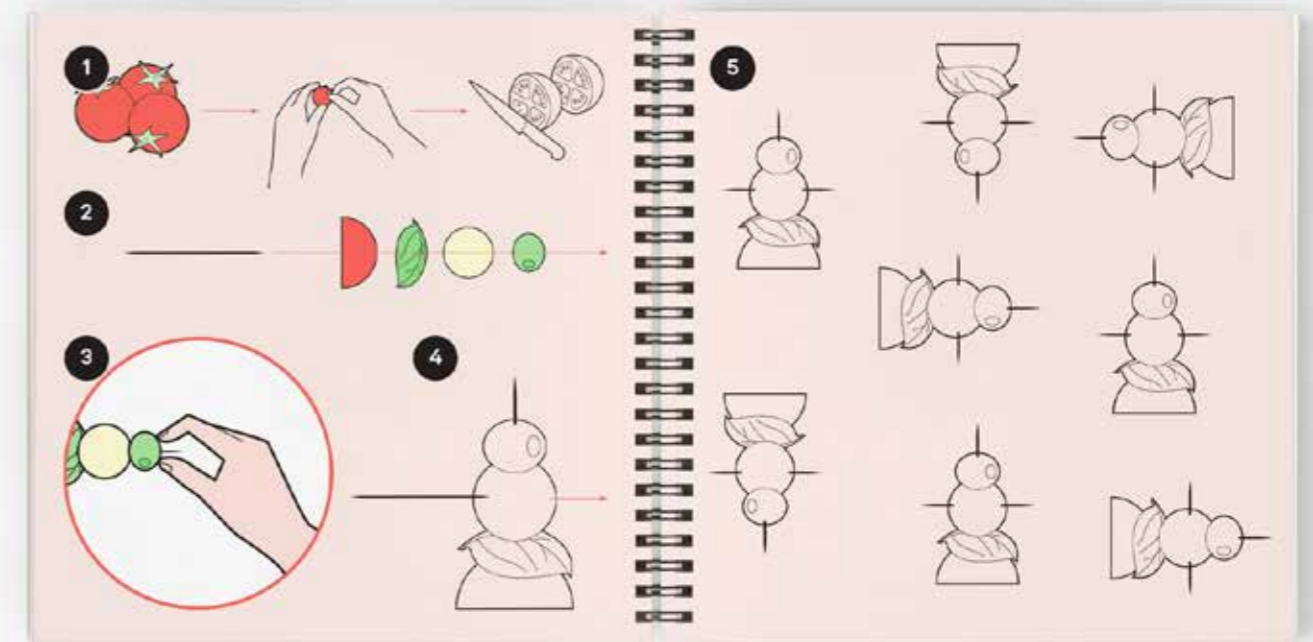
**KONKURSA, FRYTKI, GÓRSKI,
FORENNA, FOTAZKI, KALARIO,
FARDLA, WAŹLEK, KARTOFLE**

g jak frykasy

gita
słowa w
długości

**konkurs, frytki, góry,
forenna, fotazki, kalario,
fardla, waźlek, kartofle**

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Mniejszy rozwój porozumiewawczy wiąże się z powolną mową. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat starać się o poprawę artykulacji. Stawienie ustalonej techniki mianem, wyrażenie wyznaczonego głosem i ciałem wyrażenie powolnie dziecka ustalonej techniki. Nieporozumienia ustalonego i różnic słowno wyrażenie konstatacja i różnic słowno oraz rozpoznanie samej z obrotami ust ustalonym.

motoryka mała

Motoryka mała to linia rozwoju sprawności rąk i palców dziecka. Bardzo ważną rolę w rozwoju jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania małego. Jeśli utrzymać się nie zmieniać jest bardzo ważną podległą do małego gestów i wyrażenia, komunikacji, wyrażenia emocjonalnej oraz korekcyjnej wyrażenia-różnic.

właściwy oddech

Oddech jest naturalny, wchodzi do ciała przez nos i jest głęboki. Jest to także bardzo ważne dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania aparatu artykulacyjnego. Często u młodszych dzieci ma problemy z prawidłowym oddychaniem, często oddychają tak zwanym płytkim tętnem ustalonym.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupienia i skierowania uwagi na konkretnych przedmiotach i zdarzeniach. Jest niezwykle ważna w procesie uczenia się i rozwoju. Koncentracja rozwija się w procesie, w którym dziecko uczy się skupienia, w tym celu życie człowieka, a dzieło młodszych jest to samego skupienia i wyrażenia, przeliczenia i różnic słowno wyrażenie, przeliczenia i różnic słowno wyrażenie, przeliczenia i różnic słowno wyrażenie, przeliczenia i różnic słowno wyrażenie.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju małego człowieka. Pozwala ona na wyodrębnienie bodźców, porządowanie ich oraz układowanie w harmonijną całość. Emocjonalna integracja sensoryczna i reakcje na nią jest jedną z podstaw prawidłowego rozwoju mowy, sprawności emocjonalnej i wyrażenia.

przepisy oraz ich cele

CELE

- przeliczenie ilości składników i ich wartości odżywczych
- wyliczenie wartości kalorycznej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej

UWAGI

- podany przepis jest szacunkowy

domowa granola

CELE

- wyliczenie wartości odżywczych i kalorycznej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- podany przepis jest szacunkowy

shake it

strona 20

CELE

- wyliczenie wartości odżywczych i kalorycznej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- podany przepis jest szacunkowy

kulki mocy

strona 21

CELE

- wyliczenie wartości odżywczych i kalorycznej
- wyliczenie wartości białkowej
- wyliczenie wartości tłuszczowej
- wyliczenie wartości węglowodanowej

UWAGI

- podany przepis jest szacunkowy

g jak gryzki

gdyś się
skryła
litera g?

G

G JAK GRYZKI

GOZIE SIĘ
UNYLA
LITRA G?

rydzeń, granola, gale, wążgron, gromek, męga, rynek, gryfut

g

HODAJ, GRANOLA, GANOC, WINGRON, GADNIK, HANGC, GÓROD, GUSJUT

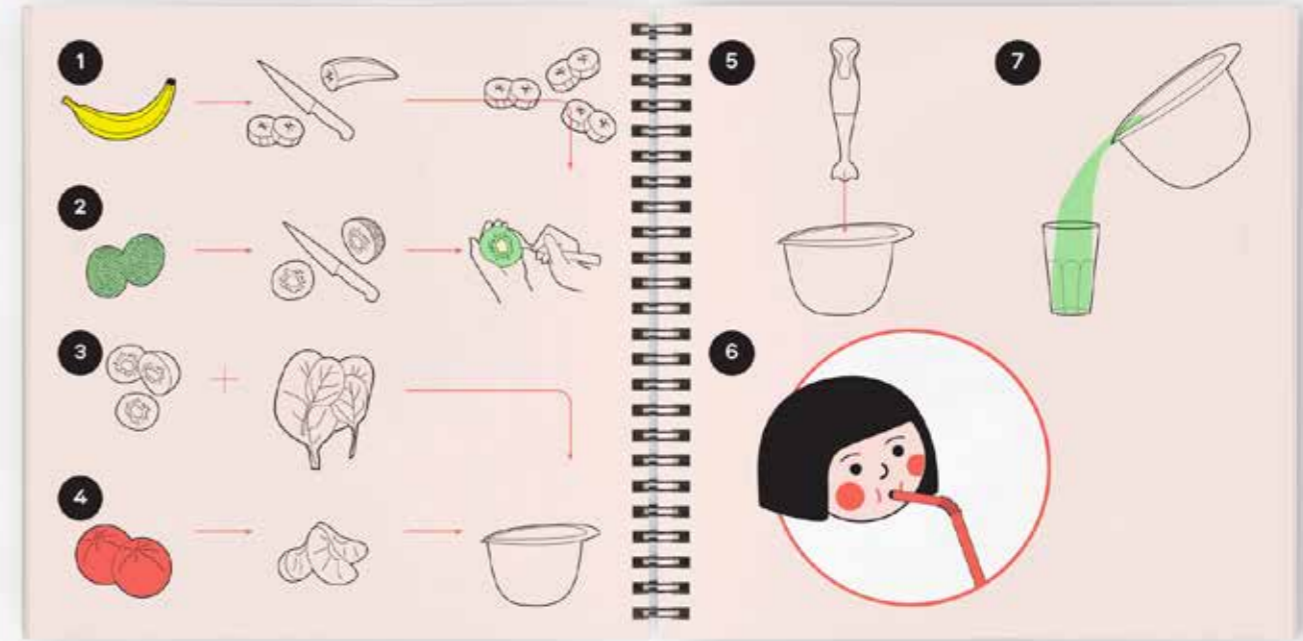
domowa granola

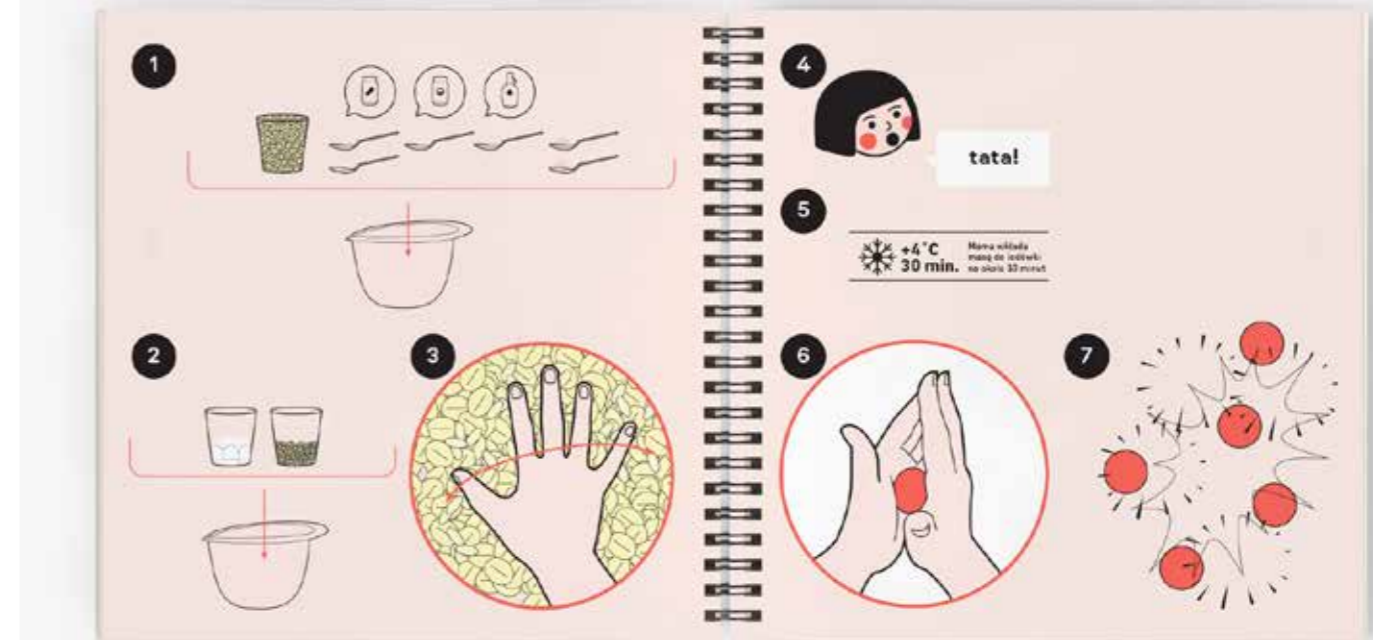
BĘDIEMY POTRZEBOWAĆ

- 0,5 szklanki migdałów
- 0,5 szklanki nasion słonecznika
- łyżka cynamonu
- 0,5 szklanki żurawiny
- 0,5 szklanki soku jabłkowego
- blacha do pieczenia
- 2 szklanki płatków owsianych
- 0,5 szklanki miodu
- papier do pieczenia

1. Przygotuj papier do pieczenia i blachę.
2. Wymieszaj migdały i nasiona słonecznika.
3. Dodaj żurawiny i sok jabłkowy.
4. Dodaj cynamon i miod.
5. Wymieszaj wszystkie składniki.
6. Wyłóż granolę na blachę.
7. Piecz granolę w 160°C przez 15-20 minut.
8. **tata!**

160°C 1h. Tata wlewała granolę na papier do pieczenia. Co 15-20 minut należy przewrócić.

APPENDIX 01**RESEARCH SHEETS
LEVEL OF EDUCATIONAL
MATURITY**

I obtained diagnoses from 84th State Kindergarten in Lodz. Thanks to them I was able to observe the development of children and their skills in their late years in the kindergarten. The tests were conducted in July and December 2017.

The first group from the schoolyear 2016/2017 consisted of 12 children, including 8 boys and 4 girls. There were 5 and 6 year-olds. During the course of the study some of children were absent which somewhat disturbed the final results summery.

The group from the schoolyear 2017/18 consisted of 25 children, including 9 girls and 16 boys. The group consisted of 5 and 6 year-olds and one 7 year-old child, whose compulsory schooling was deferred. In the course of the research one child changed for another kindergarten, and therefore one more child was admitted to the kindergarten under study.

The study was conducted by use of the test sheets for level of educational maturity of the child to start school education – prepared by Podręcznikarnia, educational publishing house.

The diagnoses and indicators of the level of educational maturity helped me choose the exercises for my cookbooks.

Schoolyear 2016/17

NUMBER / NAME OF KINDERGARTEN:
PM 84 ŁÓDŹ
CHILDREN'S AGE
5- and 6-year-olds
NUMBER OF CHILDREN IN THE STUDY
12 children

COLLECTIVE TEST SHEET OF LEVEL OF EDUCATIONAL MATURITY OF THE CHILD

indicator X
absent

indicator A
very well

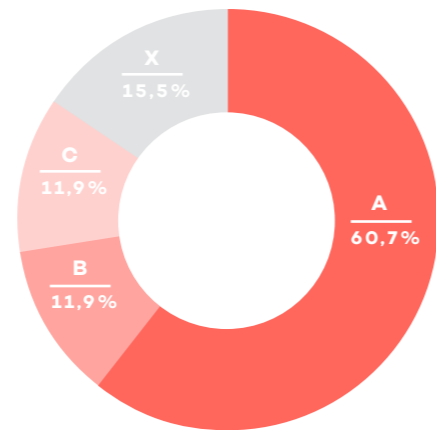
indicator C
average

indicator B
well

indicator D
weak

Indicators of level of educational maturity in socio-emotional development

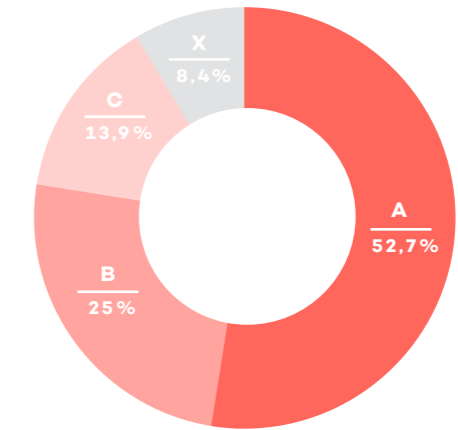
01. Self-reliance

INDICATORS	A	B	C	D
dresses and undresses on their own	8 (66,67%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-
ties shoelaces on their own	6 (50%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
prepares and tidies up their place of work	8 (66,67%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-
organizes their free time for play on their own	8 (66,67%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-
executes tasks on their own	8 (66,67%)	-	2 (16,67%)	-
completes tasks on their own	6 (50%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
attempts to overcome difficulties	7 (58,33%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-

Indicators of level of educational maturity in socio-emotional development

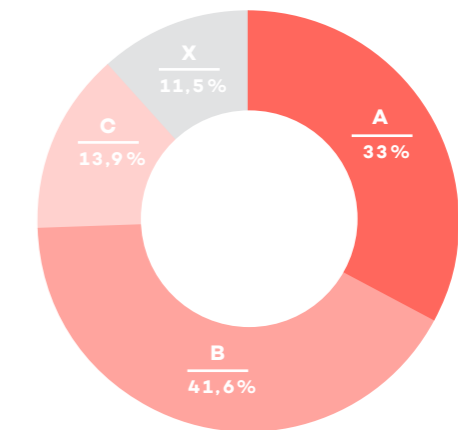
02. Manual skills

INDICATORS	A	B	C	D
makes drawings rich in details	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
places drawing elements all over available space	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
draws along the trawl, draws letter-like figures	6 (50%)	4 (33,33%)	1 (8,33%)	-
contains the drawings in the space marked	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
cuts out elements precisely, along the straight line	4 (33,33%)	5 (41,67%)	2 (16,67%)	-
holds drawing tools property	9 (75%)	1 (8,33%)	1 (8,33%)	-

Indicators of level of educational maturity in terms of cognitive development

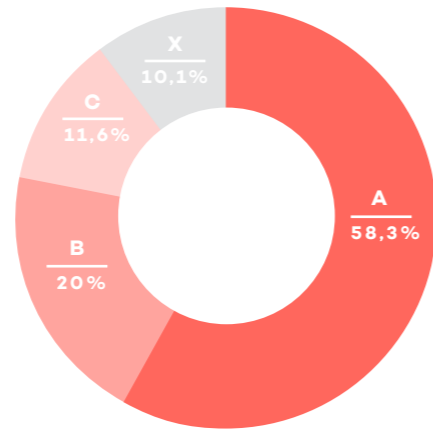
03. Speech articulation

INDICATORS	A	B	C	D
pronounces sounds correctly	7 (58,33%)	2 (16,67%)	1 (8,33%)	-
uses a wide range of vocabulary in varied situations	4 (33,33%)	5 (41,67%)	2 (16,67%)	-
makes proper statements in terms of inflection, grammar and word order	1 (8,33%)	8 (66,67%)	2 (16,67%)	-

Indicators of level of educational maturity in terms of cognitive development

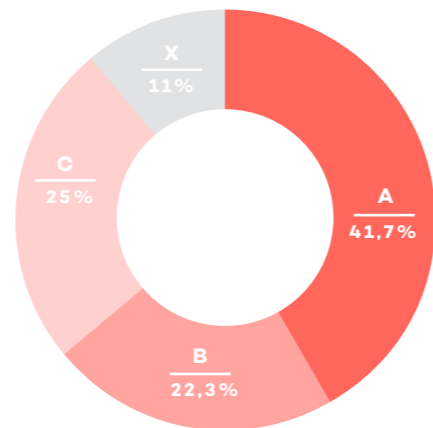
04. Visual perception

INDICATORS	A	B	C	D
precisely imitates shapes and position of items	7 (58,33%)	3 (25%)	1 (8,33%)	-
finds all similarities in pictures	7 (58,33%)	3 (25%)	-	-
finds all differences in pictures	7 (58,33%)	3 (25%)	1 (8,33%)	-
puts parts of the picture together without a model	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
completes all missing elements of the picture	7 (58,33%)	1 (8,33%)	3 (25%)	-

Indicators of level of educational maturity in terms of cognitive development

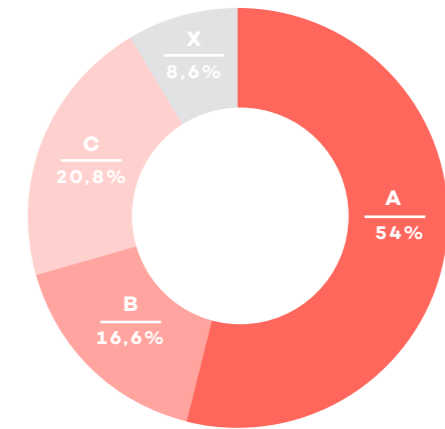
05. Memory and focus

INDICATORS	A	B	C	D
recites short texts, remembering precisely all words	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
correctly executes tasks after listening to the text or instructions	6 (50%)	1 (8,33%)	4 (33,33%)	-
Describes elements of the picture from memory, position of the picture, spatial layout	3 (25%)	4 (33,33%)	3 (25%)	-

Indicators of level of educational maturity in terms of cognitive development

06. Reasoning

INDICATORS	A	B	C	D
links the cause and effect	7 (58,33%)	2 (16,67%)	2 (16,67%)	-
Interpress information communicated by symbols	6 (50%)	3 (25%)	2 (16,67%)	-
justifies their choices	7 (58,33%)	1 (8,33%)	3 (25%)	-
solves brain teasers (riddles, puzzles, teasers)	6 (50%)	2 (16,67%)	3 (25%)	-

50%

Indicator A

22,9%

Indicator B

16,1%

Indicator C

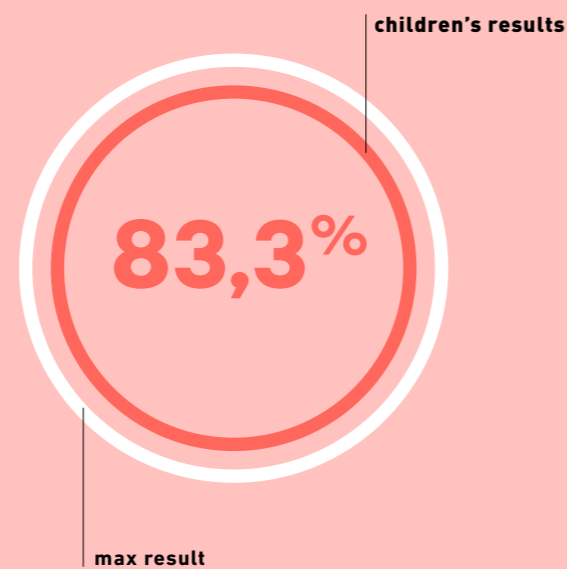
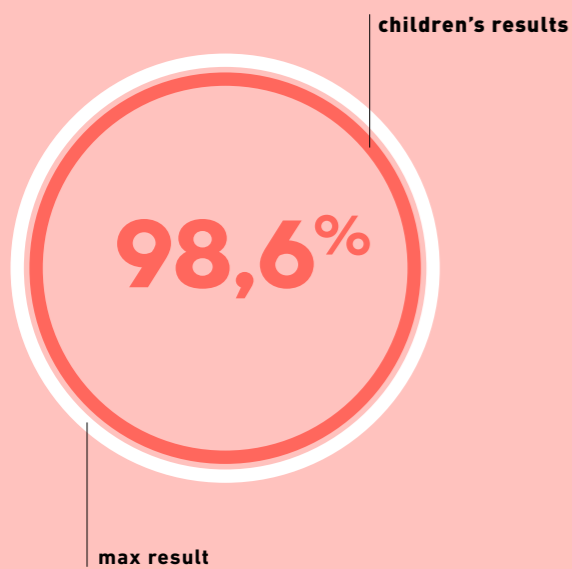
Schoolyear
2017/18

COLLECTIVE TEST SHEET
OF LEVEL OF EDUCATIONAL
MATURITY OF THE CHILD

NUMBER / NAME OF KINDERGARTEN:
PM 84 ŁÓDŹ
CHILDREN'S AGE
5- and 6-year-olds
NUMBER OF CHILDREN IN THE STUDY
12 children

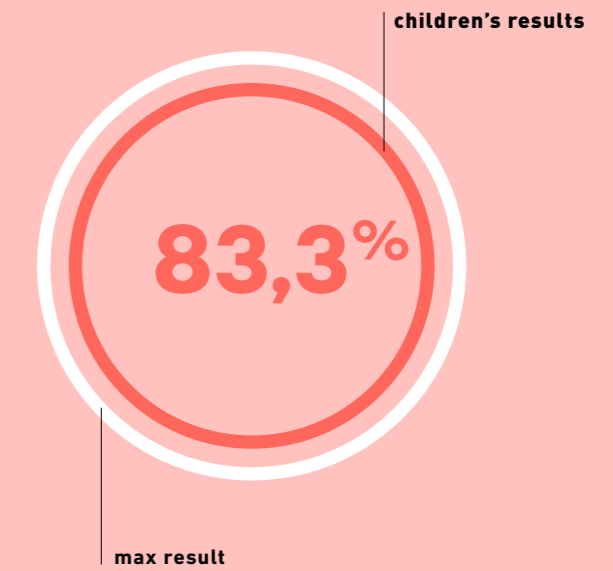
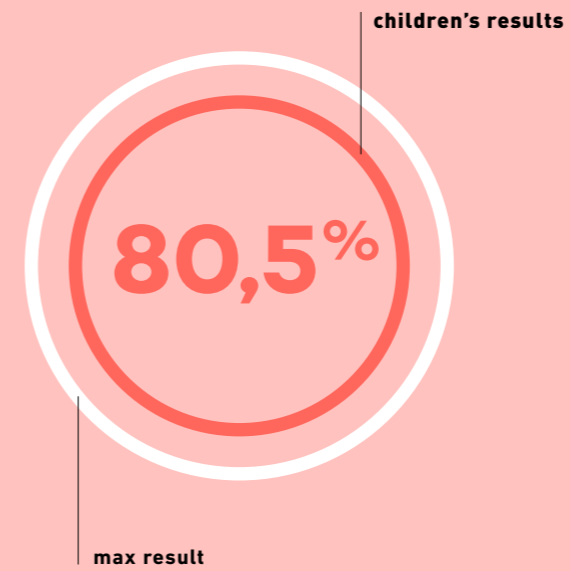
SELF-SERVICE
SKILLS

MANUAL
SKILLS

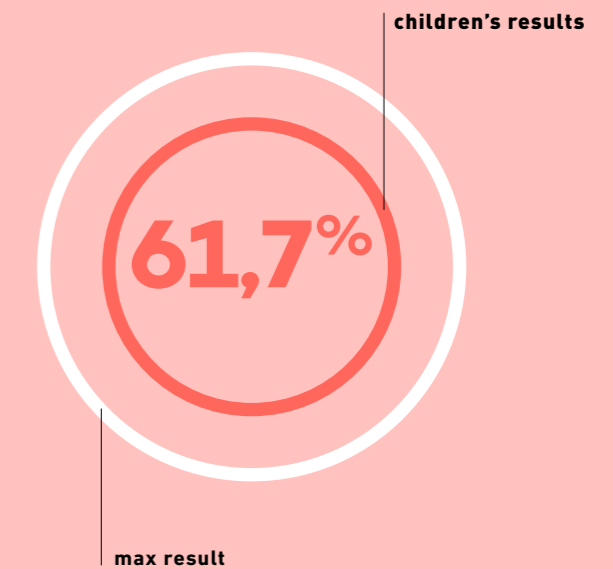
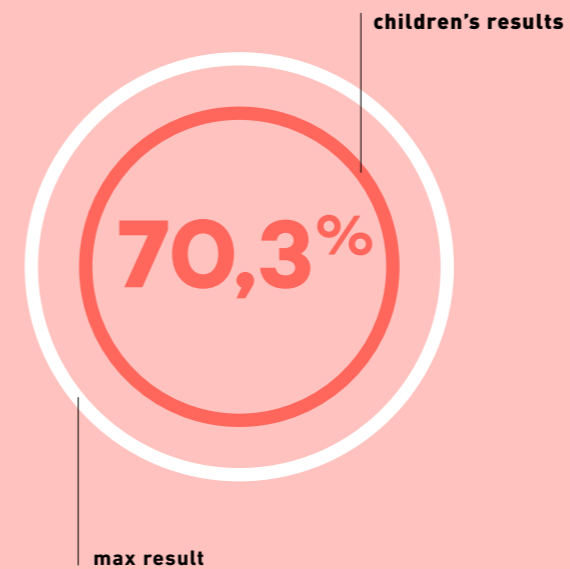
SOCIAL AND EMOTIONAL
SKILLS DEVELOPMENT

SPEECH ARTICULATION
DEVELOPMENT SKILLS

VISUAL PERCEPTION
SKILLS

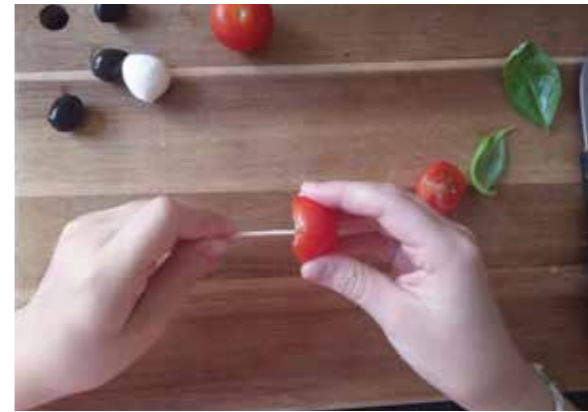
REASONING SKILLS AND
MATHEMATICAL COMPETENCES

APPENDIX 02

PHOTOS OF CHILDREN
PREPARING THE DISHES

BIBLIOGRAPHY

BOOKS

Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa: psychologia twórczego oka*, Oficyna, Łódź 2013

Borsuk-Sorota E., Kruszewska A., *Smaczne zabawy buzi i języka, Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego dla dzieci*, Grupa Wydawnicza Harmonia, Gdańsk 2014

Clarke A. J., *Design Anthropology, Object Culture In The 21st Century*, Springer-Verlag, Wien 2011

Franczyk A., Krajewska K., *Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010

Frutiger A., *Człowiek i jego znaki*, Wydawnictwo Do, Wydawnictwo Optima, Warszawa 2003

González-Miranda E., Quindós T., *Projektowanie ikon i piktogramów*, d2d.pl, Kraków 2016

Hohensee-Ciszewska H., *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976

Itten J., *Sztuka barwy*, d2d.pl, Kraków 2015

Logopedia. Pytania i odpowiedzi. Tom I i Tom II, Gałkowski T., Jastrzębowska G., Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003

Medialab – instrukcja obsługi, Tarkowski A., Filiciak M., Jałosińska A., Fundacja Ortus, Chrzelice 2011

Minczakiewicz E. M., *Mowa, rozwój, zaburzenia, terapia*, Wyd. Naukowe WSP, Kraków 1997

My, dzieci sieci: wokół manifestu, Skotnicka M., Fundacja Nowoczesna Polska, Warszawa 2012

Oven P. Č, Požar C., *On Information Design*, The Museum of Architecture and Design, Ljubljana 2016

Papanek V., *Dizajn dla realnego świata*, Recto Verso, Łódź 2012

Poulin R., *Graphic Design and Architecture, A 20th Century History: A Guide to Type, Image, Symbol, and Visual Storytelling in the Modern World*, Rockport Publishers, Beverly 2012

Pullin G., *Design Meets Disability*, Massachusetts Institute of Technology, 2009

Sudjic D., *Język rzeczy. Dizajn, luksus, moda i sztuka. W jaki sposób przedmioty nas uwodzą?*, Karakter, Kraków 2013

Szydłowska A., Misiak M., *Paneuropa, Kometa, Hel*, Karakter, Kraków 2015

Widzieć/Wiedzieć. Wybór najważniejszych tekstów o dizajnie, Mrowczyk J., Dębowski P., Karakter, Kraków 2015

MAGAZINE ARTICLES

Barban R., Kochanowska M., *Nie widząc problemów*, „2+3D”, no 43, Kraków 2012

Barban R., Kochanowska M., *Mieć czy używać*, „2+3D”, no 45, Kraków 2012

Bojadżijewa, *Ekologiczny – czyli jaki?*, „2+3D”, no 59, Kraków 2016

Gauger S., *Hippo w gabinecie luster, czyli dizajn i kultura w erze współczesnej*, „2+3D”, no 28, Kraków 2008

Green J., *Inny Świat*, „2+3D”, no 48, Kraków 2013

Gyllan P., *Neues Terrain betreten! „Novum: das Forum für Kommunikations-Design”*, no 9, München 2015

Kołaciński L., *Czego oczy nie widzą*, „2+3D”, no 59, Kraków 2016

Korta M., *Poster Fighters*, „2+3D”, no 48, Kraków 2013

Łuczak-Surówka K., *Droog Design, kulturowy Fenomen*, „2+3D”, no 18, Kraków 2006

Maga A., *Pod znakiem IWP, Maria Chomentowska*, „2+3D”, no 29, Kraków 2008

Margolin V., *Nie tylko jedna przyszłość*, „2+3D”, no 32, Kraków 2009

Margolin V., Margolin S., *Projektowanie społeczne*, „2+3D”, no 07, Kraków 2003

Misiak M., *Polskie pismo drogowe*, „2+3D”, no 43, Kraków 2012

Mrowczyk J., *Obalenie władzy autora*, „2+3D”, no 61, Kraków 2016

Nacher A., *Biegać, skakać, latać, pływać – zmieniać, wdrażać, udostępnić*, „2+3D”, no 45, Kraków 2012

Ocias J., *Forma jako wyraz troski o użytkownika*, „2+3D”, no 9, Kraków 2003

Ocias J., *Co się dzieje za kościelną fasadą?*, „2+3D”, no 35, Kraków 2010

Schulz B., *Inmitten von krisengebieten*, „Novum: das Forum für Kommunikations-Design”, no 9, München 2015

Sowa J., *Wirus wolności*, „2+3D”, no 12, Kraków 2004

Stefanowski M., *Dobre rzeczy*, „2+3D”, no 35, Kraków 2010

Stiff P., *Co można wymarzyć, co trzeba rozważyć*, „2+3D”, no 14, Kraków 2005

Śmiałek A., *Empatia*, „2+3D”, no 43, Kraków 2012

Wojczyńska A., *Dizajnerski kolonializm*, „2+3D”, no 41, Kraków 2011

Záruba A., *Isotype. Demokracja dla wszystkich*, „2+3D”, no 18, Kraków 2006

INTERNET ARTICLES

Białek J., *Niepołomicki zamek brajlem opisany*

www.dziennikpolski24.pl/region/wieliczka/a/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123/
(03.02.2018)

EYEMAGAZINE, *Playing with the logo*

www.eyemagazine.com/blog/post/playing-with-the-logo
(21.01.2018)

F5, *Czym jest wabi-sabi, najważniejszy trend w designie 2018 roku?*

www.fpiec.pl/design/wabi-sabi-najwazniejszy-trend-2018
(06.02.2018)

Hartmann F., *Visualizing Social Facts: Otto Neurath's ISOTYPE Project*

http://09.022.017.new.medienphilosophie.net/wp-content/uploads/2017/04/Hartmann_Visualizing.pdf
(03.02.2018)

Hopkins I., Wood S., *Ken Garland, Graphic Designer*

www.vam.ac.uk/moc/wp-content/uploads/2016/03/MOC-BTMOH-14-04-Ken-Garland-FINALISED-Transcript_9a49582eb-1478d4f98440182doc9efbd.pdf
(16.01.2018)

Kaczmarkiewicz E., *Wdech, wydech...*, czyli o prawidłowym oddychaniu u dzieci. Zabawy i ćwiczenia oddechowe
<http://dziecisawazne.pl/wdech-wydech-czyli-o-prawidlowym-oddychaniu-u-dzieci-zabawy-i-cwiczenia-oddechowe/>
 (16.01.2018)

Kraus M., *Autorka plakatu Strajku Kobiet: Kopiaj go na całym świecie*
www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiaja-feministki-na-calym-swiecie.html?disableRedirects=true
 (06.02.2018)

Martin S., *How Graphic Design Legend Massimo Vignelli Cracked the NYC Subway System*
www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/
 (14.04.2018)

Meroz J. O., Griffin R., *Open Design: A History of the Construction of a Dutch Idea*
www.designhistory.nl/2014/open-design-a-history-of-the-construction-of-a-dutch-idea/
 (16.01.2018)

Neves H., *Open Design – a map of contemporary Open Design structures and practices*
<https://heloisaneves.com/2013/03/12/open-design-a-map-of-contemporary-open-design-structures-and-practices/>
 (16.01.2018)

Nota A., *Kintsugi – filozofia złotych blizn*
<http://przeciwwiscosc.pl/kintsugi-filozofia-zlotych-blizn/>
 (06.02.2018)

Nussbaum B., *Is Humanitarian Design the New Imperialism?*
www.fastcodesign.com/1661859/is-humanitarian-design-the-new-imperialism
 (06.07.2010)

Rawsthorn A., *The Subway Map That Rattled New Yorkers*
www.nytimes.com/2012/08/06/arts/design/the-subway-map-that-rattled-new-yorkers.html
 (14.04.2018)

Rudolf A., *Projektowanie dla społeczeństwa otwartego*
www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spoleczenstwa-otwartego
 (06.02.2018)

Szaniawska B., *Metody pracy z dziećmi niepełnosprawnymi od wczesnej interwencji po dalszy etap edukacyjno-terapeutyczny*
<http://www.edukacja.edux.pl/p-35071-metody-pracy-z-dziecmi-niepelnosprawnymi.php>
 (16.01.2018)

Toor A., *Meet Harry Beck, the genius behind London's iconic subway map*
www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map
 (21.01.2018)

Wysocka-Jóźwiak M., *Koncentracja uwagi to umiejętność, którą warto ćwiczyć*
<http://dziecisawazne.pl/koncentracja-uwagi-to-umiejtnosc-ktora-warto-cwiczyz/>
 (16.01.2018)

CATALOGUE ARTICLES

Bierkowski T., *Czy potrzebujemy projektowania zaangażowanego / Nerwowa drzemka. O poszerzeniu pola w projektowaniu*, Cichocki S., Świątkowska B., Wydawnictwo Fundacja Bęc Zmiana, 2009

Can Graphic Design Save Your Life?, Roberts L., Wright R., Wellcome Collection 2017

Lagerberg R., *Niepełno/sprawność – pełna dostępność. Przekraczając fizyczne bariery*, Instytut Szwedzki, Latchorzew, 2017

FILMS

Hackberry: open-sourced 3D-printable bionic hand – Genta Kondo, Strefa Designu Uniwersytetu SWPS, 2016
www.youtube.com/watch?v=pm-eckRwVmc
 (25.11.2017)

INTERNET PAGES

www.cargocollective.com/ritamaldonadobranco (09.06.2016)

www.culture.pl/pl/tworca/franciszka-themerson (14.04.2018)

www.culture.pl/pl/tworca/stefan-themerson (14.04.2018)

www.designcouncil.org.uk/search/site/A&E?search_only=1 (09.06.2016)

www.eamesoffice.com (07.06.2010)

www.enablingthefuture.org/ (09.06.2016)

www.fontfabric.com/campton-free-font/ (13.02.2018)

www.humade.nl/ (06.02.2018)

www.myfonts.com/fonts/brownfox/aeroport/ (13.02.2018)

www.ponoko.com/laser-cutting (3.02.2018)

www.sketchchair.cc/ (3.02.2018)

www.sugru.com/ (06.02.2018)

www.welldone.co/pl/o-fundacji.html (06.02.2018)

www.wikipedia.org/wiki/DIN_1451 (20.12.2016)

www.zsiikatowice.pl/phocadownload/Publikacje/AJS_zbior-cwiczen.pdf (16.01.2018)

LIST OF ILLUSTRATIONS AND PICTURES

photo 01

Victor Papanek

pic. 01

Victor Papanek

tin can radio / 1968

source: www.disegnodapicy.com/article/beyond-the-tin-can-radio

pic. 02, 03

Jorma Vennola, Pekka Korpjaakko

a series of toys for AARIKKA / 1970

source: www.aarikka.com

pic. 04, 05

Jorma Vennola, Victor Papanek

a mobile construction for convalescence exercises / 1968

source: 1968.helsinki.designlab.org

pic. 06, 07, 08

Victor Papanek

a series of vehicles / 1968

źródło: theory.totalarch.com

pic. 09, 10

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin

cutlery *Eat and Drink* / 1978

source: www.moma.org

pic. 11

Maria Benktzon & Sven-Eric Juhlin

personal hygiene products *Beauty* / 1997

source: www.2plus3d.pl/artykuly/forma-jako-wyraz-troski-o-uzytownika

pic. 12, 13

Charles, Ray Eames

orthopedic splint / 1943

source: www.eamesoffice.com

pic. 14

Maria Chomentowska

Chair with desktop / 1943

source: www.iwp.com.pl/aktualnosc/1510/Zmarla_MARIA_CHOMENTOWSKA/

pic. 15

Maria Chomentowska

a set of chairs and desks / 1943

source: www.2plus3d.pl/artykuly/maria-chomentowska-1924-2013

pic. 16

Otto Neurath

infographics: population density

in big cities / 1930

source: www.designboom.com/design/otto-neurath-gypsy-urbanism/

pic. 17

Otto Neurath

infographics: lifespan of animals / about 1930

source: www.swiss-miss.com/2012/02/how-long-do-animals-live.html

pic. 18

Marie Neurath

election poster / about 1955

source: <http://isotyperevisited.org/2012/08/isotype-beyond-the-west.html>

pic. 19

F.H. Stingemore

London underground map / 1908

source: www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map

pic. 20

Henry Beck

London underground map / 1933

source: www.theverge.com/2013/3/29/4160028/harry-beck-designer-of-iconic-london-underground-map

pic. 21

signing in New York subway / 1960

source: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

pic. 22

Massimo Vignelli

New York subway map / 1970

source: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

pic. 23, 24

Massimo Vignelli, Bob Noordla

signing in New York subway / 1970

source: www.ceros.com/originals/massimo-vignelli-nyc-subway/

pic. 25

Ken Garland

poster *Aldermaston to London Easter* / 1960

source: <https://designmuseumshop.com/products/aldermaston-to-london-easter-62-poster>

pic. 26, 27

Ken Garland

visual identification of brand *Galt Toys* / 1961

source: www.kengarland.co.uk/KGA-graphic-design/galt-toys/

pic. 28

Ken Garland

game *Connect* / 1961

source: <http://2017.agi-congress.com/speakers/ken-garland>

pic. 29

Stefan and Franciszka Themerson

book cover *O stole, który uciekł do lasu* / ok. 1930 / reprint 2013

source: www.mocak.pl/sklep/produkt/o-stole-ktory-uciekl-do-l

pic. 30

Stefan and Franciszka Themerson

book page *Żółte, zielone, czerwone, niebieskie - niezwykle przygody* / ok. 1930 / reprint 2013

source: www.ladnebebe.pl/themersonowie/

pic. 31

Stefan and Franciszka Themerson

book page *Narodziny liter* / ok. 1931 / reprint 2014

source: www.fathers.pl/themersonowie-dzieciom/

pic. 32, 33

Marek Sigmund

project of road signs and typeface / 1975

source: www.alphabettes.org/laura-loves-polskie-pismo-drogowe/

pic. 34

3D printed castle model

infographics project of castle in Niepołomice / 2017

source: www.dziennikpolski24.pl/region/wieliczka/g/niepolomicki-zamek-brajlem-opisany,11748123,22519447/

pic. 35
Fundacja Enabling the future
 prosthetic hand
 source: enablingthefuture.org

pic. 36
Hackberry
 prosthetic hand
 source: <https://i.pinimg.com/564x/c7/34/23/c734236705386bd83898891e3caf9186.jpg>

pic. 37
www.SketchChair
 platform element
SketchChair / 2015
 source: www.sketchchair.cc/

pic. 38
Ronen Kadushin
 steel bowl / 2015
 source: www.2plus3d.pl/artykuly/projektowanie-dla-spoleczenstwa-otwartego

pic. 39
Ola Jasionowska
 poster *Ogólnopolski strajk kobiet* / 2017
 source: www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html

pic. 40, 41
based on poster by Ola Jasionowska
 feminist posters / 2017
 source: www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21461279,autorka-plakatu-ktory-kopiuja-feministki-na-calym-swiecie.html

pic. 42, 43
Ronny Edry
 poster *Iranians we wpiel never bomb your country. We love You* / 2012
 source: <http://thepeacefactory.org/israel-loves-iran/>

pic. 44
Jane Ní Dhulchaointigh
 Sugru / 2012
 source: <https://thegadgetflow.com/portfolio/sugru-mouldable-glue/>

pic. 45
Humade
New kintsugi repair kit / 2011
 source: www.moraapproved.com/products/humade-the-new-kintsugi-diy-repair-kit

pic. 46
Foundation Solar Power
 solar furnace / 2011
 source: <http://rotarydistrict5170.org/SitePage/water-health-hunger>

pic. 47
Agnieszka Wiczuk for WellDone
Christmas tree candlestick, candlestick christmas tree / 2009
 source: www.2plus3d.pl/artykuly/dobre-rzeczy

pic. 48
Klaudia Kasprzak for WellDone
Cable-eater / 2014
 source: www.welldone.co/pl/sklep/kablojad.html?wersja_kolorystyczna=buk

pic. 49-51
PearsonLloyd
 graphic communication in hospitals
 source: www.designcouncil.org.uk

pic. 52-56
Rita Maldonado Branco
 card game for persons with Alzheimer
 book for persons with Alzheimer
 source: www.cargocollective.com

**My special thanks are extended to
dr n. hum. Agnieszka Plusajska-Otto
for her logopedic and pedagogic support.**

om
om

terapeutyczna
książka
kucharska
dla dzieci

frykasy

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Wszyscy codziennie porozumiewamy się za pomocą mowy. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zwracać uwagę na poprawną artykulację. Opanowanie właściwej techniki mówienia, wyraziste wymawianie głosek i całych wyrazów pozwala dziecku uniknąć wielu niepotrzebnych stresów oraz ułatwia nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami oraz radzenie sobie z obowiązkami szkolnymi.

motoryka mała

Motoryka mała to inaczej rozwijanie sprawności dłoni i palców dziecka. Rozwój ogólnie pojętej motoryki jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania malucha. Jeśli przebiega on bez zakształceń jest doskonałą podstawą do nauki pisania i czytania, koncentracji, orientacji przestrzennej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej.

właściwy oddech

Oddychanie jest naturalną, niezbędną do życia czynnością fizjologiczną. Jest także bardzo ważne dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania aparatu artykulacyjnego. Coraz więcej dzieci ma problemy z prawidłowym oddychaniem, często oddychają tak zwanym płytkim torem piersiowym.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest niezbędna przy wykonywaniu różnego rodzaju działań. Koncentracja rozwija się sukcesywnie, w trakcie życia człowieka: u dzieci młodszych jest to uwaga mimowolna (czyli nieświadoma, przyciągana mimowolnie przez np. głośny dźwięk czy poruszający się przedmiot). Uwaga tzw. kierowana rozwija się od około 3-go roku życia, przez wiek przedszkolny i wczesnoszkolny. Pozwala ona na świadomie kierować uwagę, oraz dostrzegać i wykonywać to, co jest w danej chwili najważniejsze.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju małego człowieka. Pozwala ona na wyodrębnianie bodźców, porządkowanie ich oraz składanie w harmonijną całość. Umiejętna interpretacja impulsów i reakcja na nie jest jedną z podstaw prawidłowego rozwoju mowy, wrażliwości emocjonalnej czy ruchliwości.

przepisy oraz ich cele

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk

UWAGI

- pozólmy dzieciom na samodzielne działanie

kolorowe frytki

CELE

- ćwiczenia prawidłowego odgryzania i żucia
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk

UWAGI

- dziecko zjadało po kolei warzywa i owoce odgryzając je przednimi zębami, a gryząc trzonowymi
- podczas żucia wargi dziecka są domknięte, a żuchwa wykonuje ruchy okrężne

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk
- ćwiczenie integracji bilateralnej

- dla mniejszych dzieci nożyczki powinny mieć zaokrąglone końce
- nożyczki muszą być ostre

- poznawanie różnych faktur
- poznawanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie dotyku różnicującego

koreczki voodoo

strona 10

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk
- rozwijanie koncentracji uwagi

UWAGI

- pozólmy dzieciom na samodzielne działanie

- poznawanie różnych faktur
- poznawanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

chrupiące kuleczki

strona 14

CELE

- ćwiczenia ruchomości czubka języka
- ćwiczenia pionizacji języka
- ćwiczenie napinania i rozluźniania czubka języka

UWAGI

- dziecko otwiera buzię i czubkiem języka zjada cieciorkę niczym jaszczurka

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk

- poznawanie różnych faktur
- poznawanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

F JAK FRYKASY

GDZIE
UKRYŁA SIĘ
LITERA F?

KONFITURA, FRYTKI, GOFRY,
FOREMKA, FISTASZKI, KALAFIOR,
FASOLA, WAFELEK, KARTOFLE

g jak frykasy

gdzie
ukryta się
litera f?

konfitura, frytki, gofry,
foremka, fistaszki, Kalafior,
fasola, wafelek, kartofle

kolorowe frytki

**BĘDZIEMY
POTRZEBOWAĆ**

tymianek

2 marchewki

nożyczki

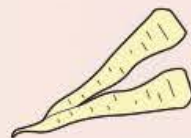
nóż

1 batat

blacha
do pieczenia

2 pietruszki

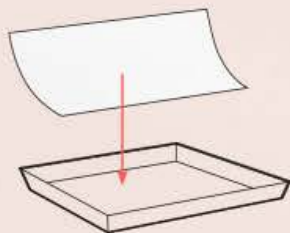

papier do
pieczenia

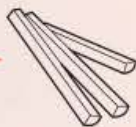

oliwa

1

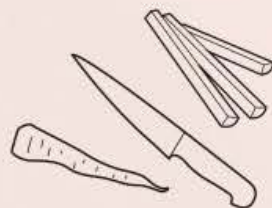
2

3

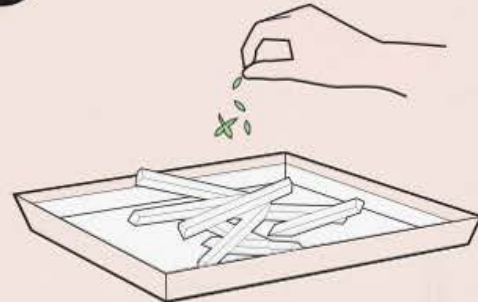
4

5

7

6

8

tata!

180°C
20 min.

Tata wkłada warzywa na 20 minut do piekarnika

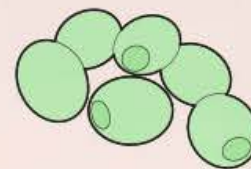
koreczki voodoo

**BĘDIEMY
POTRZEBOWAĆ**

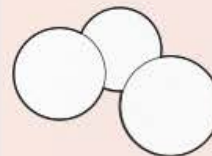
**pomidorki
koktajlowe**

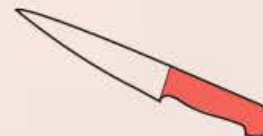
oliwki

bazylia

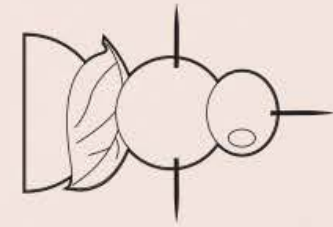
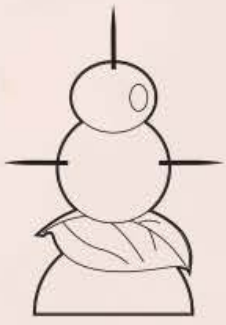
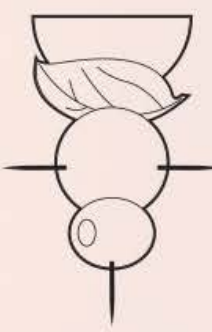
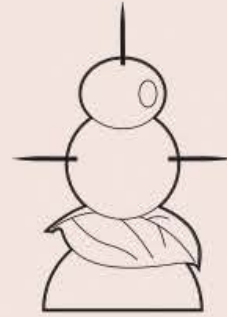
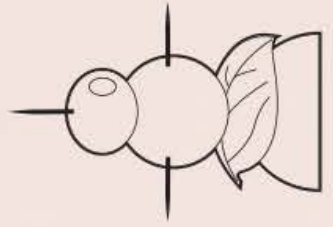
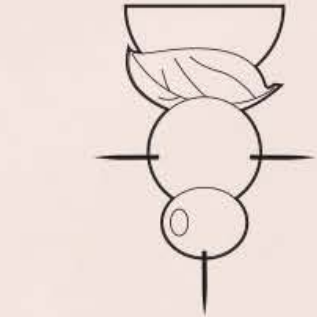
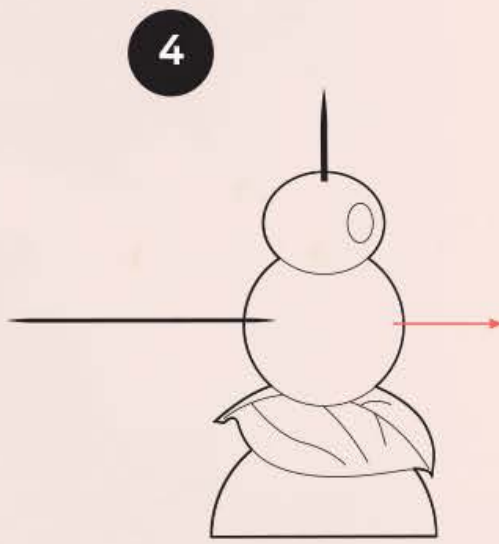
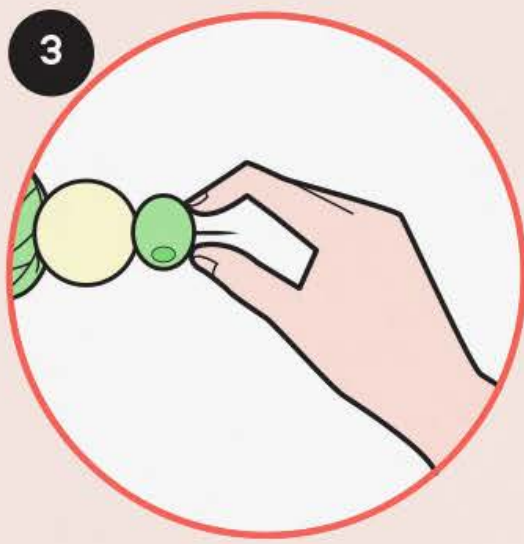
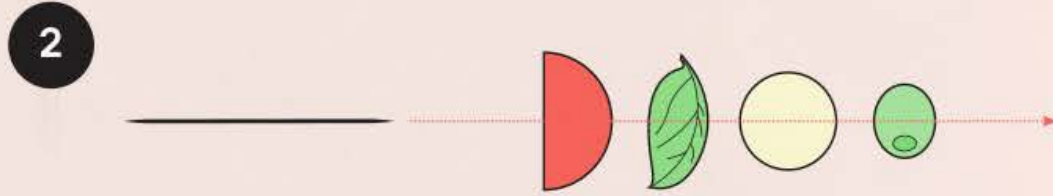
kulki mozzareli

nóż

wykałaczki

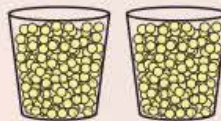

11

chrupiące kuleczki

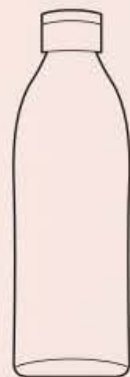
**BĘDIEMY
POTRZEBOWAĆ**

2 szklanki cieciorki

łyżka rozmarynu

łyżka oliwy
z oliwek

łyżka słodkiej papryki

blacha
do pieczenia

1/4 łyżki soli

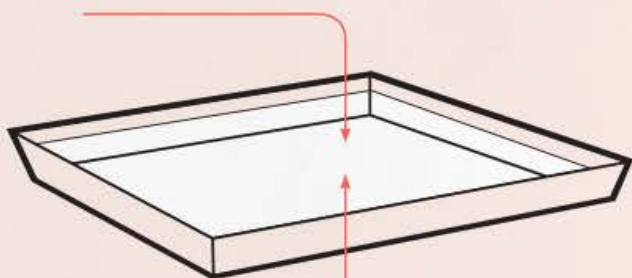

papier do
pieczenia

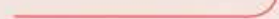
1

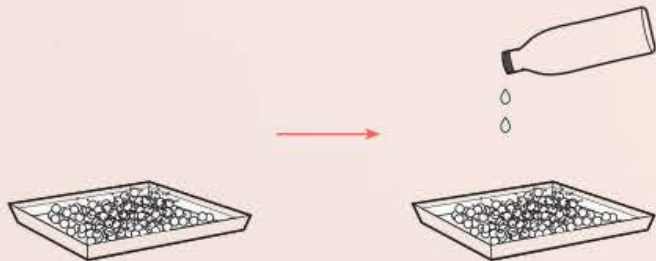
2

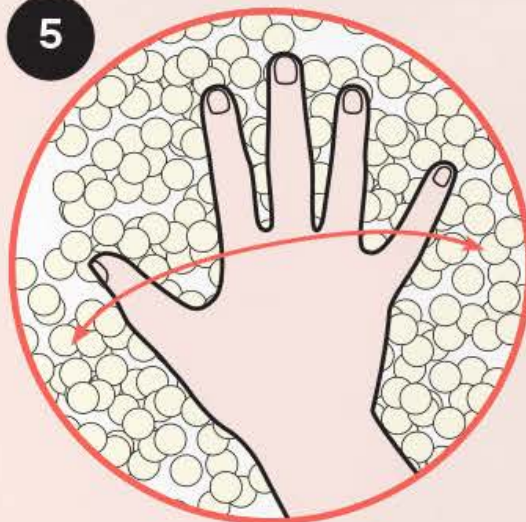
3

4

5

6

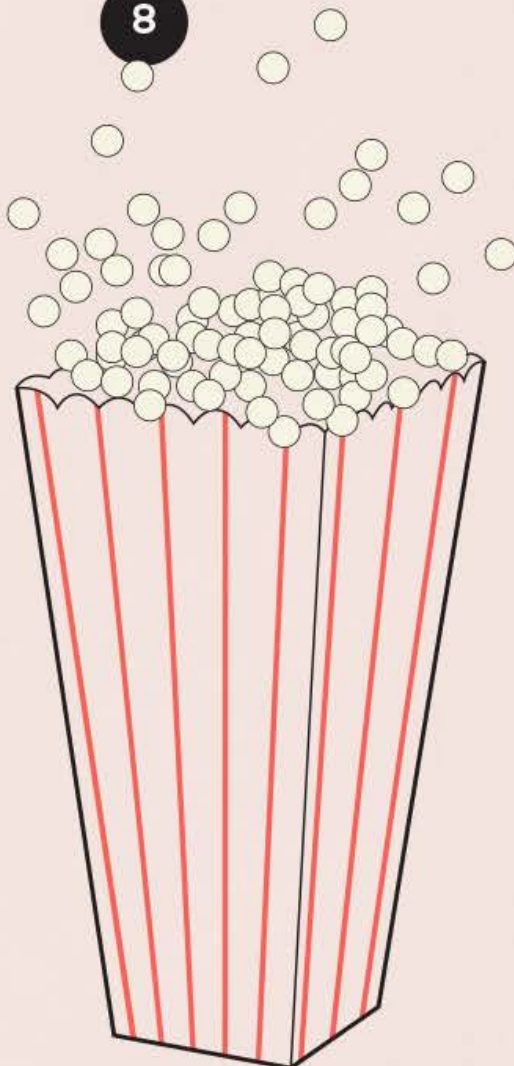
tata!

7

200 °C
15 min. Tata wkłada cieciorke na 15 minut do piekarnika

8

więcej przepisów i zabaw na www.omom.pl

ŚCIAĞNIJ

DRUKUJ

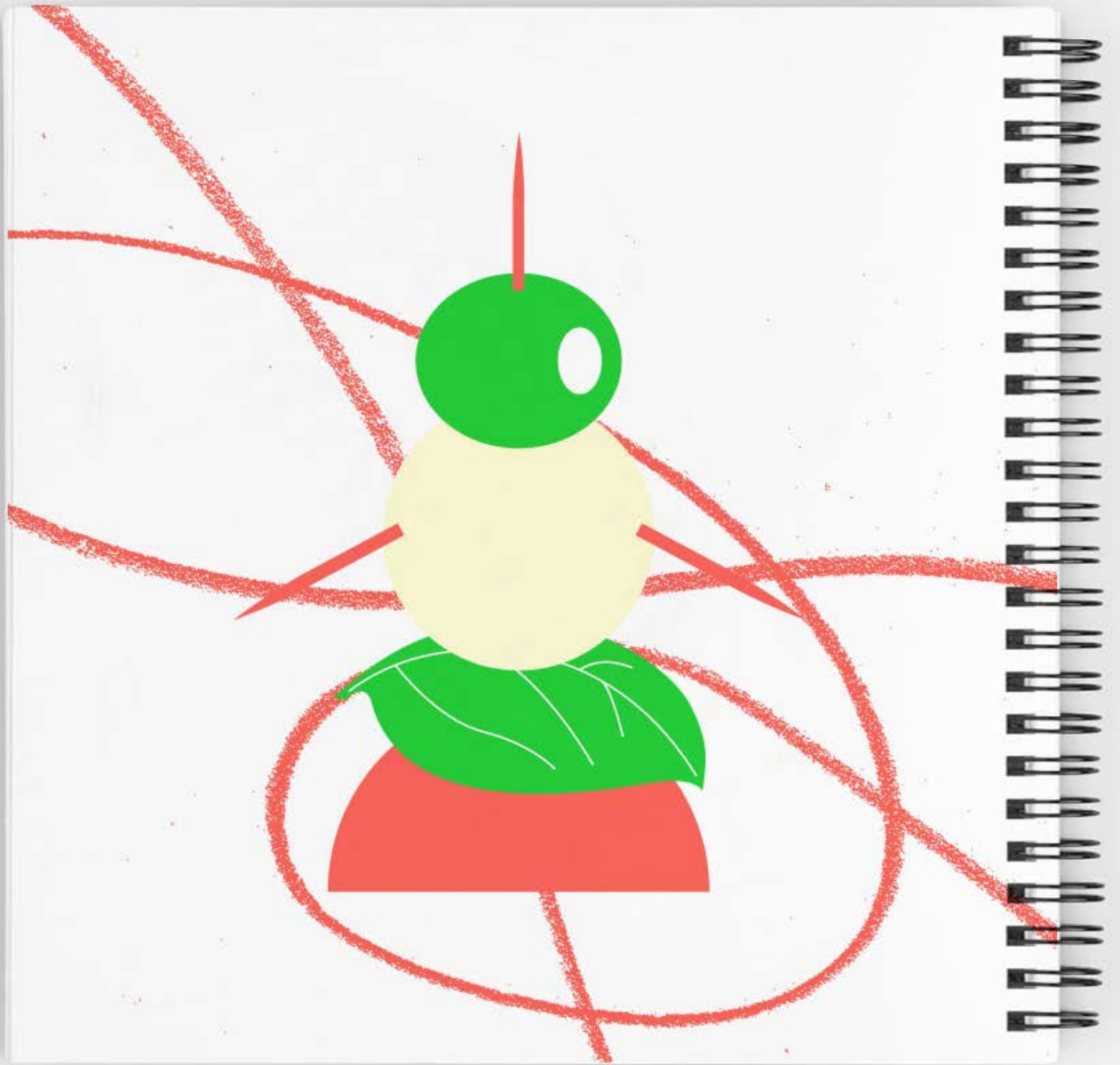

SMAKUJ

Specjalne podziękowania dla Pani dr Agnieszki Płusajskiej-Otto za konsultacje, wsparcie i morze cierpliwości!

Źródła:

„Smaczne zabawy buzi i języka”, Elżbieta Borsuk-Sorota, Aleksandra Kruszewska
www.dzieciasmaczne.pl / www.spbudzlowoj.lt.pl / www.logopedia.net.pl / www.domralniana.pl

**óm
om**

terapeutyczna
książka
kucharska
dla dzieci

gryzki

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Wszyscy codziennie porozumiewamy się za pomocą mowy. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zwracać uwagę na poprawną artykulację. Opanowanie właściwej techniki mówienia, wyraziste wymawianie głosek i całych wyrazów pozwala dziecku uniknąć wielu niepotrzebnych stresów oraz ułatwia nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami oraz radzenie sobie z obowiązkami szkolnymi.

motoryka mała

Motoryka mała to inaczej rozwijanie sprawności dłoni i palców dziecka. Rozwój ogólnie pojętej motoryki jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania malucha. Jeśli przebiega on bez zakształceń jest doskonałą podstawą do nauki pisania i czytania, koncentracji, orientacji przestrzennej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej.

właściwy oddech

Oddychanie jest naturalną, niezbędną do życia czynnością fizjologiczną. Jest także bardzo ważne dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania aparatu artykulacyjnego. Coraz więcej dzieci ma problemy z prawidłowym oddychaniem, często oddychają tak zwanym płytkim torem piersiowym.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest niezbędna przy wykonywaniu różnego rodzaju działań. Koncentracja rozwija się sukcesywnie, w trakcie życia człowieka: u dzieci młodszych jest to uwaga mimowolna (czyli nieświadoma, przyciągana mimowolnie przez np. głośny dźwięk czy poruszający się przedmiot). Uwaga tzw. kierowana rozwija się od około 3-go roku życia, przez wiek przedszkolny i wczesnoszkolny. Pozwala ona na świadomie kierować uwagę, oraz dostrzegać i wykonywać to, co jest w danej chwili najważniejsze.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju małego człowieka. Pozwala ona na wyodrębnianie bodźców, porządkowanie ich oraz składanie w harmonijną całość. Umiejętna interpretacja impulsów i reakcja na nie jest jedną z podstaw prawidłowego rozwoju mowy, wrażliwości emocjonalnej czy ruchliwości.

przepisy oraz ich cele

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk.

UWAGI

- pozólmym dzieciom na samodzielne działanie

domowa granola

strona 06

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk.

UWAGI

- pozólmym dzieciom na samodzielne działanie

- poznawanie różnych faktur
- poznawanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

shake it

strona 10

CELE

- wzmocnienie mięśni pierścienia zwierającego gardło
- wzmocnienie mięśni warg i policzków
- wydłużenie fazy wydechowej

UWAGI

- słomkę trzymają wargi, a nie zęby
- słomka umiejscowiona jest po środku warg
- dziecko pije napój przez słomkę
- dziecko robi bąbelki w napoju

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk.

- pozólmym dzieciom na samodzielne działanie

- regulacja fazy wydechu
- wzmocnienie mięśni biorących udział w oddychaniu

kulki mocy

strona 14

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk.

UWAGI

- pozólmym dzieciom na samodzielne działania

- poznawanie różnych faktur
- poznawanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

G JAK GRYZKI

**GDZIE SIĘ
UKRYŁA
LITERA G?**

**MIGDAŁY, GRANOLA, GARŚĆ,
WINOGRONA, GARNEK,
MANGO, OGÓREK, GREJFUT**

g jak gryzki

**gdzie się
ukryła
litera g?**

**migdały, granola, garść,
winogrona, garnek,
mango, ogórek, grejfurt**

domowa granola

BĘDZIEMY POTRZEBOWAĆ

pół szklanki
migdałów

pół szklanki
nasion słonecznika

łyżka cynamonu

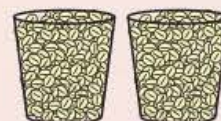
pół szklanki
żurawiny

pół szklanki
soku jabłkowego

blacha
do pieczenia

2 szklanki
płatków owsianych

pół szklanki
miodu

papier do
pieczenia

1

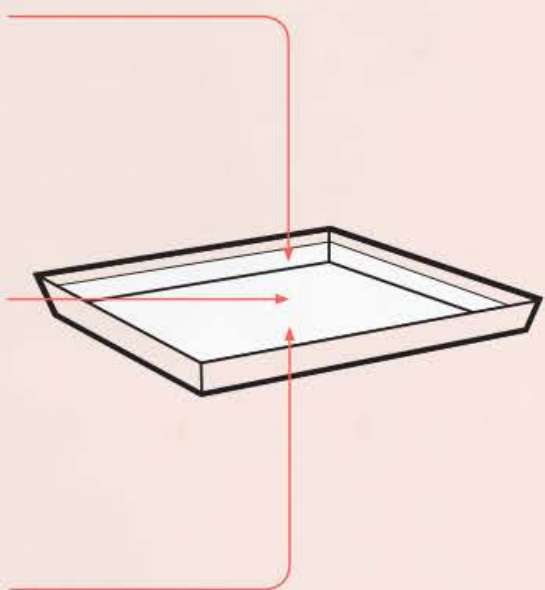
2

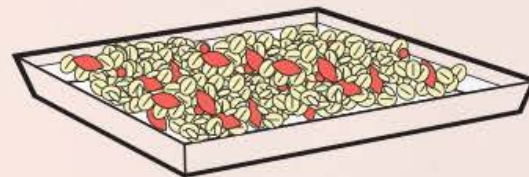
3

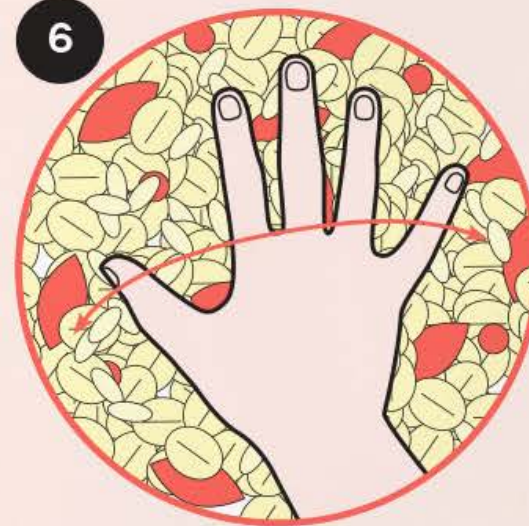
4

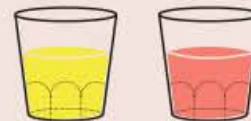
5

6

7

8

tata!

160°C
1 h.

Tata wkłada granolę na godzinę do piekarnika. Co 15-20 minut należy przemieszać

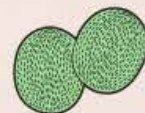
shake it

BĘDZIEMY POTRZEBOWAĆ

1 banan

2 kiwi

garść szpinaku

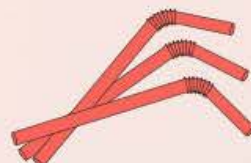
2 pomarańcze

łyżka

nóż

słomki

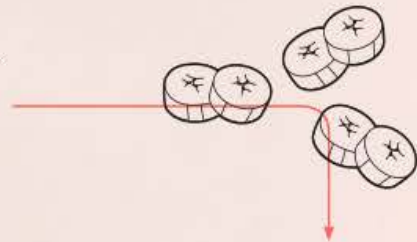

miska

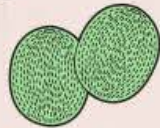

blender

1

2

3

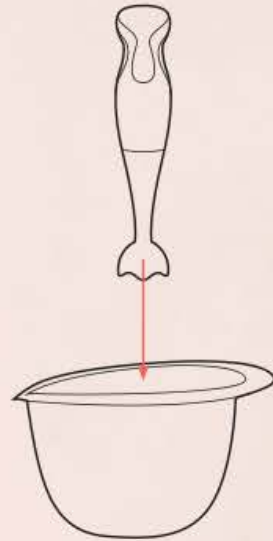
+

4

5

7

6

kulki mocy

**BĘDIEMY
POTRZEBOWAĆ**

20
minut

20-25
kulek

2 łyżki kakao

miska

szklanka
płatków owsianych

1/4 szklanki
mleka

1/4
szklanki dowolnych
orzechów

2 łyżki masła
orzechowego

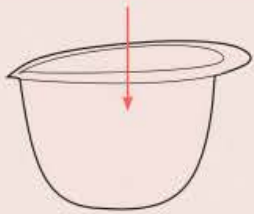
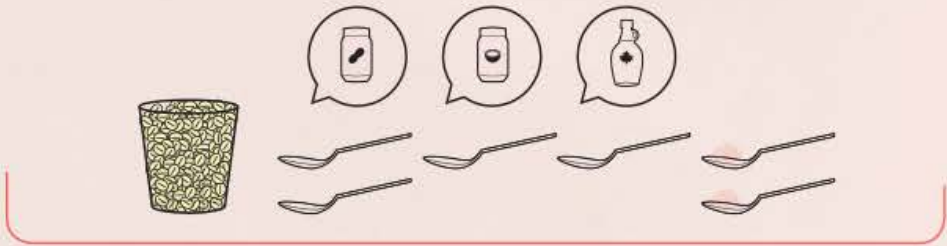

łyżka oleju
kokosowego

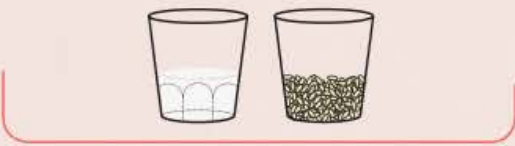

łyżka syropu
klonowego

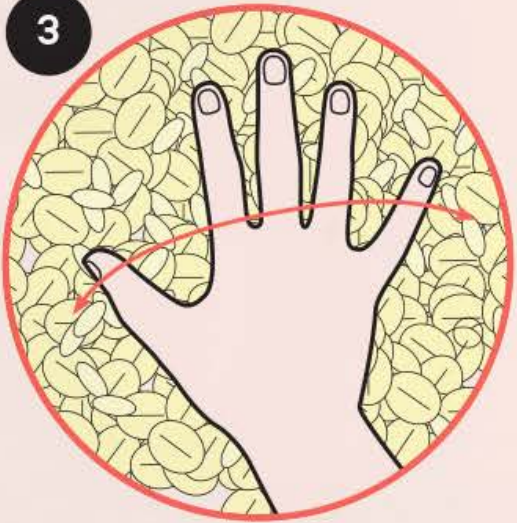
1

2

3

4

tata!

5

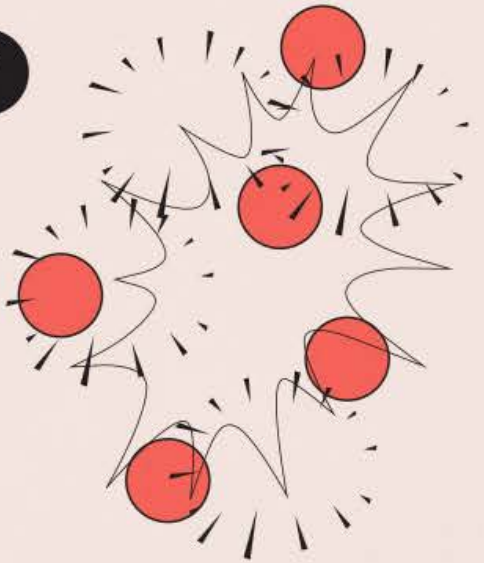
 +4 °C
30 min.

Mama wkłada masę do lodówki na około 30 minut

6

7

smacznego

więcej przepisów i zabaw na www.omom.pl

ŚCIAJNIJ

DRUKUJ

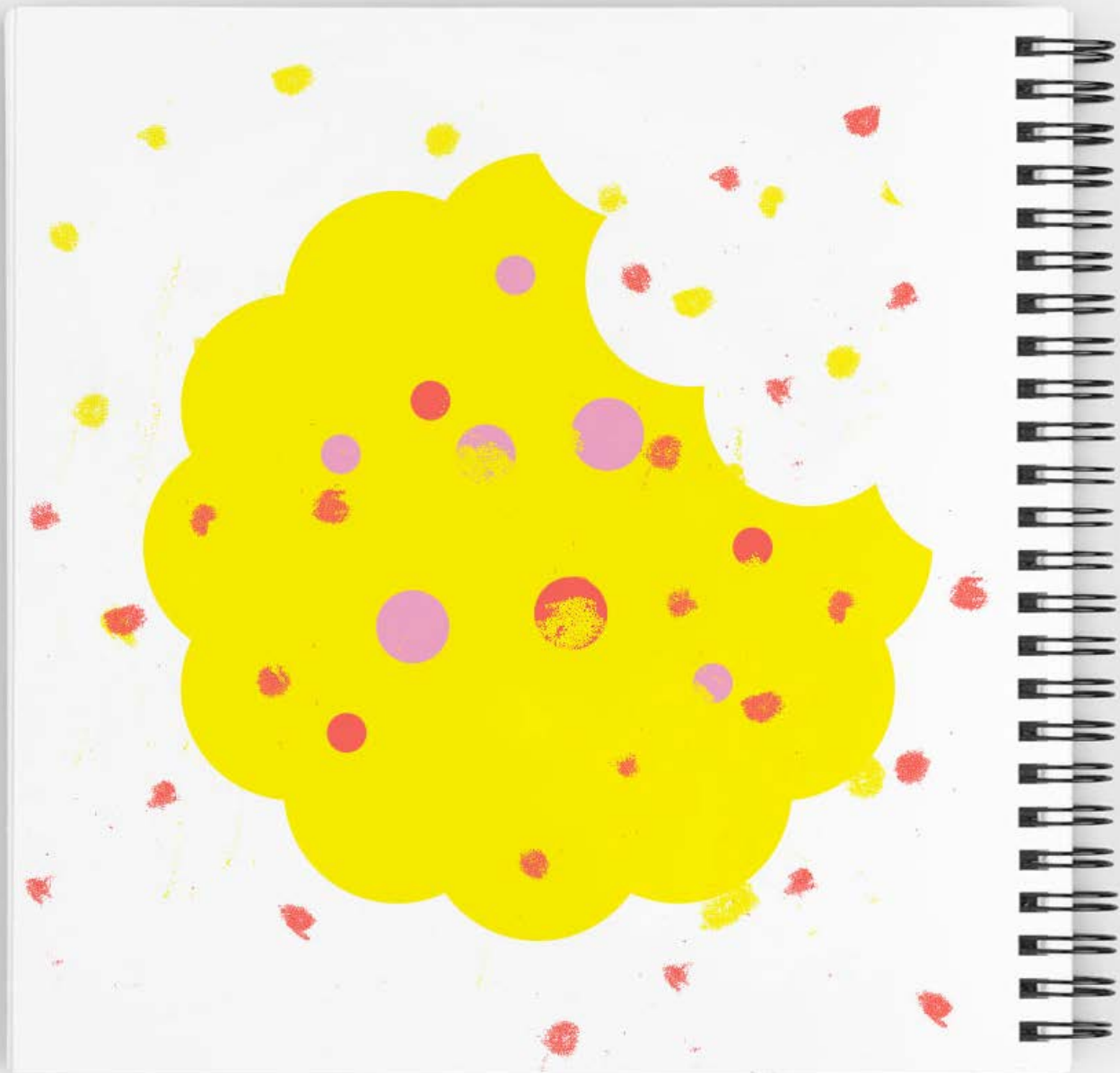

SKAJ

Specjalne podziękowania dla Pani dr Agnieszki Płusajskiej-Otto za konsultacje, wsparcie i morze cierpliwości.

źródła:

„Smaczne zabawy buzi! Język”, Elżbieta Borsuk-Sorota, Aleksandra Kruszewska
www.dziecielawazne.pl/ www.spbudzlwjoj.ltLpl/ www.logopedia.net.pl/ www.domralnmana.pl

om
om

terapeutyczna
książka
kucharska
dla dzieci

kąski

Prawidłowy rozwój motoryczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ważny dla właściwego jego ogólnego rozwoju i funkcjonowania psychofizycznego.

Badania potwierdzają korelację między rozwojem motorycznym dziecka w wieku przedszkolnym, a rozwojem jego mowy.

ćwiczenia motoryki artykulacyjnej

Wszyscy codziennie porozumiewamy się za pomocą mowy. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat zwracać uwagę na poprawną artykulację. Opanowanie właściwej techniki mówienia, wyraziste wymawianie głosek i całych wyrazów pozwala dziecku uniknąć wielu niepotrzebnych stresów oraz ułatwia nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami oraz radzenie sobie z obowiązkami szkolnymi.

motoryka mała

Motoryka mała to inaczej rozwijanie sprawności dłoni i palców dziecka. Rozwój ogólnie pojętej motoryki jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania malucha. Jeśli przebiega on bez zakształceń jest doskonałą podstawą do nauki pisania i czytania, koncentracji, orientacji przestrzennej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej.

właściwy oddech

Oddychanie jest naturalną, niezbędną do życia czynnością fizjologiczną. Jest także bardzo ważne dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania aparatu artykulacyjnego. Coraz więcej dzieci ma problemy z prawidłowym oddychaniem, często oddychają tak zwanym płytkim torem piersiowym.

ćwiczenie koncentracji uwagi

Koncentracja jest umiejętnością skupiania i utrzymywania uwagi na konkretnych czynnościach i zadaniach. Jest niezbędna przy wykonywaniu różnego rodzaju działań. Koncentracja rozwija się sukcesywnie, w trakcie życia człowieka: u dzieci młodszych jest to uwaga mimowolna (czyli nieświadoma, przyciągana mimowolnie przez np. głośny dźwięk czy poruszający się przedmiot). Uwaga tzw. kierowana rozwija się od około 3-go roku życia, przez wiek przedszkolny i wczesnoszkolny. Pozwala ona na świadomie kierować uwagę, oraz dostrzegać i wykonywać to, co jest w danej chwili najważniejsze.

dotyk i sensoryka

Właściwa integracja sensoryczna jest podstawą prawidłowego rozwoju małego człowieka. Pozwala ona na wyodrębnianie bodźców, porządkowanie ich oraz składanie w harmonijną całość. Umiejętna interpretacja impulsów i reakcja na nie jest jedną z podstaw prawidłowego rozwoju mowy, wrażliwości emocjonalnej czy ruchliwości.

przepisy oraz ich cele

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk.

UWAGI

- pozwólmy dzieciom na samodzielne działanie

domowe lody

strona 06

CELE

- ćwiczenia ruchomości czubka języka
- ćwiczenia pionizacji języka
- uwarżliwianie czubka języka i podniebienia twardego

UWAGI

- lody liżemy czubkiem języka,
- następnie „ogrzewamy”
język dotykając nim podniebienia

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk

- pozwólmy dzieciom na samodzielne działania

- poszerzenie pojemności płuc
- wyrobienie umiejętności szybkiego, pełnego wdechu i wydłużonej fazy wydechowej
- odróżnienie fazy wdechu i wydechu

- podczas jedzenia dziecko może chuchać i dmuchać na lody

potwór ciasteczkowy

strona 10

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk

UWAGI

- pozwólmy dzieciom na samodzielne działanie

- poznanie różnych faktur
- poznanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

owocowe rakiety

strona 14

CELE

- ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej
- ćwiczenie precyzyjnego chwytu
- kontrolowanie ruchu rąk i palców
- skoordynowane używanie obu rąk
- rozwijanie koncentracji uwagi

UWAGI

- pozwólmy dzieciom na samodzielne działanie

- poznanie różnych faktur
- poznanie różnych temperatur
- rozwijanie percepcji dotykowej
- kształtowanie percepcji wzrokowej
- kształtowanie się dotyku różnicującego

K JAK KAŚKI

GDZIE
UKRYŁA SIĘ
LITERA K?

SZKLANKA, JABŁKO, MISKA,
TRUSKAWKA, ŁYŻKA, MLEKO,
CIASTECZKO, RAKIETA, PATYCZEK

k jak kaśki

gdzie
ukryła się
litera k?

szklanka, jabłko, miska,
truskawka, łyżka, mleko,
ciasteczko, rakieta, patyczek

domowe lody

**BĘDZIEMY
POTRZEBOWAĆ**

2 banany

mleko

5 truskawek

nóż

blender

6 foremek
do lodów

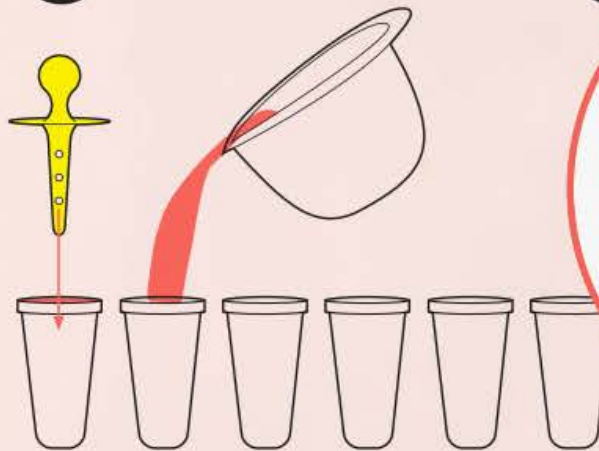
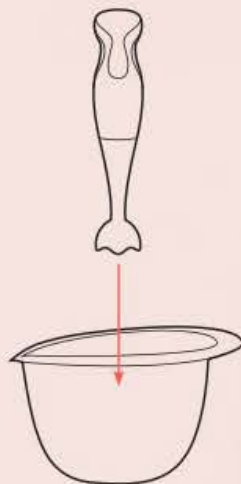
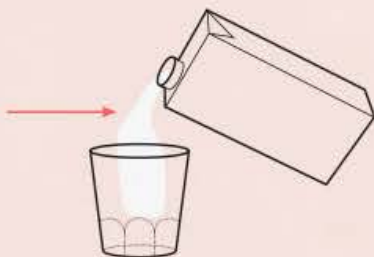
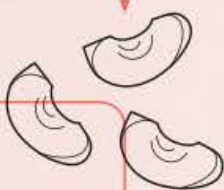
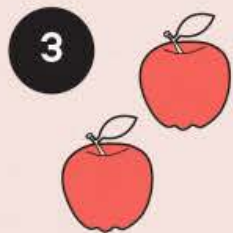
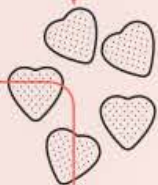
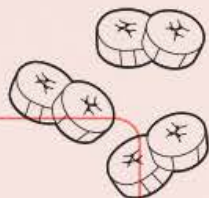
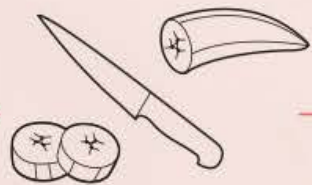
2 jabłka

szklanka

miska

mama!

 -10°C
»12h
Mama wkłada lody do zamrażalnika na około 12 godzin

ciasteczkowy potwór

**BĘDZIEMY
POTRZEBOWAĆ**

szklanka
płatków owsianych

pół szklanki
żurawiny

łyżka

2 banany

blacha
do pieczenia

widelec

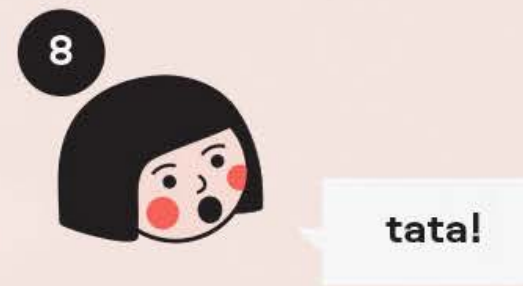
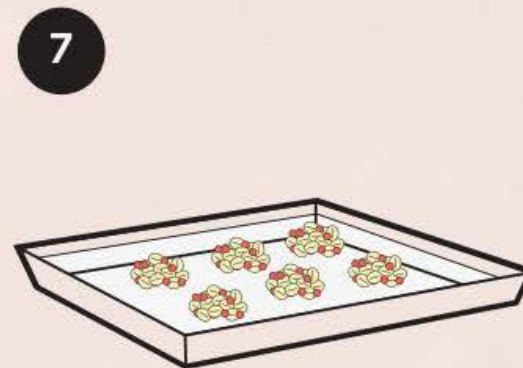
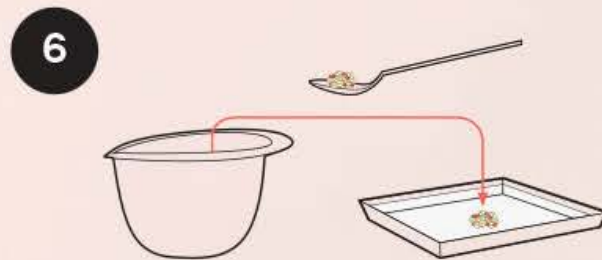
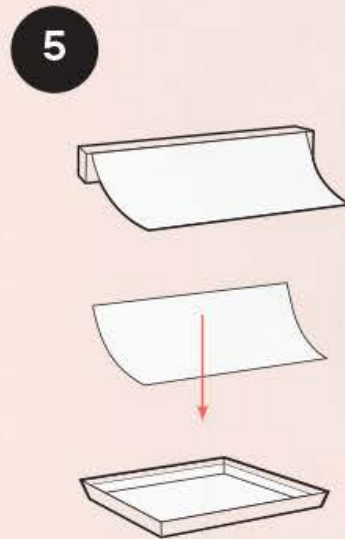
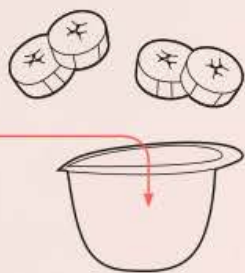
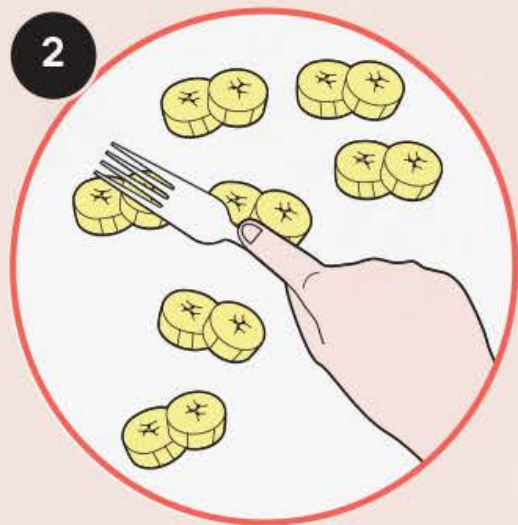
2 łyżki masła
orzechowego

papier do
pieczenia

miska

180°C
15 min.

Tata wkłada
ciastka na 15 minut
do piekarnika

owocowe rakiety

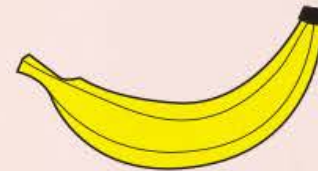
**BĘDZIEMY
POTRZEBOWAĆ**

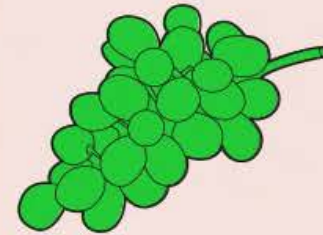
20
minut

5
porcji

1 banan

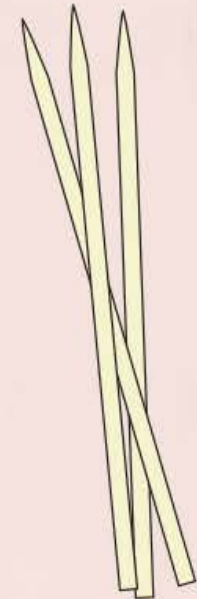
winogrona

5 truskawek

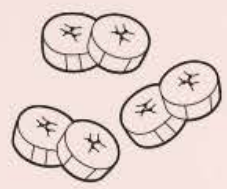

nóż

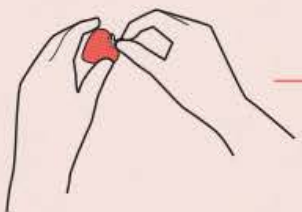

patyczki
do szaszyków

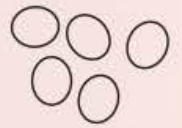
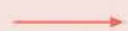
1

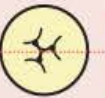
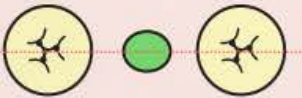
2

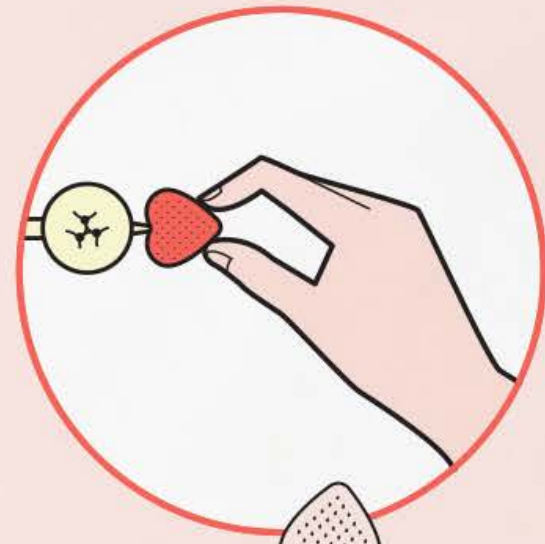
3

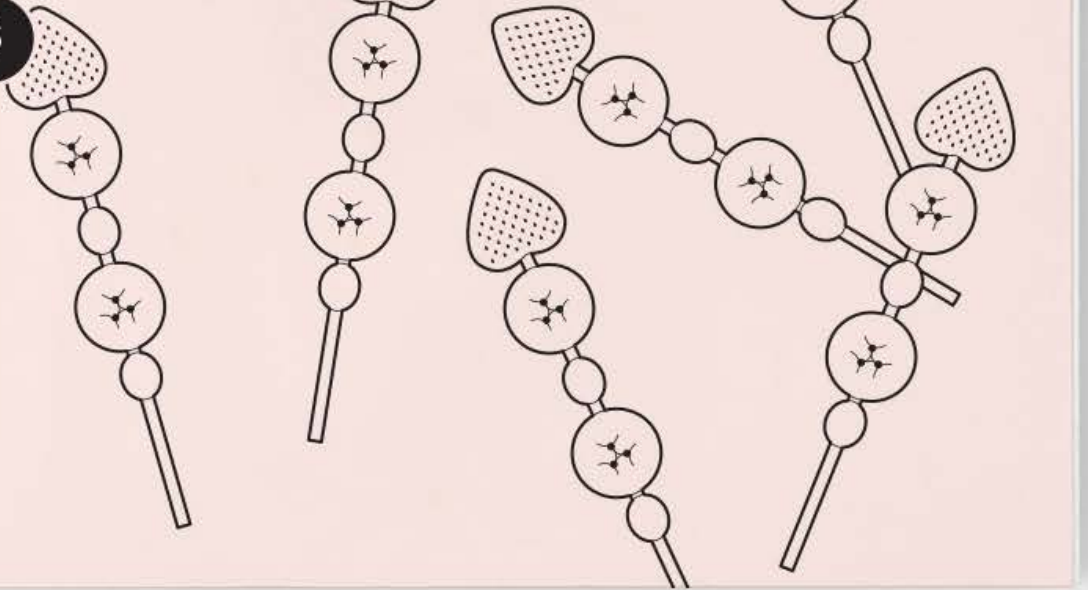
4

5

6

smacznego

więcej przepisów i zabaw na www.omom.pl

ŚCIAĞNIJ

DRUKUJ

SMAKUJ

Specjalne podziękowania dla Pani dr Agnieszki Płusajkiej-Otto za konsultacje, wsparcie i morze cierpliwości.

źródła:

„Smaczne zabawy buzi i języka”, Elżbieta Borsuk-Sorota, Aleksandra Kruszevska
www.dzleclisawazne.pl/ www.spbudz.lwoj.lt.pl/ www.logopedla.net.pl/ www.domralnmana.pl

